

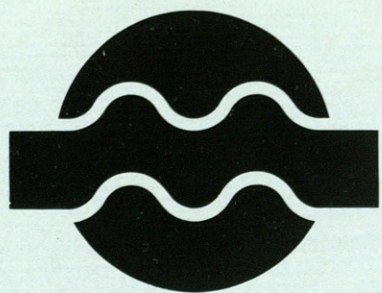
1991ko martxoak 24 — 1.331. zenbakia — 185 pezeta (BEZ barne) / 11 libera

ARGIA

«Pamiela»,
liburuaren
plazerra

Masa-ren
ibilerak
Bolivian

MEATEGIAK
AZKENEKO ZULOAK

F.M. 102.6

Lekeition 98.1

Ondarroan 92.5

Markinan 96.7

Aramaion 104.9

BIZKAIA

irratia

EUSKERAZ BIZKAIKO IRRATI BAKARRA!

Unibertsitateen egoera

EZ dakit noiz «euskal» hori «a» kenduko dioten. Ja-kingo duzue nola «l» hori eletik datorren, hau da berba, hitza, eta nahi da esan «euskal» esatean euskotaren hizkera, hizkuntza erabiltzen duen herria dela Euskal Herria.

Lehenago irakurri nuen nonbait Barberak esan zuela Euskal Herriko Unibertsitatea oso maila handikoa zela, aurreratuen artean zegoela. Falta du bakarik orain, euskaldun irakasle goa botatzen saiatuz gero Ingalaterratik ekartzea maixu eta katedratiko. Baina norberarena hain erraz uzten duenari nik ez diot nolakotasun handirik ikusten. Zartatu egiten zaio hitz egiteko modua, eta gauzen mamira joan beharrean azalakerietan galtzen da.

Nafarroan osterasuntua beltzago dago, eta PP, UPN eta CDS alderdiek aprobata dute Unibertsitate pribatuari bideratzea 86 milioi pezeta, EEK eta EAK euskararen aldeko eskatu duten apur horiek ere arbuatuak izan dira hango parlamentuan.

Eta Baionan, nik ez dut notziarik hango ikastetxeak eta fakultateak horrelako arazorik eduki ahal dutenik ere, horiek «Pyrenées Atlantiques» Bearneko komarka pintoreskoan dira eta.

Ipurtargi (Soraluze)

Bereizkeria mugan

BILBOKO Luis Briñas eskolako ikasleak gaituzue eta joandako hilabetearen 4ean, Ipar Euskal Herria joan ginen eskolarekin, gure euskara hobetzeko.

Hara joateko paper batzuk bete behar dira, hauen artean Gizarte Segurantzarenak.

Denok beteak geneuzkan paper guztiak, gelako ikaskide bik izan ezik. Ikaskide hauek ez dauzkate Gizarte Segurantzaren paperak beteta, erakunde horretakoek ez dizkiotzelako egin izan nahi, beren gurasoak langabezian daudelako.

Horregatik, honako galdera hau egiten diogu geure buruari: langabezian ego-

teagatik oztopo gehiago aurkitu behar ote dute pertsonak atzerrira joateko?

Gure ustez hau bereizkeria hutsa da. Zuek ez duzue horrela uste?

Raquel Justo eta beste 18 firma (Bilbo)

Hizkuntza berdinzalea

ARGI eta garbi dago mundu honetan hizkuntza bakoitzak bere ezaugarriak dituela. Ezaugarri hauek beste hizkuntzetako batzurekin bat etor daitezke eta beste ezaugarri batzurekin ez ordea. [...] Nolanahi ere, nik esango nuke hizkuntza batek kopia ditzakeela beste batetik egitura edo-eta era haiek bereak baino hobea goak direnak, eta behin ere ez alderantziz, hau da, inoiz ere ez dakusat ongi nik, beste hizkuntza arrotz batetik gauza txarragoak kopiatzea edo-eta haren akatsak bereganatzea.

Zertara datorren hau? [...] Gaztelaraz honelako esaldiak oso arruntak dira: «*en mi casa somos nueve hermanos*», «*el hombre está*

baciendo grandes inversiones», «*los padres...*», «*los cuñados...*», «*sus primos...*» eta abar izugarri luze bat. Ikus dezagun, momentutxo batean, nola diren esaldi horietan berak euskaraz: «*gizakia ikerkuntza bandiak egiten ari da*», «*gure etxean bederatzi anai-arreba gara*», «*gurasoak (aita-ama)...*», «*koinatu-koinatak...*», «*bere lehengusu-lehengusinak...*».

Hau honela dela uste dut edonork ikus dezakeela, eta hortaz, pentsatzen dut lasai-lasaiki esan daitekeela euskara beste hizkuntza batzuk (gaztelera, esate batera) baino berdintasunzaleagoa dela, hau da, ez dela hain matxista; erne!, berriz diot: hizkuntza! Horrekin ez dut esan nahi euskaldunok (zoritxarrez) besteak bezain gizonkeriazaleak ez garenik, ez eta euskarak beste desabantailarik ez duenik, baina hori ez da gaurko gaia.

Xanti Begiristain (Iruñea)

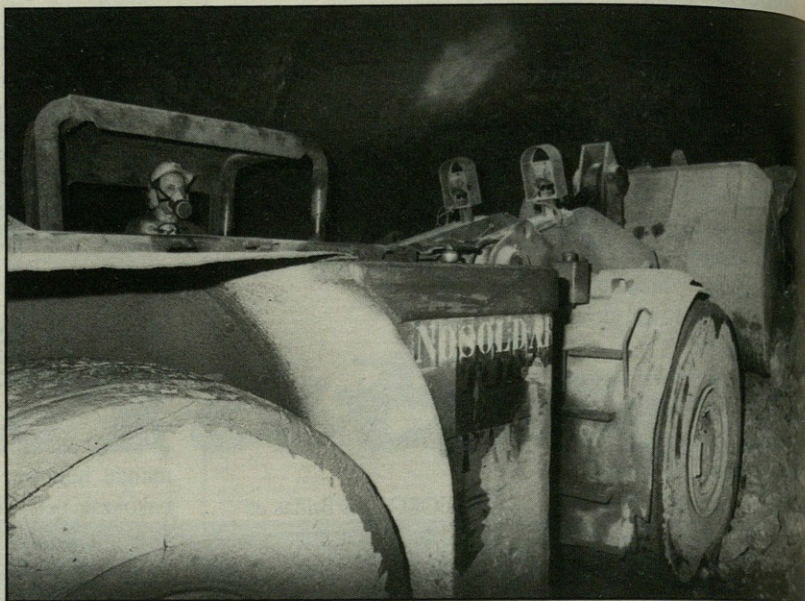
NIK ERE HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN-DEITURAK
 HELBIDEA TEL
 HERRIA
 HERRIALDEA D.P.
 BANKU/ AURREZKI KUTXA
 SUKURTSALA
 KONTURAREN ZENBAKIA

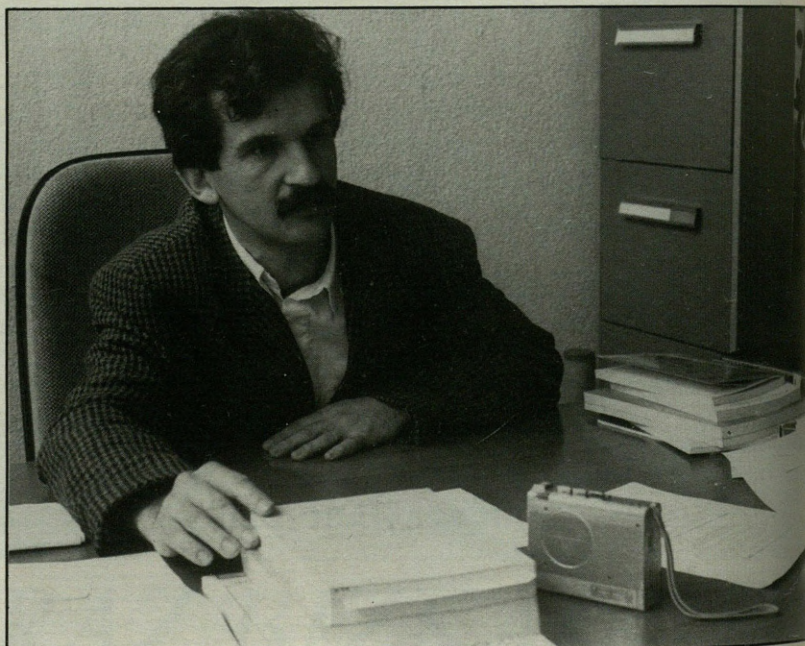
ARGIA

1.331. alea.

6. Politika kronika. I.ZUBIONDO.
8. Mari Carmen Gallastegi Ekonomia eta Planifikaziorako Kontseilaria Earen izenean:
«Bakoitzari berea eman behar zaio, eta nork berea defendatu behar du».
GARBIÑE UBEDA.
10. Masa Espainian zegoela zioten Boliviako enbaxadan. G. UBEDA
12. Politika ttanttika.
14. Nazioarteko kronika. XABIER LETONA.
16. Gillermo Almeyra, Italiako Proletal Demokraziako diputatua:
«Italiako ezkerak krisi sakona bizi du».
XABIER LETONA.
18. Berrogeitamar urte eta gero mundura dator Albania. X. LETONA
20. Nazioartea ttanttika.
23. Euskal mehategiak ahitzen ari dira. J.OLAIZOLA, X. ZABALETA.
31. Bergarako «azulen» haritik. PABLO SASTRE.
34. Joseba Agirreazkuenaga: «XIX. mendeko utopiak XX.ean gauzatu dira». MYRIAM GARTZIA.
40. Kultur kronika. JOSU LANDA.
42. «Piztiak», rock and roll zelatan. JON OLAIZOLA.
44. «Pamiela», liburuaren plazerra. JOSU LANDA, GORKA ARRESE.
48. Ana Laura Alaez: «Hemendik alde egiteko premia daukat, informazioa agortzen ari zait». JOXI GOIKOETXEA
50. Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
52. Kultura ttanttika.
54. Aste giroa.
63. TXT.
66. Adostasun eta eztabaidaren beharrean. ERRAMUN OSA.

MEHATEGIAK: Lurpeko mineralen hustikuntza ez da atzo goizeko kontua. Erreportaia honetan, ikuspegi historikoa aurki daiteke alde batetik. Bestetik berriz, gaur egungo bi mehategirik inportanteenetara hurbildu gara: Triano, Bizkaian, eta Troya, Gipuzkoan. Urte gutxitako bitzta omen daukate./23

JOSEBA AGIRREAZKUENAGA: Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle hau bertako historigrafiaren gora-beherez ari zaigu elkar hizketa nagusian. Bere ustez historia kontatzerakoan subjektibismoaren eremua are txikiagotu beharko genuke./34

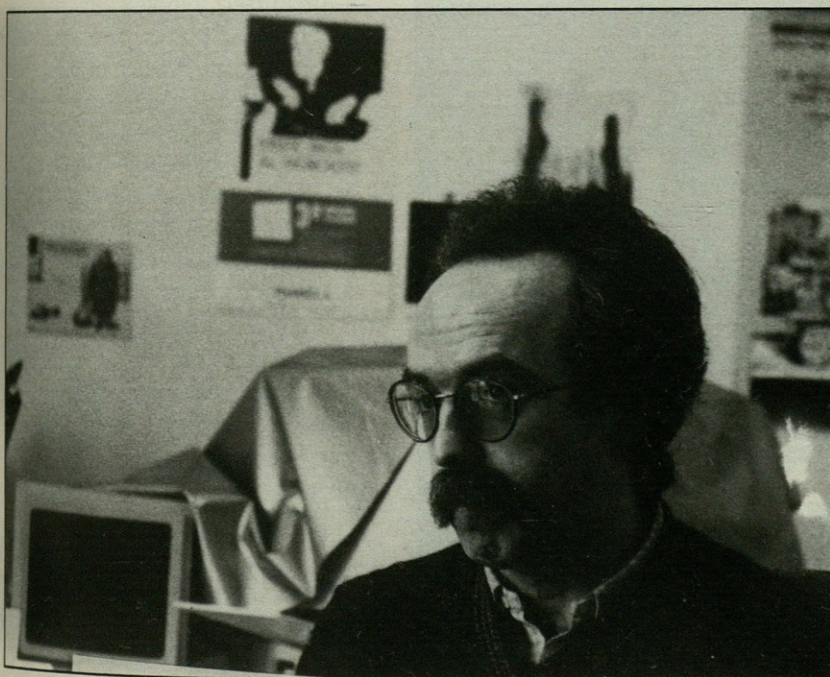

BERGARAKO «AZULAK»:

Badu 140 urte «Algodonesa San Antonio» sortu zela Bergaran. Hiri honetako bizitza arras markatu du industriak. Horren erakusgarri da ehungintza. Gaurko ehungintza zertan den jakitearren sartu gara bertan./ 31

RAFAEL MASA: GAL dela eta gauzak aldrebesten hasi zirenean jo zuen teniente koronel honek Boliviara. «Linaza» kasuan torturetan zer ikusi izanagatik ere, Luis Roldanek «bere konfidantza osoa» duela adierazi du. Bolivian, ordea, antzeko ibileren susmotan, berri bilakatu da./8

PAMIELA: Zulo beltzean pasatu ditu «Pamiela» argitaldariak bizpahiru urte. Diru arazoetara buelta ematen hasita, berriro gogor heldu diote aldizkaria eta liburuak kaleratzeari. Argitalpen aldetik irakurleei plazer gehien emandako liburuen argitaletxea indarrean dugu berriz ere./44

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Juan Jose Petrikorena, Iñigo Makazaga, Pablo Sastre, Garbiñe Ubeda, Alberto Irazu, Eñaut Apaolaza, Patxi Sarriegi, Rikardo Lizartza.

Bilbon: Xabier Letona, Myriam García, Ermiñe Madariaga, Xabier Zabaleta, Jon Olaizola, Jose Mari Egaña, Amaia Nabaskues, Sabino Madariaga, Joseba Azpeitia.

Iruñean: Iñaki Camino.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Kolaboratzaileak: Gorka Arrese, Xabier Lekuona, Iñaki Uria, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Josu Landa, Imanol Murua, Luis Fernandez, Mikel Arrieta, Joxan Oiz, Andres Gostin, Joxemi Saizar, Itsaso Fernandez, Arantxa Gutierrez, Bego Montorio, R.M. Sabaris, Patxi Azpillaga, Edorta Arana, Jon Sarasua, Mattin, Asisko Urmeneta, Fernan Gofi, Xabier Lezeta, Enbido, Bota Puntuba, Fermin Muguruza, Jimu Iturralde, Amaia Lasa Alegria, Mikel Antza, Kike Amonarriz, Xabier Oleaga, Jean Louis Davant, Nerea Azurmendi, Carlos Santamaria, Xipri Arbelbide, Emilio Lopez Adan, Xarlo Etxezaharreta, Elhuyar, Eva Olaizola, Juan Mari Arzak, Juan Jose Lapitz, Karlos Argiñano, Txillardegi, Tala, Mikel Asurmendi, Iñaki Uriarte.

Argazkiak: Aitor Bayo.

Diseinu eta montajea: Xabier Ubeda, Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Fotomekanika: Eneko Abrego, Agus Barandiaran.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Xabier Landa.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: 80-1963.

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria. 114 Postakutxa Bilbo

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63.

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia: ANTZA.

1991. urterako harpidetza sariak (BEZ barne):

Hego Euskal Herria ..	7.450 pezeta.
Ipar Euskal Herria ...	490 libera.
Estatu Espainola	7.450 pezeta.
Beste atzerriak	9.800 pezeta.
Airez	14.900 pezeta.

Ardurak eta tratuak

IÑAKI Esnaolak «Ni Herri Batasunakoa naiz, HBkoa izango naiz eta ez dut nire burua HB ez den beste nonbaiten ikusten» irratian batean esanez amaitu du, HBren Mahai Nazionalak bere dimisioa onartu aurretik eta gero, berari buruz prentsak sortutako informazio uholdea.

Herri Batasunaren Mahai Nazionalak, Esnaolak dimisioa aurkeztu duen hirugarren aldia dela gogoratu ondoren, dimisio horretan HBrekiko ezadostasun politikorik ez dagoela azpimarratu du, eta, dimisioaren oinarri arrazoi «pertsonalak» (Alcaláko

atentatuaren ondorengo «nekea») eta egindako hitzarmena (dimisioa aztertu aurretik deklaraziorik ez egitea) ez betetzea aipatu ditu.

Zenbait komunikabidek, 'El Mundo'k bereziki, aitzakitza jo du azken arrazoi hori eta aipatu du Esnaolak ETaren buruzagitzarekin izan duela ezadostasuna. Negoziaketa prozesuari buruz zehazki. Egunkari horretan, Mariano Ferrerrek Esnaolak «orain» negoziatu behar diren hipotesia defenditu duela dio, eta Aljerian, «gehiago atera daiteke» defenditzen dutenek bitartekari moduan aldatu

egin zutela.

Hainbeste idatziren artean ez da erraza antzematen justu zergatik dimisioa duen Esnaolak. Gogoratu beharrek dirudi ordea bere dimisioa, otsailaren 8an Mahai Nazionalen HBko bi kideren bitartez aurkeztua, prentsan, Santo Domingon izandako kontaktuei buruz Karmen Gisasolari harrapatutako «paperak» argitaratutako une berean eman zela. Paper horietan, «Puchades» eta «Sorgiña»-ren «minibizirikidazionista»-ekin amaitu behar zegoela aipatzen zen, eta Espainiak Barne sailak, besteren artean, Iñaki Esnaola proposatzen zuela bitartekari moduan elkarrizketei ekiteko.

Aipatutako hipotesi eta paperak benetazkoak izanez gero, ezin uka Iñaki Esnaolaren azken deklarazioak («HBkoa naiz eta izango naiz») alden egin dutela gainontzeko alderdiek (EAEko Lehendakaria barne) Herri Batasunaren deusezteari buruz agertu duten guraria, nahiz eta HBk, Esnaolaren «kapital» elektoralari ezingo duen, orain behintzat, erabili.

Horretan geratu dira gauzak oraingoz Esnaolari eta HBri dagokionez. Dena dela, Esnaolak «Pakito»-ri eta «Waldo»-ri bidalitako gutun horietan esandakoak (eta erantzuna) ezagutu artean ez da asetuko askoren jakinmina.

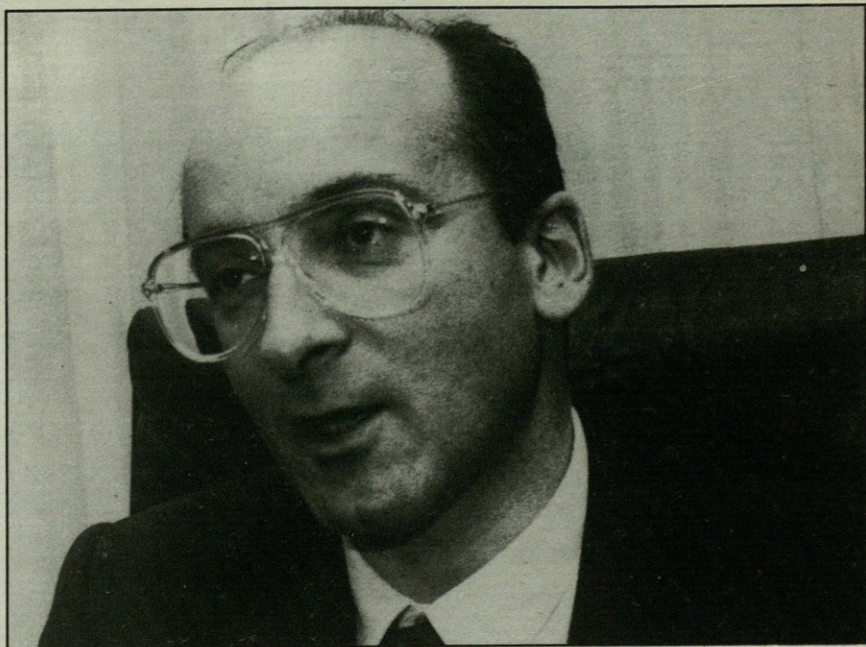
ENRIQUE Rodriguez Galindo Goardia Zibileko teniente koronelari buruz «Interviu»-k argitara emandako poliziaren informeak ez du Esnaolaren dimisioak beste oihartzunik izan komunikabideetan. Eta merezi du atentzio pittin bat.

«Interviuk dio Pedro Catalàn Goardia Zibileko generalak Intxaurrondoko koarteleko nagusiaren zere-
sea eskatu ziola noizpait Luis Roldani.
Ondoren, poliziaren informe sekre-
tuan, esaten da Galindoren esku da-
goen egitura antiterrorista, goardia
zibilez osatua, kontrabando eta nar-
kotrafikoan sartua dagoela. Aipatzen
da azkenurreko hauteskundeetan
Aulestia eta Mùgicaren atentatu posi-
bleei buruz ateratakoak bere muntaia
zirela. Salatzen du Revillaren bahike-
tan Joel Cathalà polizia frantsesarekin
bat, bitartekariei harrapatutako diru-
tzatik parte bat ohostu zuela. Eta az-
kenik, hamaika pisu dituela esan on-
doren, kontrabando eta narkotrafi-
koan izan dituen sozioak aipatzen
ditu; besteak beste, José Antonio
Santamaria (Txiki Benegasen laguna)
eta Fernando Mùgica Herzog (Enri-
keren anaia eta orain arte Gipuzkoa-
ko PSEren lehendakaria).

«Egin» egunkariak ere, beste infor-
mazio batean, Galindok bere soldataz
ezin justifika ditzakeen boltsa ope-
razioak ekarri ditu argitara. Beste
komunikabiderik ez da ordea aipa-
tutako mataza askatzera abiatu. Poli-
tikoek ez dute agertutakoaz ezer
esan. Joseba Azkarragak bakarrik hi-
tzegin du honetaz, esanez PSOE era-
gozten ari dela FSEk narkotrafikoa-
rekin izan dezakeen loturari buruzko
ikerketak.

Politikoek eta komunikabideek ez
aipatu arren, ardura eta zipriztin han-
diak nabarmentzen dira Galindoren
afararen azpian. Badirudi oraindik ez
direla argitara eman dauden guztiak,
baina argitaratutakoak aski dira al-
derdi politiko, justizia erakundeari,
prentsari eta Ertzantzari eskatzeko
ardura daitezen kontu hau lehen bait
lehen argitzen eta beharrezko ardu-
rak galdatzen. Larria litzateke impli-
katurik ageri den herritar guztiorien
izena «susmo» hutsean geratzea. Zeri-
kusirik ez badute zuzenketa merezi
dute informazio horiek. Nahastuta
baldin badaude, berriz, zigorra. Gero
ondoriorik izan ez duen afera ilun
gehiegi argitaratu izan dira prentsan
espainiarrean. Birminghameko seie-

kin bezala, ez dadila gerta poliziak
muntaia prestatu, justiziak eta politi-
koek irentsi, eta hamasei urte pasa
behar izatea jazo zena ezagutzeko.

ADOSTASUNIK lortu ez duena
UPN izan da. Madrilen Alli eta Aiz-
pun, honek Del Burgo puenteatu
nahian, Aznarrekin egon ondoren ez
zirudien Nafarroako PP eta UPNren
arteko batasuna hurbil zegoenik. La-
runbatean aldiz, UPNren kontseilua
bilduta, 23 boturekin geratu zen Aiz-
pun Alliren 46en aurrean. Eskuin na-
fartar-espainiarrak laister burutuko
du beraz bere batasuna. UPN Nafa-
rroan eta PP estatu eta Europa mai-
lako hauteskundeetarako. Operazio
honekin indarturik agertuko dira Az-
nar eta eskuin erregionalistarekin bat
egiteko estatu mailan hasia duen bere
bidea.

**Politikoek eta
komunikabideek ez aipatu
arren, ardura eta zipriztin
handiak nabarmentzen dira
Galindoren afararen
azpian**

Urralburuk, Aizpunek bezala, ez
zuen begi onez ikusiko batasun ope-
razio hau, aurrera begira zalantzan
jarriko bait du bere lehendakaritza eta
PSNren nagusitasuna Nafarroan.
Gustora agertu zen ordea Lekunbe-
rriko bariantearen inagurazioan.
Deustun eskaini, eta inork gutxik ka-
so egindako, hitzaldian baino gusto-
rago seguruenik. Nahiz eta Deustun
esan, PPren estatu operazioa gogoan,
Nazionalismo historikoek Estatu la-
netan parte hartu beharra daukatela.
«Hori gertatzen den egunean amai-
tuko da transizioa».

Lekunberrin Murua agertu zen
Urralbururekin batera inagurazioan.
HBkoak joan ziren baina baztertuta
utzi zituzten. Murua, eta EA orohar,
kexu agertu dira HB eta EAJ, Idigoras,
Tasio eta Arzalluz autobideaz hitze-
giteko bildu izanagatik. Ez du inork
bileran esandakoaren berri argitu.
Autobideaz eta negoziazioaz ihardun
omen zuten. Ez dira gai makalak eta
poztekoa da HB eta EAJ zauri diren
arazoetat hitzegiten hastea, nahiz eta,
bistan denez, maiatzeko hauteskun-
deak pasa aurretik ez den inolako
aurrerapenik izango ez gai batean ez
bestean.

Iñaki Zubiondo

Rafael Masa Espainian zela zioten Boliviako Espainiako Enbaxadan

GAL dela eta, gauzak aldrebesten hasi zirenean jo zuen Rafael Masak Boliviara, sekula argitu ez den misio berezia burutzekotan. Teniente koronel honen *curriculum*a oso txukun ez diren inplikazioz josia ageri da ordurako. Boliviatik heldu diren berrien arabera, Masak, edo bere ingurukoek deitzen zioten moduan, «Hulk»ek, ez dio bere historiala osatzeari utzi.

ROSELL anaiek, GALi armak saltzen zizkieten Andorrako antikuarioko nagusiek, Masarekin harremanak izan zituztela aitortu zuten. Brouard-en sumarioan ere azaldu da Masa. Amedorekin harreman estuak zituela esan izan da. Luis Morcillo Pinillos lagun mina zuten biek. Rafael Masak Granadako Bazan destinata zegoela ezagutu zuen Luis Morcillo Pinillos industriala. Morcilloren aita alkate faszista zen orduan Bazan. Bai Masa eta bai Amedo Albia kafetegiko —bertan antolatu omen zen Brouard-en hilketa— sozio ziren.

Oraintsu irten dira argitara berriz ere, «Linaza» kasua dela eta, Masa teniente koronela ibilerak. Bilboko Entzutegi Probintzialak Linazaren torturatan zer

ikusia izana leporatzen dio Masari, eta sei urte eta egun beteko inabilitazio zigorra ezarri dio prebrikazio akusaziopean. Garai hartan epaileak forensea bidali zuen Linaza eta gainontzeko atxilotuak tratu txarrak jasaten ari ote ziren galdezka. Masak, atxilotuak Madrila eramanez zirela erantzun zuen baina dependenzietan eta bere ardurapean zeuden, nonbait.

Roldanen «konfidantza osoa»

GAlekin harremana izan duten karguak lan diferentetan banatu dituzte. Amedok ezik, gehienek «zorte ona» izan dute. Batzuk degradatu egin dituzte, Rosino kasu. Gaur egun Melillan

dago. Beste batzuk seguritate arduradun gisa daude enpresa paraestataletan. Alvarez SINTElen (Telefonika-ko filiala) dago aipatutako karguan. Rafael del Río Poliziako Zuzendari Orokor izandakoak eginkizun bera du Iberian, eta «Billy el niño»-k Renault-en. Beste hainbat atzerriko espainiar kontsulatu eta enbaxadetan daude. Rafael Masa dugu hauetariko bat.

«Linaza» kasua dela eta, Luis Roldan Goardia Zibileko Zuzendari Nagusiak Gobernuak akusatuekin neurririk ez duela hartuko azaldu zuen martxoaren 6an Diputatuen kongresuan, «ordura arte jarrera ezin hobea» frogatu dutelako eta «kalte handiagoak» ez sortzearen. Masari dagokionez ez zaiola bere kargutik baztertuko eta Bolibiako enbaxada espainolean dagoela adietzera eman zuen.

Boliviara joanez geroztik, lehenagoko kontuak ez badira, Masaren ibilerak isilean gorde dituzte. Misio sekretuan dabilela esan izan da beti. Baina Masak izan du zer ikusirik Boliviako Mugimendu Nazionalaren errepresioarekin, La Paz-eko «Ultima Hora» egunkariak argitarako duenez. Nestor Paz Zamora Komisioarekin

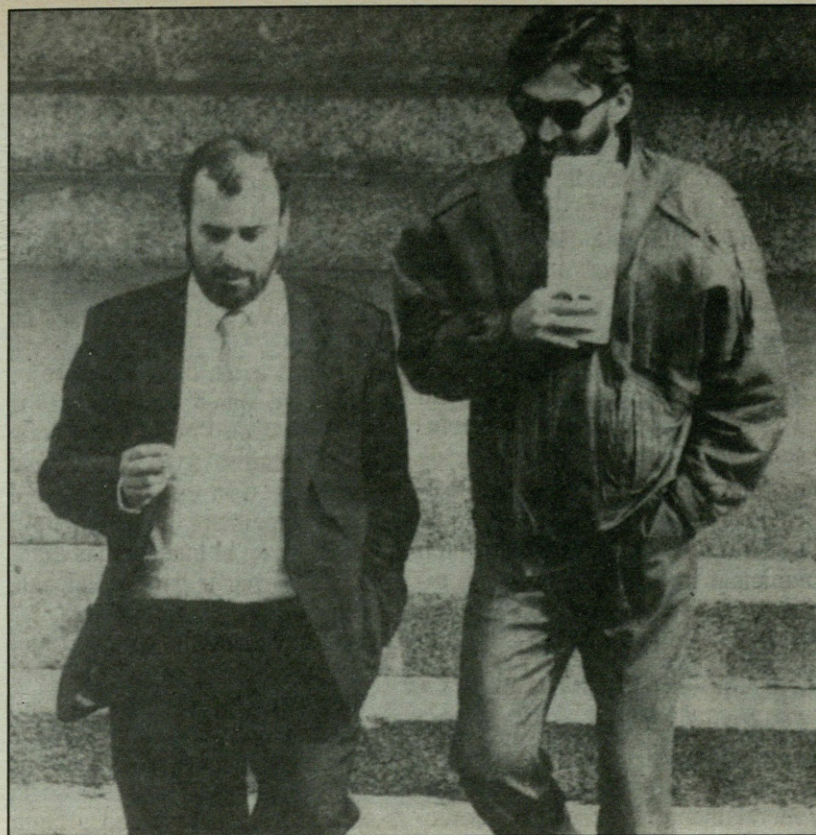
(NPZK) gertatutako sarraskian argi agertu zen Rafael Masaren presentzia.

NPZK, Liberazio Nazional-eko Ejertzito berrituaren adar honek, Ekainaren 11an Jorge Lonsdale enpresaria (Cola Cola enboteilatzen duen Vascal izeneko enpresaren nagusia) bahitu zuen La Paz hiriko Israel plazan. Lekuko batek adierazitakoaren arabera, «bizkera peruarra zuten». Beste batek esan zuenez «makume batek gidatzen zuten kotxea». Bahiketa gertatu eta berehala Estatuko Seguritate Organismoek, Barne Ministraritzak eta Polizia Nazionalak inbestigatzailerik hoberenak jarri zituzten lanean. Baina lau hilabeteren buruan, eta beste kasu bat ikertzen ari zirela, konturatu ziren NPKZ-LNE zegoela Longsdalaren bahiketaren atzean. La Paz-eko «Ultima Hora» egunkariak 1990eko abenduaren 5ean dionenez, Ikerketa lanetan FBIko agente batzuk parte hartu zuten, eta baita hainbat agente pribatu ingeles eta zenbait polizia espainiarrek ere, «horien artean Rafael Masa, oso ondo zaitudutako «sabuesoa», Espainiako ETAko gerrilari nazionalisten aurka aritutakoa».

Pista bati jarraikiz, komandoa aurkitu zuten eta Osvaldo Espinoza Gemio «Esteban», Miguel Northfuster «comandante Gonzalo» eta Luis Caballero Inclán «Isimicho» komandokideak eta Jorge Longsdale enpresari bahitua hilik suertatu ziren. Ez da oraindik ziurtatu nork hil zuen enpresaria, eta ezta komandokideak zein egoeratan hil zituzten ere. Lekukoen bertsioak eta Boliviako Gobernuarenak ez dute argibide bera ematen.

Bertsio ofiziala ez du inork sinistu

German Quiroga Mugimendu Iraultzaile Nazionalistako Idazkari Exekutibo eta Diputatuak esan zuenez «Ramirez koronelak terroristei ondoko etxe batean eskuak lotu zitzaizkiela ziurtatu zuen. Ondoren bil zituztela», ez zirela ihesian saiatu bertsio ofizialak dioen bezala. «Bestalde ez du oraindik azaldu Capobiancok —Barne Ministrariak—

Masak (ezkerrean) Bolivian mugimendu nazionalisten errepresioarekin zer ikusia izan du.

nola agertu den bilik Alejandro Escobar Gutierrez, Barne Ministraritzak berak esana bait zuen detenituta zuela». Gizon hau atxilotu eta torturatu ondoren jakin izan zuen non zeukaten Longsdale.

Izquierda Unidako Simon Reyes-ek halaxe adierazi zuen: «Ministrariak ez du oraindik argitu zergatik

parte hartu zuten operati-boetan Estatu Batuetako, Espainiako eta Frantziako poliziek. Guztiz debekatuta dago, hauek asesore moduan bait daude Bolivian, eta ez errepresari moduan».

Mabel Azcui La Paz-eko EFE agentziako kazetaria ere gertakizunak ikertzen ari izan zen garai hartan.

Honek adierazi digunez, «Ez zen ongi ikasita eta preparatuta zegoen komandoa. Nik informazioa eman behar nuela eta, han eta hemen galdezka hasi nintzenean ez zitzaidan ezer argi adierazi. Kontraesan handiak agertzen ziren». Masa teniente koronelari dagokionez, «donazio espainarraren arduradun gisa zegoen. Bolivian dagoen espainiar enbaxadara deika jarri nintzenean, gehienek ez zutela Masaren berri esan zidaten. Baten batek Espainiara joana zela. Espainiara deitu eta inork ez zekielako ezer erantzun zidaten. Sarraskia gertatu baino bi egun lehenago tartean zegoela ziurta dezaket. Bi egun horiei dagokionez ez dezaket gauza handirik esan. Gaur egun non dabilen inork ez daki Bolivian. Ez da ageri».

«Lanerako jarrera ezin hobea»

★ Rafael Masa Cadiz-en jaio zen. Goardia Zibilean sartu eta 66-67an ofizial izendatu zuten. Bazan egon zen destinatuta.

★ 81eko otsailaren 1ean Euskadira heldu zen, Goardia Zibileko antiterrorismo konpainia baten agintari moduan.

★ Denboraldi bat bertan egon ondoren Bilboko La Salve-ko informazio zerbitzuko kapitain izendatu

zuten.

★ Francisco Alvarez Sanchez Poliziako Buruzagi Nagusi eta Julian Sanchez San Cristobal Estatu Seguritateko Zuzendari Nagusi izendatu zituztenean, Rafael Masa, Bilbo utzi eta Madril joan zen. 84ko otsaila zen.

★ Hertzantzak konpetentziak izan arte, Masa izan zen makina «tragaperra» ez legalen errepre-

sioaren arduradun.

★ 89an teniente koronel izendatu zuten. Presoen sakabanaketa dela eta, Justizia Ministraritzan asesore moduan parte hartu zuen.

★ Bilboko Uholdeak gertatu zirenean Goardia Zibileko Nagusi Ordea zen. Erreskatetan parte hartu zuen. Harrez gero armak zein beste hainbat gauza saldu eta lapurtzeaz akusatu dute, El Mundo-k eta Diario 16-ek argitaratutakoaren arabera.

Garbiñe **U**beda

Mari Carmen Gallastegi, Ekonomia eta Planifikaziorako Kontseilaria EAren izenean.

«Bakoitzari berea eman behar zaio, eta nork berea defendatu behar du»

Eusko Alkartasunak, partiduan kargu baten erantzule izatea proposatu zionean ez zitzaion politika munduan murgilduko zenik iruditu. Bururatu bai, hala izango zenik pentsatu ez. Eusko Jaurlaritzako Ekonomia Kontseilari berriari desafio polita iruditu zitzaion. Ekonomia ikertzen emandako urteetan ikasitako guztia praktikan jartzeko modu egokia.

ARGIA. *EFeri adieraziotakoaren arabera, Euskal Herriaren etorkizun ekonomikoa dela eta, oso baikor agertu zara.*

M.C. GALLASTEGI. Ekonomia amerikarra erreku-peratzen ari dela dirudi, eta europarrak ez daude aurreko urteetan baino okerrago. Euskadiko ekonomia europarraren eta espainiarraren mende dagoela kontutan hartuta, haienean ondo joanez gero, geurean ere ondo joango da. Espainiako ekonomia adina hazi da Euskadikoa, 90ean %3,7. European

ez dira denak horretara iritsi, ez dakit, beraz, zergatik larritu behar dugun. Alde horretatik naiz optimista.

A. Bada, ordea, zer konpondu.

M.C.G. Oinarrizko arazo baten aurrean gaude. 93rako batik bat, Euskadiko ekonomiarik modernizazio eta dinamizazio bultzada handia eman behar zaio. Enpresariak kezkatuta daude komertzializazio sareak zabaldu beharrean daudelako, Europarekin lehian aritu behar dutelako. Arazo makroekonomikoak ere

badira: inflazioa, interes motak, esportatzeko zailtasunak... Baina ez dira berriak, lehen ere bagenituen halako buruhaustek. Konponbidea bilatzen ari gara.

A. Dinamismoa aipatu duzu. Nola dinamiza daiteke ekonomia?

M.C.G. Sektore pribatuak, hari dagokion dinamismoa, berorrek sortu behar du. Ez dut uste sektore publikoak inposa diezaioke nik euskal ekonomiarik dinamizazio prozesua. Politika inteligentek diseinatzeko direlarik, bidea erraz liteke. Azuak politika industrial inbertsio handiagoetara bideratzeak, edo Hezkuntza sailak heziketa hobetzeraz jotzeak, esate baterako, dinamismoa sortzen du.

A. Prentsan, aurrezteaz mintzatu izan zara. Estatistiken arabera, asko ekoizten da gaur egun. Aurreztu egin behar bada, zer egin genezake ekoiztutako etekinekin?

M.C.G. Ekoizten den guztia saltzen ez bada etekinak pilatu egiten dira. Arazoa, ordea, beste bat da. Demandatu ere asko egiten dugu. Badihurtu bazteko behar duguna baino gehiago kontsumitzen dugula. Nola esango nuke elkar hobeto ulertzeko... Gauza bat da periodoa eta bestea denboraren joaneko gertatzen dena. Denborak begira, edo etorkizunari begira nahi baduzu, ekonomiak gora egin dezake enpresek inbertitu egin behar dute. Gehiago inbertituz gero, esku-lana behar ko dute eta gero eta gehiago ekoiztuko dute. Aurrezten ez bada, abal den lekutik atera behar izaten da dirua, eta bideratuko den inbertsio hori oso garesti gertatuko da. Aurrezteak lasaitasuna ematen dio enpresariari. Gaurko kezkak utzita, etorkizuneko ardura dadin laguntzen dio. Sektore publikoak beste horrenbeste esan liteke.

Mari Carmen Gallastegik
adierazi digunez,
«departamentu
horizontala da
ekonomiarena,
erreflexio eta
analisiatarako sortu
dena».

Aurrezkinekin karretera, ospitale eta halako beharrei erantzutea inbertsioa da. Kapital fisikoa utzi behar dugu gero gauzak errazago gerta daitezen.

Galde egin izandikoa ea zer dela eta ematen duan eguna aurrezte kontutaz bizketan. Ez naiz bakarra, Boyer ere egun hauetan berrekin dabil gora eta behera. Beharrezkoa iruditzen zait bazkuntza bide egonkorrak lortu ahal izateko.

Horrekin batera babes fiskalak, finantziarako erraztasunak sortu behar dira jendeak aurrezteko gogoia izan dezan.

A. Ekonomia eta planifikazio kontseilaritzak ez du botere exekutiborik. Zein da, orduan, bere lana?

M.C.G. Departamentu horizontala da ekonomiarena, erreflexio eta analisieta-

rako sortu dena. Bere baitan Ikerketa zuzendaritza dauka alde batetik. Bestetik Koiuntura zuzendaritza daukagu, hileroko ekonomi azterketa burutzen duena. Bestalde, Planifikazio zuzendaritza daukagu. Azken honen eginbeharrak bi dira. Hasteko, politika erregionalaz arduratzen da. Beste zer egin zera da: komunitatetik ahal den fondo handiena eskuratzea proiektuek ahalik eta laguntza handiena izan dezaten. Gero, sektore publikoarentzako biderik zuzenena zein izango den datoen lau urteotan diseinatu behar da.

A. Zer eratan laguntzen dio departamentuak ekonomiari, botere exekutiborik ez badu?

M.C.G. Bertakook, besterik gabe, antolaketa lanean jarritz gero, errealitatetik urrun ibiliko ginateke ziur

aski. Baina behetik heltzen bazaigu informazioa, oinarrian dauden beharrez ohar-tzen bagara, hau da, gauza bagara herrialdeetatik, sektore produktiboetatik, enpresetatik datorrena bideratzeko, gai izango gara lehentasunak jartzeko eta esateko datoen urteetan nondik jo behar dugun. Horretan gaude. Gu etorri aurretik bazegoen planifikazio prozesu bat martxan. Hark praktikan zituen zailtasunak nondik hobetu ari gara aztertzen. Oraindik ez dakit non dagoen gakoa.

A. Esana duzu Gobernu zentralarekiko inteligen-tziaz jokatu behar dela. Zer esan nahi duzu horrekin?

M.C.G. E koitzari berea eman behar zaio, eta nork berea ondo defendatu behar du. Badugu autogobernura tresnarik: Estatutua eta Kontzertua. Horretaz gain transferentzia ez da oraindik bukatu. Ondo erreparatu behar diegu Estatutua eta kontzertuak eskaintzen dizkigun baliabideei. Mundu hori oso dina-

mikoa da, ez da inola ere estatikoa. Egiten duzunaren neurrian konturatzen zara zabaltzen dizkizun posibilitateez. Lanaren arabera dinamika propioa sortzen dute. Inteligentziak laguntzen du egiten duzun lana inorentzat kaltegarri ez dela konbentzitzeko. Argumetuak asmatzen laguntzen dizu. Gero inposa dezakete indarraren argumentua, baina ni arrazoinaren argumentuaz fido naiz.

A. Zer egin dezake EA-EAJ-EE hirukoitzak lehen egin ez denik?

M.C.G. Ez naiz sekula politika munduan sartuta egon. Nere ustez, hiru partidu nazionalisten artean akordioak zehaztea errazagoa da PSOE eta partidu nazionalistaren artean baino. Planteametuak, nahiz eta gero dibergentziak egon, homogeneoagoak dira. Beraz, politika eta sektore publikoaren arteko koordinazioa hobea izan liteke. Positiboagoa iruditzen zait.

Garbiñe Ubeda

■ «Ondo erreparatu behar diegu Estatutua eta Kontzertu Ekonomikoak eskaintzen dizkigun baliabideei» ●

E Z P A L A K

■ PSE-PSOE-K EZ DU
AMATIÑO NAHI ETB-N

PSE-PSOEK parlamentuan galde egin dio Kulturako Kontseilari den Joseba Arregiri Euskal Telebistarako zuzendaririk egokiena ikusten ote duten Luis Alberto Aranberri «Amatiño». Rosa Diez PSEko parlamentariak azaldu zuenez, asmoen berri jakitean kezka handiak piztu dira alderdi sozialistaren baitan. Rosa Diezek Amatiño ETBko zuzendari izan zeneko hartan botatako hitzak nabarmendu zituen. Bertan **«proiektu abertzale bat da, abertzaleek bultzatutakoa, eta borroka abertzale baten ondorioz heldu dena»** zioen Amatiñok, eta horretaz gain, ETAk, instituzioekiko duen eritzia alde batera utzita, ETB herri honen telebistatzat jotzen duela. Rosa Diezek Amatiñoren adierazpenen aldekoa ote den jakin nahi du, batez ere ETArri dagokion eritziairekin bat ote datorren. *«Proiektuak iraun dezan abertzaletasunaren aldeko politika» bultzatu behar ote duen ETBtik ere galde egiten dio.*

■ HB ETA EAJ HIZKETAN
AUTOBIA DELA ETA

XABIER Arzalluz EAJko Euskadi Buru Batzarreko presidentea, Jon Idigoras eta Tasio Erkiziarekin bildu zen, besteak beste, Irurtzun-Andoain autobideaz mintzatzeko. Bilbon aritu ziren hizketan otsailaren 23tik martxoaren 4ra bitartean, ETAk Valencian Ferrovial enpresako injenieria hil aurretik. Lurraldea koordinadorak positibotzat jo du elkar hizketa.

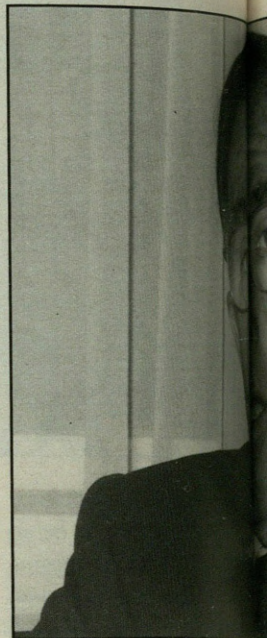
■ BIXENTEREN ALDEKO
KOMITEA SARAN

BIXENTE Garcia Henri Paroten aferraren ondorioz atxilotu zuten 1990eko apirilaren 5ean. Polizia espainiarrak Henri Parot interrogatu eta gero, Bouloque epaileak Bixente Garcia ogendutzat hartu eta Fleuryko Merogis gartzelan sartu zuen. Honek Bouloque epaileari Madrilen, lehenagotik egin dako deklarazioak ukatu egin zituela eta, «Guardia Zibilari aitortu zizkionak bortxaz egin zituela» adierazi zuen. Bouloque epaileak bere buruaz beste egin ondoren atzeratu den auzibideak luze jo dezake. Honen aurrean Saran Bixenteren aldeko komitea sortu berri da. Honek Sarako Kontseiluan mozio bat aurkeztu du Bixente Garciaren askatasun probisionala eskatzeko.

■ ARDANZAK ETA
PASCUAL SALAK
HITZARMENA SINATU
DUTE

ARDANZA Lehendakaria Pascual Sala Botere Judizialeko Kontseilaritza Orokorreko zuzendariarekin bildu da Justizia administrazioako pertsonalaren kompetentzia dauden arazoak konpontzeko. Salak eta Ardanzak atxilotuaren asistentzia eta laguntzarako hitzarmena eta karrera judizialeko lan-kideen erreziklari buruzko protokoloa sinatu dute. Ardanzak, *«Gerni-kako estatutuak jasotzen dituen kompetentziak aurrera eramateko borondatea»* adierazi zuen eta gainera, instituzioen arteko kolaborazioak honen inguruan zeuden arazoak konpontzeko dituela.

H I T Z E Z . H I T Z

«Ziur naiz PPn ibili diren UAkoek hobetsiko dutela urte luzetan elkarrekin bilatu dugun batasun ideia. Euskadin zentro-eskubiaren aldekoen artean dauden sentsibiltate mota guztiak PPk bakarrik bil ditzake.»

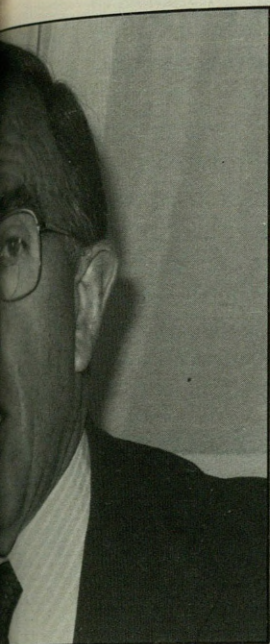
Marcelino Oreja
Deia, 1991-III-11

«EEK ezingo du ezkerre aghlutinatze moduko mezurik zabaldu. Bere baitako krisia oso sakona da egoera hauskorrean dago, eta bonek partiduaren amaiera ekar dezake.»

Francisco Doñate.
El Correo Español,
1991-III-14

«Esnaolaren dimisioak frogatzen du erizpide pertsonalek ez dutela lekurik HB bezalako estruktura diktatorial batean.»

Joseba Egibar.
El Diario Vasco, 1991-III-13

G O R D E T Z E K O A K

«GORORDO EZ DA HORREN TONTOA»

JOSE Mari Gorordo ez da Hauteskunde munizipaletan aurkeztuko Bilboko Alde Zaharreko batzokiaren inguruko iturritatik heldu zaizkigun berrien arabera. Alde batetik, Gorordok uste baino boto gutxiago eskuratuko duela pentsatzen du hainbatek. Bestetik berriz, elkarrekin tratuak eta batasunak sinatzeko inoiz baino premia handiagoa izango omen dute partiduek Bilbon itxurazko emaitzak lortu nahi badituzte, eta honek arazoak sortuko lizkioke Gorordori. Bada «Gorordo ez da hauteskudeetan aurkezteko bezain tontoa» botatzen duenik ere.

K A R T A J O K O A N

«Biolentziaren kontrakoa naiz baina horretarako arrazoiak uler ditzaket».

Jaques Abeberri
Egin, 1991-III-15

«Euskal Telebistako zuzendaritzak betoa mantendu dio Gorordo eta Korrika Terminusen izateari (...) Edukiarekin konforme ez banago nik ez dut programarik sinatuko».

Elene Lizarralde.
Egunkaria, 1991-III-12

e n b i d o . . .

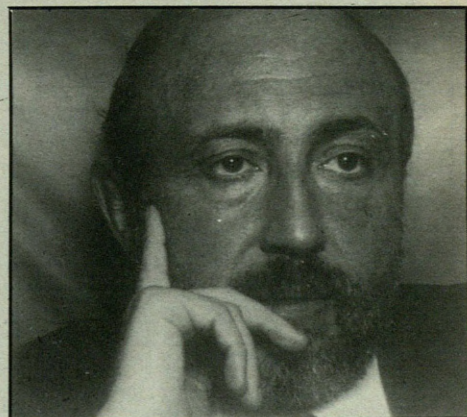

RODRIGUEZ GALINDO

teniente koronela, Goardia Zibilaren baita; gertatzen diren negozio zikinen arduradun izateaz salatzen du «Interviu»k argitaratutako agiri batek.

«Konfidenteentzat ematen zaion dirua beronen poltsikura doa» dio idazkiaren parrafo batek. Aurrerago aipatzen denez, «oso lagun mina du Joél Cathalá komisario frantsesa. Galindok, Revilla bahituta zegoela, erreskate batean parte hartu eta halako diru kopurua gorde dezan eskatzen dio Cathalári. Eta baita hala gertatu ere». ●

. . . o r d a g o !

LUIS ROLDAN

Goardia Zibileko zuzendari nagusia, Rodriguez Galindo teniente koronelaren aldeko defentsan sutsu agertu da. Galindori, poliziak narkotrafiko eta bestelako negozioetarako bere esanetara jartzea eta leporatzen zaion akusazio zerrendaren aurrean, «nere konfidantza osoa dauka» erantzun du. Roldanen ustez, «bakoitzak dakien modurik onenean eta ahal duen bezala burutu behar du lana. Baina batez ere bero bai bero ekin behar zaio eginkizunari» ●

Ekialde Erdetik Jugoslabiara

JAMES BAKERREK ekialde erdiko itzulua egin eta gero, ez dirudi oinarritzko arazoetariko batek —arabiar eta palestinarren artekoak— erabateko aldaketarik izan duenik. Israeldarrek beraienean diraute, «ez dago lurrak pakearen alde trukatzearik». Egiptorekin konponketara hel-

du denean eta Siriarekin konpontze-ko bidean, palestinar arazoa da gelditzen zaien harririk gogorrena, baina aldi berean, eta apur-apurka gero eta oihartzun gutxiago baldin badu gero eta ahulena bihur litekeena. Hortan saiatuko dira israeldarrak, eta Sirriarrak horretarako prest egon litezke,

baldin eta Israelek Golaneko Golan itzultzen badizkio. Israelgo Isaac Shamir Lehen Ministroak idatziz aginduzien Golaneko kolono juduarrei ez zituela lurralde horiek itzuliko. Baina nazioen interesaren izenean edozein lortu daitekeela erakutsi da sarri askotan; eta edozein ordainetara ere ez

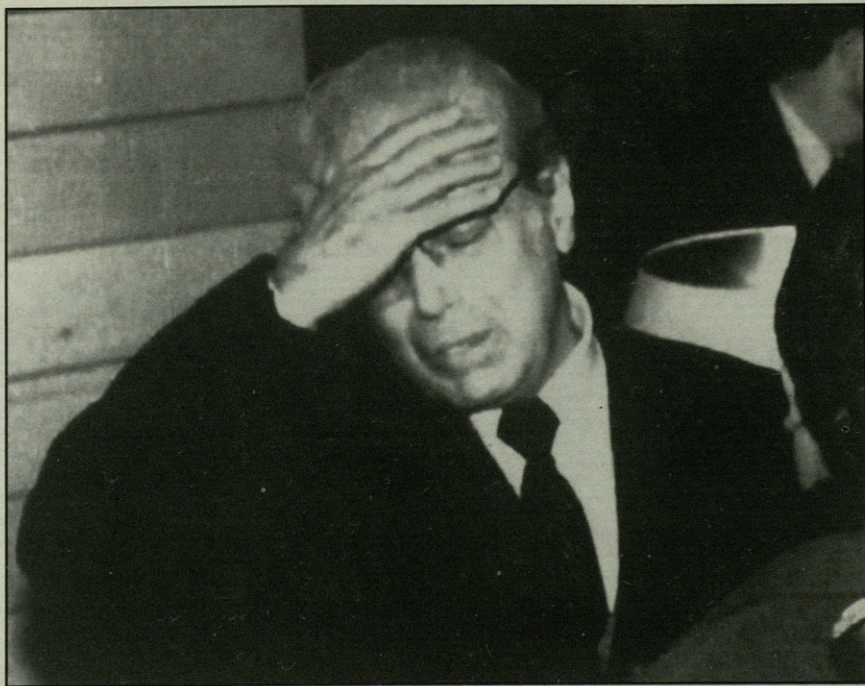
Estatuaren desintegrazioa gero eta nabarmenagoa da, eta Jugoslabiak gero eta hurbilagotik bizi du gerra zibilaren arrisku

bada, israeldarrak lasaitasun handia-
goaren beharrea daude.

Burrundara gehiegi aterako ez lu-
keten palestinarren iskanbilak
aguantatzeko prest legoke seguru as-
ko. Ipar Irlanda Londoneko gober-
nuarentzat bezala: aguantatzeko
prest. Siriak gorroto du PAE (Palesti-
naren Askatasunerako Erakundea)
eta agian Palestinakoa ahanzteagatik
trukaketa egin diezaioke Israeli, «Go-
lanak neuretzat, eta ez dut muturrik
sartuko arazo palestinarrean».

PAEk bonek Iraki emandako lagun-
tzaren ondoren, Iasir Arafat buru-
zagitzatik aldendu arte, ez dirudi
arabiarirabazleak gustora geratuko
direnik. Israeldarrak prest daude
Lurralde okupatuetan hauteskun-
deak aurrera eramateko. Baldintza
bakarra PAEk parte ez hartzea da.
Baina inuxentekeria litzateke PAE
borren errez baztertu daitekeenik
pentsatzea, lortutako emaitzek
zeharka ez bada ere PAE ordezza-
tuko bait lukete. Hamas talde pa-
lestinari integrista izan liteke PAEri
aurre egingo dion bakarra, eta beraz
palestinarren zatibidea. Horra hor
Israelek Hamas eta horrelakoak la-
guntzearen arrazoia. Azke-

nean, bestalde, NBE (Nazio Batuen
Erakundea) berriro geratu bide da
tresna bezala. James Bakerrek bu-
rutu ditu Ekialde Erdiko bisitaldi
guztiak, era horretako nazioarteko
gatazka batean normalena bisitaldi
horiek NBEko Idazkari Nagusiak
egitea litzatekenez. Hala ere, eta
erretolika guztien gainetik, gerra
guztian zehar izan duen protago-
nismo maila ikusirik ez da barritze-
koa orain ere horrela jokatzea. Ge-
ro eta nabarmenagoa da —mundu-
ko estatu guztien ustez— NBEk al-
daketa sakon bat behar duela. Jada-
nik atzean utzi II. Gerra mundiala-
ren ondorengoak eta gerra hotza,
eta benetan egungo nazioarte egoe-
rari egokitu. Horren eske ari dira
estatu asko, eta indar euren artean
Japon eta Alemania estatu abalmen-
tsuak.

Gerra eta gero Perez de Cuellar non dagoen galdetu beharko litzateke.

JUGOSLABIA dugu hurrengo
gatazka gune garrantzitsuenetakoa.
Azkenean, gatazka egoerak Errepu-
bliko Borisav Jovic lehendakariak di-
mititzera behartu du. Azkenengo hi-
labeteetako kaosa biziki areagotu da
errepublika osoan, batik bat barneko
arazo etnikoek eraginda. Arazo horiei
azken asteetan erregimen zaharra eta
berritzatzaileen artean izandako ga-
tazka gehituz gero, egungo egoera
arriskutsura heltzen gara. Armada,
estatu kolpe batez boterearen atarian
jartzera, alegia. Lehenbiziko unean
Vuk Draskovic-en Berpizkunde Ser-
viarraren Alderdi eskumatarrak bul-
tzatu zuena, herriko sektore askoren
islada bihurtu zen azkenean. Behin-

goz sistema zaharrarekin amaitzea
zen eskakizun nagusia. Eslovenia-
rrek —errepublika aberatsenak—
abenduan jada garbi asko adierazi
zuten independente izateko gogoia,
edo gutxien jota estatu konfederal
baten kide izatea. Harez gero, etni-
koki homogeneousena den errepubli-
kar Jugoslaviar honek etengabe pres-
tatu du bide hori. Harturiko neurrien
arte, Armadaren haserre izugarria
piztu duena, Esloveniak uko egitea
armadari eman behar diona ordain-
tzeari, harek autodeterminazio esku-
bidea mehatxatu bitartea. Dagoeneko
armadaren kuarter askotan ez dute ez
jakirik ezta berogailurik, eta armadari
zaila saio horrelako egoerari eustea.
Esloveniarenarekin biziki piztu da
baita nazionalismoa serviarra ere. Ti-
to hil eta errepubliken arteko oreka
politikari utzi zitzaionean nazionalis-
mo serbiarrak bere ohizko errebin-
dikazioei («bere» lurraldeak berres-
kuratzea) ekin zien jotake. Lehenbizi
Kosovori autonomia ezabatu eta on-
doren Mazedonia eta Montenegro
atzean jarrai.

**— Gero eta gehiago dira
Nazio Batuen Erakundeak
aldaketa sakonak behar
dituela esaten dutenak,
Japon eta Alemania buru
gainera ●**

L. Martínez

Guillermo Almeyra, Italiako Proletal Demokraziako diputatua:

«Italiako ezkerak krisi sakona bizi du»

Argentinarra dugu jaiotzez. Bere herriak pairatzen zuen diktadurak bultzaturik Italiara abiatu zen 70. hamarkadaren hasieran. Bertan, politika eta langileria munduan murgildu eta Italiako parlamendura iritsi da. Tarte honetan Mexicon ere izan da hiru urtez, eta orain bertako «Uno más uno» egunkariaren korrespontsala dugu Italian. Langile mogimenduan espezializatutako 62 urteko historiagile honek, hala ere, Argentina du bihotzean eta bertara itzuliko dela iragartzen digu irrifartsu.

ARGIA. Zer egiten du zu moduko gizon batek italiar alderdi baten ordezkari gisa parlamentuan?

G. ALMEYRA.

Gure alderdiaren sustraietatik dator hori. Argi dakusagu, Europan demokrazia izan dadin Europa interetniko bat behar dugu. Herrien Europa. Gure pentsamenduaren oinarriak errealitate eraman ditugu. Bestalde, Frantzia Renaultean 20 urte lanean ari den argeliarrek zergatik ez ditu izango, bada, beste edozein frantsesek dituen eskubideak?

A. Azken hilabete hauetan aldaketa esanguratsuak gertatzen ari dira Italiako ezker mogimenduan.

G.A. Ezkerak krisi prozesu sakona bizi du Italian. Ekialdeko sozialismo erre-

laren ereduak eragin handia izan zuen italiako ezkerrean eta haren hondoratzea nabarmenki isladatu da Italian ere. Italiako Alderdi Komunista (PCI) izan zenak haiteslegoaren %34a izatera iritsi zen, eta gaur egun %28a besterik ez du. Palmiro Togliatti izan zen burua urte askotan, Internazionalel Komunistaren Idazkari Nagusia ere, Stalinen pentsamenduaren jarraitzailea. Alderdi zentralista eta burokratikoak sortu zuen, apur-apurka porrotera abiatu dena. Orain Ezkerreko Alderdi Demokratikoa-ekin (PDS, lehengo PCI) ezkerreko posizioak alde batera uzten ditu. Liberalismoa hartzen dute oinarri gisa. Nahiko da esatea euren ereduak —eurek horrela aitorturik— Estatu Batuetako

Alderdi Demokrata dela. Bere helburua Internazionalel Sozialistan leku bat izatea da.

A. Zer esan nahi duzu horrekin?

G.A. Estatuaren garrantzia gutxitu egin da ekonomia-aren alorrean, nazioarteko kapitalak gero eta parte handiagoa hartzen bait du estatu-eremu ekonomietan, honek sindikatu-aren zeregina nabarmenki mugatzen duenlarik. Sindikatu-ek orain arte estatu aparatua presiona zezaketeen, honek langile eta enpresari-aren artean bitartekaritza lana bideratu zezan, baina nazioarteko kapitalak garrantzi handiagoa hartzen duen heinean gero eta presio gutxiago egin ahal izango zaio estatuari. Apur-apurka sindikatuak nego-

ziazio tresna izateari utzi dio eta dagoeneko estatu aparatoren parte bihurtu da. Hori bultzatzen ari da Alderdi Komunista. Langileak japoniar eredurantz bultzatzen ari da eta haien egoera benetan da tamalgaria, egundoko esplotazioa jasaten dute. Soldadak, eta lan-gunea orohar, nagusiak eskaintzen duenaren inguruan finkatzen dira.

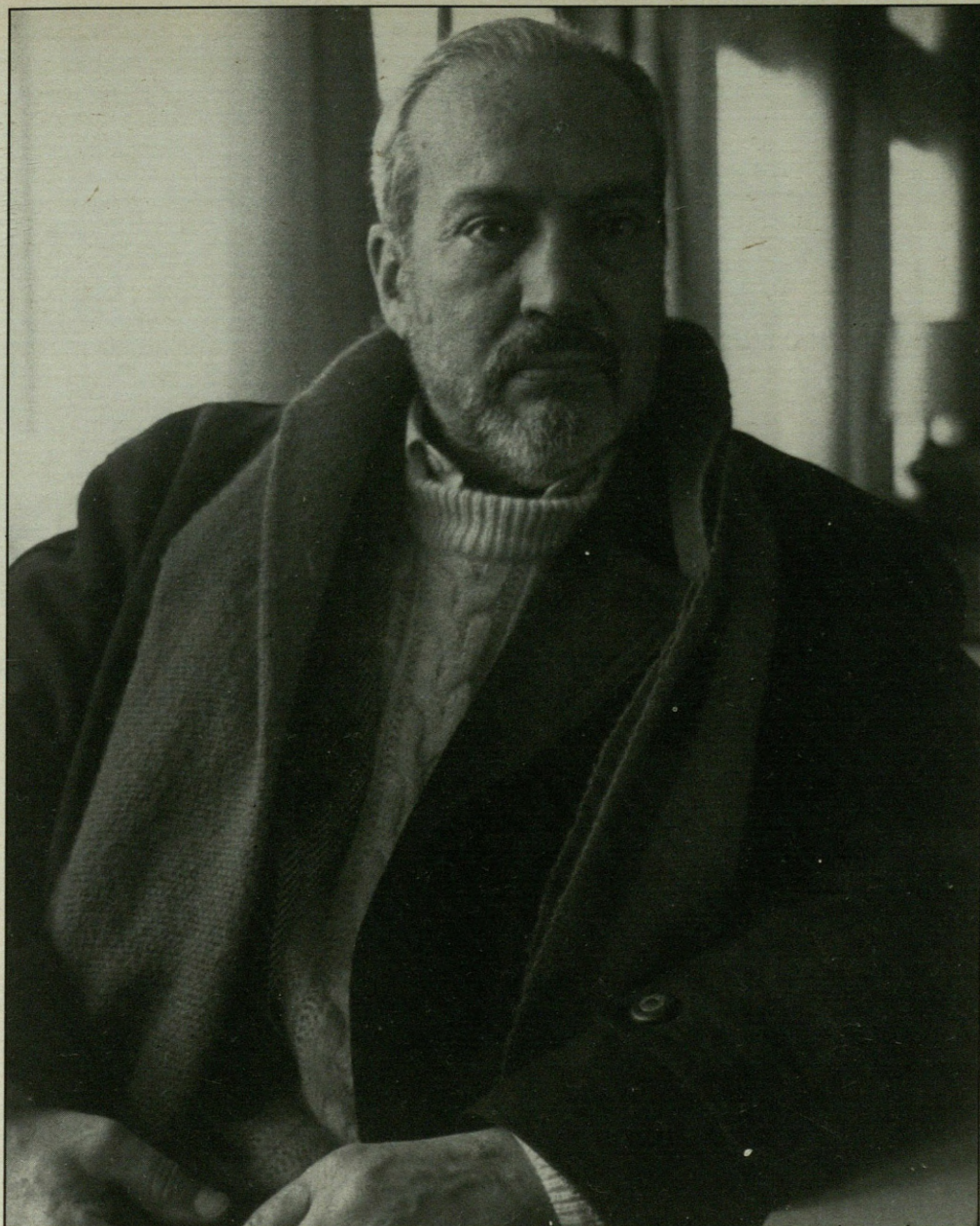
A. Eta lana eta langile mogimenduari dagokionean?

G.A. Egoera soziala asko kaxkartu da. Langabezia izugarri gehitu da, Italiako hegoaldean batik bat. Hain gazterien %50a langabezian dago. Eraldaketa sakona gertatzen ari da. Emigrantei dagokionean inoiz baino gehiago dira Hirugarren Mundutik Europarentz abiatzen direnak eta honek banaketak eta liskarrak sortarazten ditu langile mogimenduan. Beraz, egungo berezitasun-ek hiru klase-tan banatzen dute langile-riaren ohizko mundua: lehenez langile normalak, bigarren-ek langabetuak, jabilatuak...; eta hirugarren-ek emigranteak eta batik bat Hirugarren Mundukoak.

A. Baina PCI izan zenak ere sektore dexente zituen, batzuek ezkertiaragoak... Sindikal mailan, eta orohar ezkertiar mogimenduan, beste zerbait ere ari omen da sortzen.

G.A. Bai, baina oso poliki. Erdi epe edo epe luzara gauzatzeko moduan. Sindikatu handiek modu konfederatuan funtzionatzen dute: CGIL (Lanaren Italiar Konfederazioa, komunista); UIT (Lanaren Italiar Batasuna, sozialista); eta CISL (Lanagile Sindikatuen Italiar Konfederazioa, kristau-demokrata). Logika kapitalistan barneraturik dauden sindikatuak dira.

Hauez gain, orain herri edo zonalde desberdinetan talde sindikal eta ezkertiar mogimenduak sortzen ari dira nahiko modu autonomoan, eta batik bat gazteek bultzaturik. Herri mailako antolakuntza horrek askotan ikuspegi orokorra galtzera eramaten ditu mogimendu horiek, nahiz eta benetan egiten ari diren saioak estatu mailan ganoraz antolatzeke. Adibide moduan, *Panteren* mugimendua, iaz unibertsitatea okupatu zuen gazte mugimendua. Mogimendu Komunista ere hor da, PCIko krisitik sortutakoa, 15 senatore, bost diputatu eta 30.000 kide baino gehiago dituen. Postura sozialdemokratetan sartu nahi ez duen jedeak osatzen du mogimendu hau. Gu ere hor gaude baina indar gutxiarekin, hauteslegoaren ehuneko bat eta zerbaitare-

Almeyraren esanetan ezker berri bat sortzen ari da Italian.

kin. Epe laburrera mogimendu guzti honek ezer gutxi egin badezake ere, oso garrantzitsua da, epe luzera estatuaren kontrako giza mogimendu bat izan dadin balditzak sortera deza-keelako.

A. Konstituzioa aldatu beharraz ere mintzatu zen Cossiga lehendakaria.

G.A. Apur-apurka aldatzen ari den zerbait da konstituzioa. Exekutiboak gero eta gehiago menderatzen ditu epaileak eta par-

lamentua ere erabat ahuldua utzi du. Inongo balorerik izango ez duen eguna helduko da. Bestalde, jadanik oposizioak ez du esistitzen.

A. Azkenik, konta iezaguzu nola dakusazun zure jaioterria, Argentina.

G.A. Populazioa oso haserre dago Menemekin eta datozen hauteskunde probintzialetan ez du bere alde egingo.

Partido Peronista ko zortzi diputatu ere alde egin zuten alderditik, euren parlamentari

taldea osatuz. Oposizioa, *Partido Radikala* batik bat, banaturik dago, Alfonsinek ez zuen indultorik nahi, baina Angeloz, Cordobako gobernadorea eta alderdiko eskumako sektoreka denak Menemekin bat egin du. Oposiziorik ez delako sostengatzen da, finean, gobernu. Sekulako korrupzioa dago, ekonomia lur jota eta enbaxadore yankiak agintzen du: Erregimen zaharrraren jarraipena da.

Xabier Letona

«Sindikatuak negozioaren tresna izateari utzi diote eta estatu aparatoren parte bihurtu dira»

Martxoaren 31an burutuko ditu hauteskundeak

Berrogeitamar urte eta gero mundura dator Albania

S talinen ereduarekin gehien iraun duen estatua dugu Albania. Komunismo garbienari jarraiki, berrogeitamar urte mundutik isolaturik. Ez mendebalderik, ez Soviet Batasun eta abarrekorik, ezta ere Txinarik. Estatu komunista moduan sortu zenetik Estatu burua izan zen Enver Oxharen heriotzaren ondoren ekin zioten albaniar agintariak munduarekiko zabaltze prozesuari, 1986an hain zuzen. Lehenbiziko urteetan prozesua burrundara handiegirik gabe abiatu bazen ere, iazko bukaeran eta aurtengoaren hasieran tentsio eta gatazka gogorrak bizi izan ditu stalinismoaren azken aztarnak.

Ramiz Alia Albaniako estatu burua.

SOZIALISMO errealak porrota egin ondoren ezinbestekoa zitzaien Albaniari ere bere berrogeitamar urtetako ereduarekin amaitzea eta leihoak mundura zabaltzea. Enver Oxha hil ondoren (1985ean) Ramiz Aliak, bere ordezkioak, berehala iragarri zuen aldaketak izango zirela, mundura zabaltzearen beharra argi azpimarratuz. Alemania Federalarekin 1987an berregin zituen bere harreman diplomatiakoak, eta Estatu Batuekin hilaren 21ean berreskuratu ditu berrogeitamar urtetan zehar apurturik izan diren harremanak. Italiarekin egun di-

tuen arazoak, bestalde, ez dira berriak. 1985etik gaurdaino tentsioz beteriko harremanak izan dituzte, pasaportea lortu asmoz urte horretan sei albaniar Italiako enbaxadan errefuxiatu zirenetik. Halaber, urtarilean Europako Segurtasun eta Kooperazio Konferentziaren kide izateko gogoa adierazi zuen eta orain Europa Ekonomi Elkartekide izateko gogora iragarri berandu.

Herri sozialistei dagokionean, Bulgaria, Txekoslovakia, Errumania eta Txinarekin ekin zien lehenbiziko eta ondoren gauzatuz joan dira besteak. Jugoslaviarekin, aldiz, arazo arriskuak izan ditu Serbiako Kosovoko errepublika autonomoa dela eta. Kosovon bi milioi albaniar bizi dira eta Jugoslaviak albaniatarren altxamenduaren eragile izatea leporatzen zion Albaniari. Honek, bere alde-tik, serbiarren txobinismoa eta beren *anai albaniarren* jasaten zuten errepresioa salatzen zuen. Kosovon

Udatik hona milaka errefuxiatu atera dira Grezia eta Italiarantz.

arazoak berean diarauenez eta Jugoslavia beraren egoera latza kontutan harturik tentsio gune horrek denbora batez bederen hor iraungo duela dirudi.

Barruko egoerari begira, mendebaldeko estatuek eta oposizioak mesfidantzaz ikusten dute pluralismo-ranzko bidea. Ez dira fio erregimenak agindutakoe-kin. Ramiz Aliak eta erregimen berriari ekin ziotenek beren aldetik aurreko erregimenaren ondorioak kritikatu zituzten hasieratik eta pragmatismo handiz. Ekonomi emaitza kaxkarrak kritikatu zituzten, batik bat nekazal arlokoak (funtsezkoa albaniaiko ekonomian), maila intelektual eta artistikoaren ahultasuna, eta gazteriaren arazoen gainean zegoen ikuspegi dogmatikoa. Guzti horiek ikusita Aliak hauteskunde libreak iragarri zituen joan deneko otsailaren 10erako. Erregimenaren pertsonai dogmatikoenak aldentu zituen boteretik, eliza eta mezkiten irekiera agindu zuen, alderdi-aniztasuna onartu eta preso politikoentzat amnistia iragarri, besteak beste.

Herriko gero eta sektore gehiago ari zen ateratzen kalera aldaketak eskatzen. Erregimen zaharrarekiko betirako apurketa gero eta ozenkiago oihukatzen.

Errefuxiatuen arazoa

Munduari begira lehenbiziko krisi gogorra iazko ekainean sortu zen, milaka pertsonak Tiranako enbaxaden auzoa hartuz, haietan sartu eta Albaniatik ateratzeko agiriak eskatu zituztenean. Abenduan errepikatu ziren arazoak, milaka eta milaka errefuxiatu Greziara abiatu zirenean babes bila. Batik bat babes ekonomikoa, zerbait argi geratu bait da zera da: arazo ekonomikoa eta mixeria gorriak bultzaturik abiatu zirela. Hasi eta gera-

■ Egoera gatazkatsua bizi arren, Aliak dioenez hauteskundeak Martxoaren 31an izango dira●

tuko ez den arazoa dela dirudi, Greziakoaren atzean berehala agertu bait dira oraintsu komunikabide guztiek horren asaldaturik lau haizetara zabaldu dituzten Italiako irudiak. Milaka eta milaka albaniarrek hartu dute lurra azken bi aste hauetan Italiako Brindisiko kaian. Guztiek exiliatu gisa. Tentsioak izugarriak eta hildakoak eta gero (Albaniako soldaduek tirokatu ondoren), azkenean, Italiako gobernuak 20.000 errefuxiatu onartu zituen behin-behinekoz. Hauteskundeak benetan libreak izanez gero 90 milioi dolar eman eta laguntza plangintza bat agindu dio, halber, Italiako gobernuak.

Barne mailan ere gatazka gogorak iragan ditu kaleko protestaldial direla eta. Hauetako buru izan da gazteria. Une larriena otsailaren hasieran bizi izan zen, milaka eta milaka manifestari Enver Oxharen estatua bat bota zutenean Tiranan. Horien ondorioz gobernuak eta oposizioa bat etorri dira Otsailaren 10eko hauteskundeak Martxoaren 31ra atzeratzeko. Estatu kolpea-

ren mehatxua pasiatu da Tiranako kaleetan azken aste hauetan, eta oposizioak gogor kritikatu ditu bai gobernuak eta armadaren errepresioa batetik, eta bestetik «euren kabuz ari diren manifestariak, zeintzuek arriskuan jartzen duten estatuen etorkizun demokratikoa». Askoren ustez, gatazka maila berarekin jarraituz gero hauteskunde orokorrak arriskuan egon litezke. Hala ere, Alia Estatu buruak berak iragarri duenez «egoera gatazkatsua hau dela eta botere guztiak nere esku hartzen ditut oraingoz, baina hauteskundeak egin egingo dira. Hantxe izango dira, besteak beste, alderdi garrantzitsuenak diren Albaniako Lanaren Alderdia (boterean dagoena), Alderdi Errepublikarra (Aliak hartutako erabaki bereziekin bat etorri dena) eta Alderdi Demokratikoa, antikomunista eta, antza, lehenbizikoa boteretik aldentu dezakeen bakarra.

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO

Amaitu da Historia. F. Fukuyama, 1989

■ LANAK ITOTA HILIK

LANA «ongarri ala kaltegarri» ote den, aspaldiko eztabaidak hor dirau. Yhusika Simuro japoniarrarentzat bederen ez zela ongarri asko esan liteke. Lanbidez informatikoa zen japoniar hau lanez hil zen beharrezkoak baino ehundaka lan-ordu gehiago hilabete batzutan egin ondoren. Alargunak hirurogei milioi pezeta (hiru milioi libera inguru) eskatu ditu zeuzkan orduen ordain gisa (2.016 ohizkoak eta 1000 bereziak). Urtean 10.000 pertsona inguru «kutxatzen» duen «Karoshi» delako fenomenoaren beste kasu bat.

■ IGOGAILUAN HARRAPATURIK

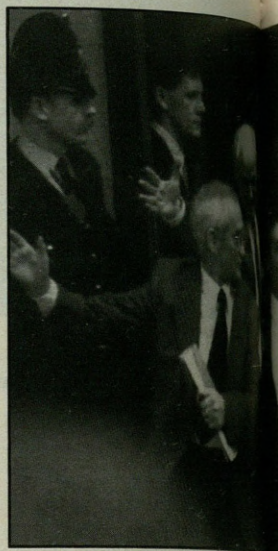
ASKO dira igogailuan igotzean larrialdia pasatzen dutenak. Eta hemen dik aurrera gehiago izango dira. Ecua-dorren bisitaldian zegoela, Erruman-
niako lehen ministroa Legebiltzarreko igogailu zahar batean gelditu zen har-rapaturik, legebiltzarreko lehenda-

karia eta laguntzaile batekin. Zurbil atera omen zuten lehen ministroa. Berdina omen zeuden eskilaretan bere zai zeuden zaindaria. Zazpi minutu-tan zehar atentatuaren hipotesiak zizko eginda utzi zituen azken hauen nerbioak. Auskalo zer zegoen lehen ministroaren buruan.

■ TXISTOSOAK SOBIETAR AGINTARIAK

JOAN den astean zehar *Pravda* egunkari sobietarreko lehenbiziko orrialdean honako irudi bat agertzen zen publizitate gisa. Alde batean gariz berteriko esku bat eta «bai» bat alboan, bestean balaz betetako eskua eta «ez» bat aldamenean. Jarraian ondo-rengo testua: «Zuk duzu bitza. Zure aukera aurrera eramateko libre zara. Baina aukera hori baliagarria izango da zuk «ez» hori ezabatzen baduzu, horrek esan nahiko du zu ber-
rrizatutako Batasunare alde zaudela».

E
L
E
-
M
E
L
E

«Justizia; pertsonalitate handi hauek ez dute ez zintzotasunik ez inteligentziarik euren boterea erabiltzeko eta are gutxiago gauzatzeko. Ustelduta daude».

Paul Hill, Birminghameko Seiatariko bat.

«Terrorismoari buruzko desberdintasunak ez datzate terrorismoaren aurka egiteko bion aldetik dagoen borondatean, baizik eta bere definizioan».

Faruk al Chara, Siriako Atzerri Ministroak James Bakerrekin izandako bileraren ondoren.

«Beren espazioa bilatzen saiatu eta iparraldeko zibilizazio hau onartzen ez duten herri edo giza taldeak bemendik aurrera EEBBk bere etsai bezala hartuko ditu».

Xabier Gorostiaga. Nicaraguako gobernu sandinistan aholkulari gisa aritutako euskalduna.

*«Siriak jarraitzen du izaten
Israelen etsairik
arriskutsuena».*

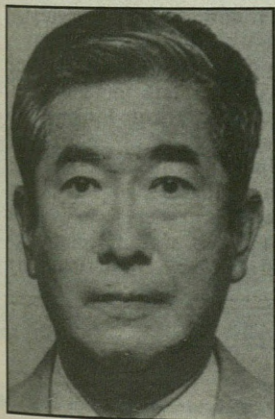
Isaac Shamir.

*«Mendebaldeko
Zibilizazioaren amaiera
gertu da. Beste batzu, aldiz,
indartzen ari dira».*

**Shintaro Ishihara, ministro
ohia eta japoniar
diputatu.**

*«Egun batetik bestera
aberratu nahia izan da
arrazoi nagusia».*

**Mohamet Kapplani
Albaniako Atzerri
ministroak, albaniarren
ihesa dela eta.**

BESTE GERRA FRENTE BATZU ERE BADAUDE MUNDUAN

GOLKOKO gerrak eta Ekialde Erdiko arazoek erabat erakarri dute komuni-
kabideen arreta eta noski, hala beharrez, eritzi publikoarena. Alabaina, mun-
duan zehar makina bat dira gatazka armatuak eta baita hildakoak ere. Hona
hemen hauetariko batzu:

El Salvador: Gerra zibil luzea bizi du eta negoziaketak izan badira ere ez
zaio epe motzeko irtenbiderik ikusten.

Peru: Nahiko gutxi entzuten bada ere, Hegoamerikako gatazka odoltsuene-
tarikoa bizi du Partido Comunista del Peru (Sendero Luminoso) eta armadaren
arteko enfrontamenduagatik.

Guatemala: Hegoamerikako errepresio bortitzena sofritzen duen estatua.
«beriotzaren Eskuadroiek» ehundaka zibil hiltzen dute urtero.

Angola: Bake ahaleginak fruituak eman ditu eta epe laburrera su etena
sinatuko dela esan liteke.

Mozambique: Angolaren antzera. Hala ere, aurrekoan baino gehixeago kos-
tako da su etena sinatzea. Hegoafrikak finantziazten duen gerrilak herrial-
dearen hegoalde osoa kontrolatzen du ia.

Liberia: Bertako hiru indar politikoez gerra zibilean dihardute. Bakoitzak
bere lehendakaria izendatu du.

Somalia: Mogadisizio, kapitela, gerrilariak hartu badute ere, gobernuak indar
estatuaren hegoaldeetik eusten diote egoerari.

Kamboya: Jemer Gorriek —agintean zeudenean sekulako sarraskeriak bu-
rutu zituzten— eta estatuko gainontzeko indarren artean gerra basatian dihar-
dute.

Afganistan: Sobietarrek aldi egin ondoren, EEBBek finantziazitutako gerrilari
eta gobernuen arteko gerrak berean dirau, ez atzera ez aurrera.

Birmania: Gobernuak hogeitaz talde gerrilarien aurka dihardu.

Eta berean diraute Palestina, Sudan, Libano, Ruanda, Sri Lanka, Sahara...

AUTOSERVICIO
Agerretxe Ibibidea
DEBA

DIFERENTE C.B.
Gran Via kalea, 11
GROS AUZO — DONOSTIA

EKO SAN MIGUEL
Bartolomé de Urdiso kalea, 9
IRUN

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ABARKA Jatetxearen atzean)
HONDARRIBA

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, 2/8
BERAUN — ERRENTERIA

BASTIDA
Erdiko Kalea, 32
MUTRIKU

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

ECONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz — Kalea, 1
ZUMARRAGA

EKO ZARAUTZ
Nafarroa ibibidea, 37
ZARAUTZ

SUPER RENTERIA
Vicente Elicesi kalea, 5
ERRENTERIA

SUPER ANDONAEGUI, C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO — DONOSTIA

BETI MERKEK
Larola kalea, 12
DONOSTIA

EKO ALTZA
Larratxo Ibibidea, 96 zbk.
ALTZA

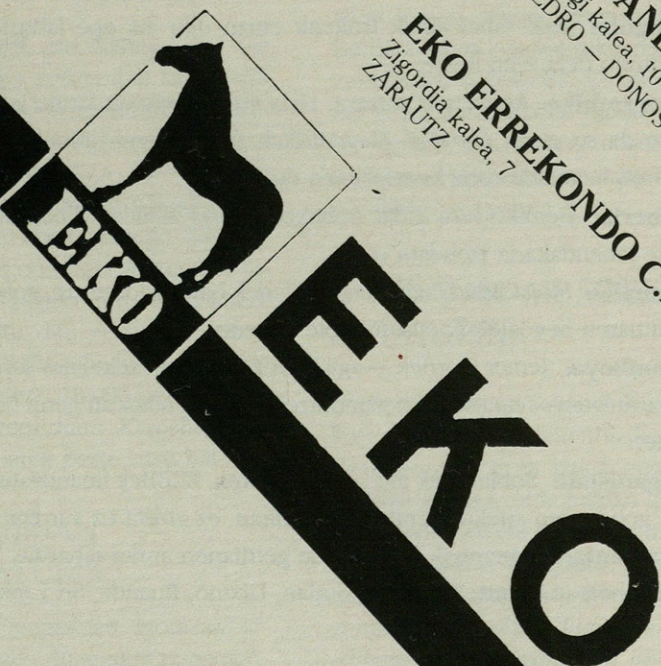
SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRENTERIA

EKO AIETE
Etxadi Saila
AIETE — DONOSTIA

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk.
DONOSTIA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR
San Juan kalea, 9
EIBAR

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa 2/8
ASTEASU

Vivodist

EUSKAL MEATEGIAK AHITZEN ARI DIRA

Litekeena da 2000garren urterako Euskal Herriko lurpeko zulo denak abandonaturik izatea.

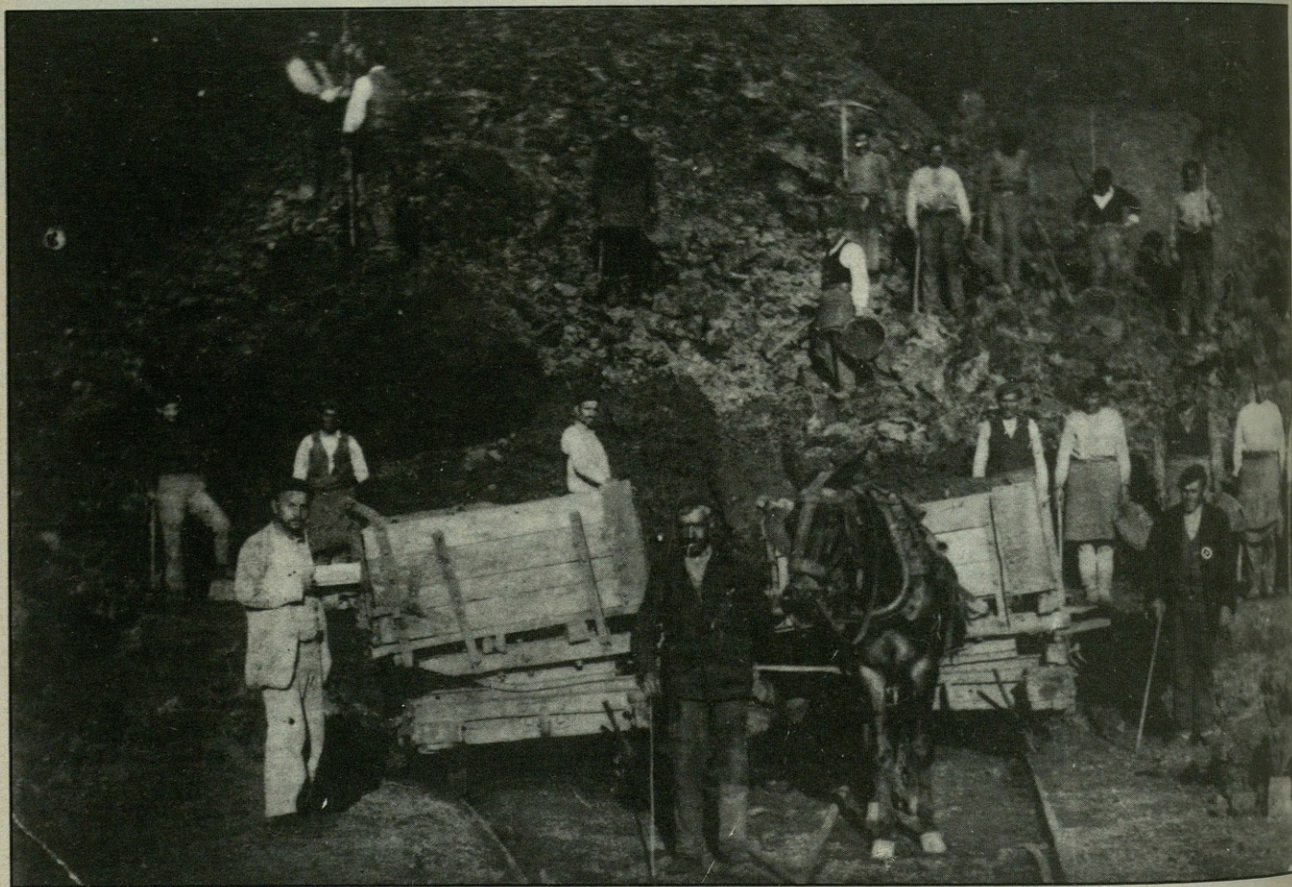
Meatzen urrezko aroa XIX. mende Erdiko bueltan hasi zen

BURDIN MENDIETAKO SATORRAK

Bizkaiko mearen hustirapena Erdi Aroan hasi zen. Inguruko probintzietan oso preziatua izan zen, bere kalitate altuagatik, atzerrian ordea ez zen zenbait mende beranduago arte ezagutu.

TRIANOKO mendiak 1782.ean bisitatu ondoren, F. Elhuyarrek —*Sociedad Bascongada de Amigos del País* delakoaren aginduz— burutu zuen txostenean,

hainbat datu ikusi ahal ditugu: meategietan lan egiten zuten gehienak produktore autonomoak ziren eta zaldiekin portuetara egiten zituzten bidaiak ordaintzeko

Mende hasieran, mineralaren garraioa animali indarrez burutzen zen parte handi batean.

justu ateratzen zuten. Lana oso arriskutsua zen eta meategi ingurunea baino gehiago sator zuloak ematen zuten, erauzketak produktore autonomo bakoitzak bere lurretan egiten zituen, inolako kontrol edo plangintzarik gabe. Diru ugari ateratzen zutenak, mearen merkataria ziren, beren salerosketen bidez.

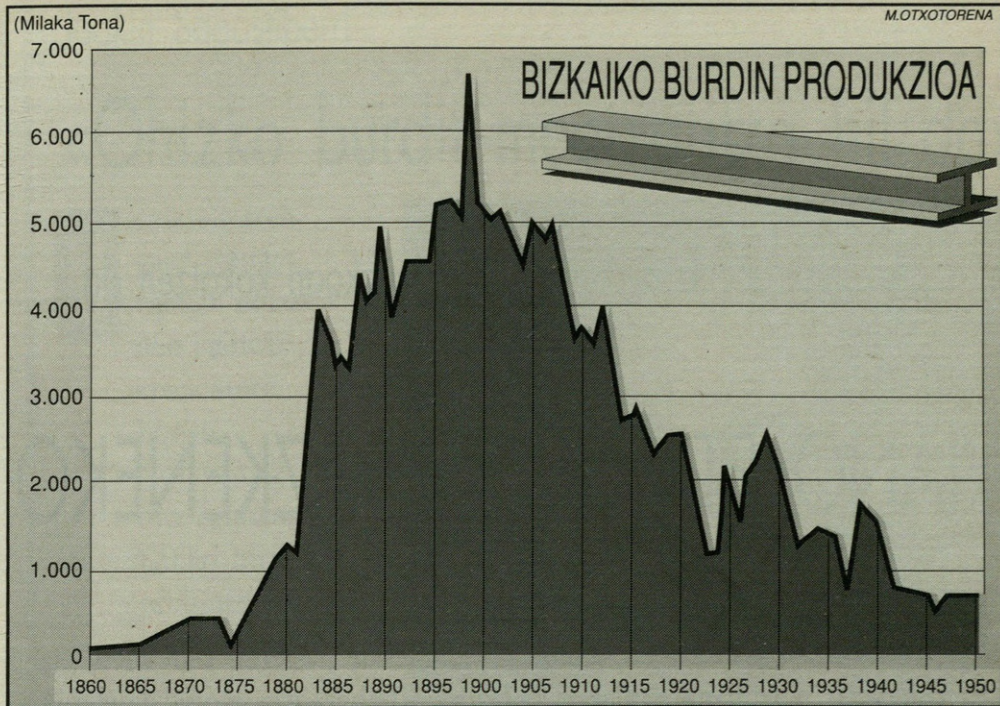
Atzerriko interesak

Mea merkataria edo «tratan-teek», 1825etik aurrera nolabait intuitu zuten bazela garaia ekoizpen sisteman parte hartzeko zuzenki. Euren dirutzak eta jabetzak alde batetik eta erauzketa alorreko legedi ezak bestetik gauzak erraztu egin zituzkien. Besteren artean, «Chávarri» eta «Ybarra Mier y Cia» mea erauzketa aro berraren lehen erakusleak izango ditugu.

Aro honetarako meatzari-tzari dagokion giza egitura erabat nabaria da: mea tratanteak alde batetik, gero ekoizle autonomoak (hiru edo bost lagunez osatu taldeetan), eta azkenik soldatapekoak. Apurka apurka mea tratanteak ekoizle autonomoen jabetzak erosiko dituzte.

XIX. mendean zehar, meatzaritza arautzen duen legedia aldatuko da. Ordura arte ekoizpena oso kontrolatua zegoen, mearen prezioa ez zedin jeitsi. 1876an, legedi hau Espainiako koroak kontrolatuko du eta askoz ere malguago bihurtuko da.

Mende bukaeran, portuetan pilatzen zen mea, eta itsasuntzi bat betetzeko adina zegoenean bete egiten zen. Untzi horrek *full run* deitzen zena egingo zuen,

1950etik hona produkzioak behin ere ez du milioi tonaren muga gainditu.

esaterako, mea Erresuma Batura eraman eta, bidaia aprobetxatuz, ikatza eta landutako materialak ekarriko zituen.

sotzen zuen, eta gainerako irabaziaz Bizkaiko merkataria eta noski atzerriko enpresentzat izaten ziren.

ziren soilik, gero beren etxeetara bueltatzekotan. Baziren orde, beren egoera ekonomiko larriak bertan geratzera behartzen zituenak ere, batez ere ezkontutakoak. Berauen bizi baldintzak oso eskasak izaten ziren. Meatz inguruetak barrakoietan bizi ziren, lasto gainean lo eginez. Ez zuten urik ez komunik izaten eta metro gutxitan jende pilo ikaragarria metatzen zen. Egoera horretan gaitz izugarriak izaten zituzten, kolera eta tuberkulosia, lan istripuez ez hitz egiteagatik.

Langileen soldatak oso baxuak ziren, eta txapetan ordaintzen zitzaizkien; txapa hauekin kapatazaren kantinaren beste inon ezin eros zezaketen. Baldintza guzti horiek meatzetako grebak ekarriko zituzten, aurrena 1890eko maiatzean. Euskal langile mugimenduaren lehen urratsak ere giro horretan emango dira, eta bertan sortu ziren adibidez UGT zein PSOE.

Shakespearek «Bilbon egotea» «gartzelan egotea» zela esana zuen, Erresuma Batuko gartzeletako barroteak burdin bizkaitarraz egiten zirelako

Esportazioak ikaragarriak izan ziren. Bazen denbora puska bat, bestalde, Shakespearek «Bilbon egotea» «gartzelan egotea» zela esan zuenetik, Erresuma Batuko gartzeletako barroteak burdin bizkaitarraz egiten zirelako. Espainiako koroak, lortzen ziren dibisen %25a ja-

Etorrinen zapalkuntza

Hasiera batean meatzetan lan egiten zutenak inguruan bizi zirenak baziren ere, 1877tik aurrera jendea kanpotik etortzen hasi zen. Langileak Galizia, Asturias eta Gaztelatik etorri ziren bati-pat, eta behe mailako lanak egiten zituzten; peontza lanetan, langileen %70a izatera iritsiko dira. Euskaldun askok berriz goi mailako lan postuak izaten zituzten: kapataz, listero... Hauek izango dira lehenbiziko grebetan piketeen kontra egingo dutenak, eta kontrol lanak egiten zituztenak, bertakoak izaki «konfiantzazkoak» izaten ziren eta.

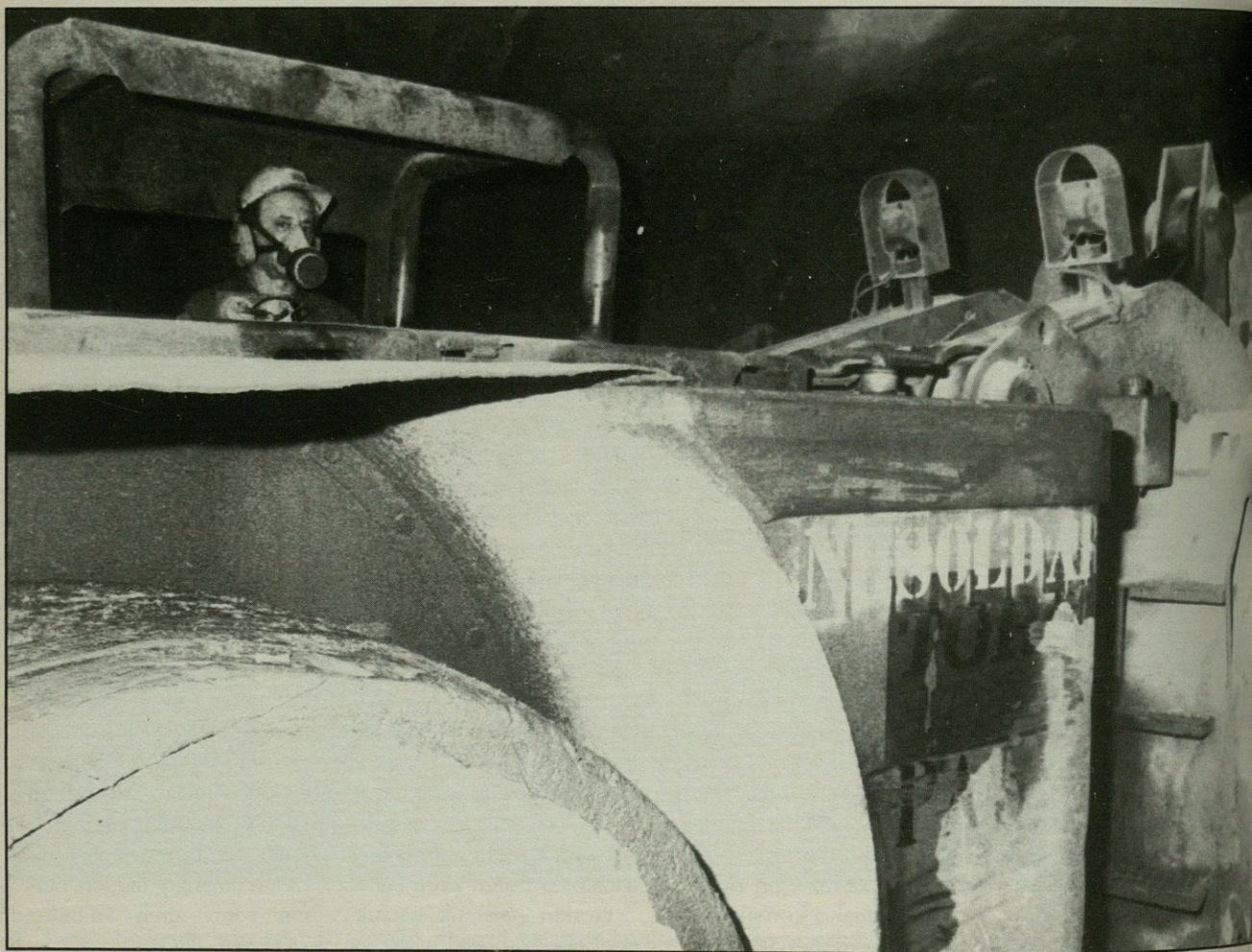
Etorrin haietatik batzuk denbora baterako etortzen

Lur azpiko hustirapena Bizkaian eta Gipuzkoan kokatzen da

TRIANO ETA TROYA, AZKENEKO ZULOAK

Bizkaiko meatzaritzak bere gailurra XX. mende hasieran izan zuen, eta harezkero burdin mineralaren ekoizpena beherantza etorri da etenik gabe. Gipuzkoari dagokionez, Troyako meategia aurkitu ondoren, ikerketa berriak egiten dihardute meatoki berri bila.

MENDE honetako erdi alderako majo desagertua zen «mena» minerale kuttuna eta «kanpanila»-ren arrastorik ez zen geratzen. «Rubio»-k berak ere ez zuen

denbora luzean iraungo eta soilik «karbonatoa» geratuko zen. Azken honen ekoizpena garestiagoa suertatzen da, eta bere kalitate eskasa dela kausa atzerriko merkatuetan ez da estimatzen. Aurrerantzean, beraz, Trianoko meatzetatik aterako minerala bertako industria- ren beharrak betetzeko erabiliko da soilik.

Kontutan izan behar da, hasierako hustirapenetan minerala lur zabalean zegoela, honela mea ateratzea nahiko erraza izanik. Kanpoko mea gastatu bezain pronto, 1950-60ko hamarkadetan lur azpikoa lantzerak pasatuko da. Lur azpiko hustirapenetatik «karbonatoa» aterako da, eta honek %30 inguru burdin du.

Trianoko meatzak, oraintxe esan bezala, bi

Joakin Sagastiberri

«Ohizko burdin-meatzaritza hil da»

Meatzaritzaren gaur egungo egoera nolakoa den jakiteko eta sektore honen etorkizunaz hitz egiteko, EAEko hiru probintziak biltzen dituen Meatz Barrutiko buruarekin mintzatu gara.

Joakin Sagastiberri.

ARGIA. *Esan al daiteke meatzaritza krisian dagoen sektore bat dela EAE?*

J.SAGASTIBERRI. Gaur egun meategi baten hustiraketa egiteko inbertsio handiak behar dira, eta ez dago horretan edonor sartzerik. Konpainia garrantzitsuek bakarrik egin dezakete horrelakorik.

A. *Meatza atzeritik ekartzea merkeagoa omen da, zergatik?*

J.S. Beno, merkeagoa ez dakit, kalitate hobeagokoa bai. Lehen Bizkaian kalitate handiko burni-mea zegoen, baina bukatu egin zen. Gehientsuena ingelesek eraman zuten, gainera. Orain burni-karbonatoa besterik ez da geratzen eta kalitate eskasekoa da.

Gaur egun burnigintzan kalitate handiko mearekin egiten da lan, kataian ekoiztu ahal izateko. Honek, europar burnigintza-

rekin konpetentzia latza dakar eta bertoko lantegi txikiak ez dira errentagarriak ez eta kalitate onekoak ere.

Brasil, Australia edo Indiatik ekartzen da meatza itsasuntzietan —gainera erraztasun izugarriak ematen dira horretarako—, han erreserba handiak bait dituzte eta merkeago ateratzen da. Azken urteetan mundua oso txikia geratu da eta meatza ugari eta kalitate onekoa dagoen lekuetatik ekartzen da.

Gipuzkoan ere, 1984ean Oiartzungo Arditurriko meatzak itxi egin behar izan ziren. arazo berbera- gatik. Gaur egun Mutiloako Troya meategian langile kopuru berdinarekin sei aldiz gahiago ekoizten da. Honekin adierazi nahi dut, gauzak aldatzen ari direla. Lehen hektarea bat edo bi- ko kontzesioen bidez lan egiten zen. Gaur egunean meatoki baten hustirapena

egiteko gutxieneko kontzesioa hogeitamar hektareatakoa izaten da.

A. *Sektore hau beraz, EAE desagertzeko arriskuan dago?*

J.S. Gauza berriak bilatzen dihardugu. Euskadin ditugun lurak aberatsak dira sulfatuetan, baina ez- kutuan daude. Adibidez, Troyan aurkitu ziren zinka eta beruna lortzeko sulfa- toak.

Orain ikerketa sakonak egiten ari gara meatoki berriak aurkitzeko, bai atzerriko enpresa garrantzi- tsuen laguntzaz baita Eus- kal Energiaren Erakun- dearen bidez ere. Momen- tu honetan beruna eta zin- ka dira interesgarrienak eta horiez gain ofita, marmola eta kalizak —eraikuntza lanak egiteko beharrezkoa denak— ere diru asko mu- gitzen dute. Ikerketa hauen bidez beharbada, meategi berriak aurkituko ditugu.

enpresek kontrolatzen zizuten: «Orconerea Iron Ore, c. Ltd.» eta «Société Franco-Belga des Mines de Somorostro». Atzerriko interesek bertan behera egin bezain pronto, bi enpresa hauek batean bildu ziren: AGRUMINSA izeneko enpresa dugu, 1970.etan sortua. Enpresa hau Industri Ministraritzaren menpekoa izango da. Bertatik ateratako mea guztia Bizkaiko Labe Garaietara, AHVra joango da.

Agruminsa-ko lanak

Azken urtetako hustirape-na, seirehun mila tona inguruan dabil. Tona batek, 4.339 pezeta balio du. Aldiz Brasileko Orinocotik inportatzen denak, 1.950 eta 2.368 pezeta bitartean balio du. Bestetik kontutan izan behar da, hemen ateratzen den mineralaren burdin kopurua %30a dela eta aldiz Brasiletik ekarritakoarena %60 ingurukoa. Argi dago, askoz errentagarriagoa dela mea kanpotik ekartzea hemen ateratzea baino. Eta orduan zergatik jarraitzen du AGRUMINSAk martxan?

Aire konpresiozko mailuen bidez zulatzen da harkaitza.

AGRUMINSA-ko meatokiaren sarrera itsas mailatik berrogeitamar metrotik gora dago, eta punturik baxuena itsas mailatik berrehun metro azpian. Sarrera orokor

bat du eurek *bide jenerala* deitzen dutena. 50-60 kilometrotako galeriak ditu meatz honek. Bertara kamioiak sar daitezke eta lanean pala mekaniko izuga-

riak erabiltzen dira, paladako 12-18 tona mea hartzten dituztenak. Lan prozesua honako hau da: bide orokorretik galeriak irekitzen joaten dira; hiru galeria

Lur gaineko meatzaritza

EUSKAL Herriko lur barnean egiten den meatzaritza gain, bada beste meatzaritza bat, lur gainean ematen dena, nolabait ulertzeko harrobietakoa. 1989ko datuen arabera Bizkaian 47 aire zabaleko hustirapen zeuden, Nafarroan 40, Gipuzkoan 16 eta Araban 4.

Kareharria dugu inolako

dudarik gabe, lur gaineko meatzetan gehien ateratzen den mea. Nafarroa eta Bizkaia sei miloi inguru tona hustiratzen dituzte, Gipuzkoak lau miloi eta Araba bitara ez da iristen. Baina hauetaz aparte ere, marmola, kuartzoa, buztina, ofita... Guztira hamazazpiren bat mea izango dira. Euskal Herriak aldiz, bere

kontsumorako ehun inguru behar ditu. Ondorioz kanpotik ekarri beharrean aurkitzen da, hemen ez bait dago nahikoa. Arazo berarekin aurkitzen dira munduko herrialde gehienak, beraz zaila da gure lurra aberatsa edo behartsua den esatea. Mea-ekoizle handienak lur gehien duten lurraldeak dira: EEBB, Ka-

nada, SESB, Australia, He-goafrika eta Brasil batipat.

Marmola eta arbelakoak ez beste guztiak barne kontsumorako dira. Marmola gure mugetatik at oso estimatua da: EEBBetan eta Europan bere ezaugarriengatik aipagarri modura erabili ohi da, esaterako «Ereñogorria», «Markina» beltza eta «Deba» grisa. Arbelaren kasua nahiko bitxia da. Gipuzkoako meategietatik ateratako arbela, bilarmahaiak egiteko erabiltzen da, bere leuntasuna oso

goikaldean eta beroien azpian beste bat. Galeriak irekitzeko barrenadorak erabiltzen dituzte, eta hauek, beso luze batzuren bidez, leku desberdinetara iritsiko dira, aire konpresiozko mailuen bidez zuloak eginez. Zuloak gorantz eta behearantz egiten dira, lehergailua sartzeko barruan. Irekitako hiru galerietan egingo dira eztañak eta ondorioz kamara handi bat lortuko da. Kamara honen behe aldean egingo du lan palak. Palaz, kate mekanikoak beteko dira eta hauek meatzeko mineral guztia aterako dute kanpora.

Momentu honetan ehun eta berrogei langile inguru ari da enpresa honetan lanean. Hauetatik erdi eta erdi banatuko dira barneko eta kanpoko lanetan. Kanpoko lanak ofizina, mea garbiketara, mea pilaketa dira. Orain urtebete 40 langile inguru joan ziren Etxeberriara. Meategi honek zenbat denboran iraungo duen irekita galde egin diegun iturri guztien erantzuna (Gallartako herriarrak, langileak, enpresaren estimazio ez ofizialak) bera izan da: «**AGRUMINSak ez du bost**

■ Hemen ateratzen den mineralaren burdin kopurua %30koa da eta aldiz Brasilek ekarritakoarena %60 ingurukoa

urte baino gehiagor iraungo». 1990. hamarkadan mila milioitako galera presupostatua dute. Martxan jarraitzearen zergatiak: «**Baliagarri zaie** —diosku meategiko langile batek—, **Bizkaiko «karbonatoa» kanpotik ekarritakoarekin nabastuz kalitatea hobetzen duelako**». Gallartak batek berriz: «**Ez da itxi nahi nolabait bertako postuei eustearren eta Bizkaian hain usadio handikoa den sektore hau mantentzeagatik**». Langileen egoera, langile berorren esanez, «**ziurtasunik gabekoa**» da, ez dakitelako meatza noiz itxiko duten.

■ Gipuzkoan zinka nagusi

Exminesa («Exploración Minera Internacional España S.A.») enpresak 1972an, Gipuzkoako Goierrialdean zinka eta beruna lortzeko

meatoki garrantzitsu bat aurkitu zuen eta bere hustirapenerako Troyako meatza sortu.

Mutiloa eta Gabiria herrien artean banaturik dagoen meategira bisita egin eta bere zuzendaria den Jaime Gonzalorekin solasaldi bat izan genuen. Berak azaldu zuenez, meategi hau lur azpian berrehun metro-tara kokatua dago. Bertara sartzeko bi arrapala edo maldatxo daude meategiaren alde bakoitzean eta barnealdean biak elkartu egiten dira. Meatza ateratzeko prestakizun guztiak egin ondoren 1987an hasi zuten ekoizpena eta gaur egunean 158 lagunek lan egiten dute bertan. Langile gehienak ingurukoak dira, mea lanean orain arte inolako esperientziarik gabekoak eta hogeitabost urte baino gutxiagokoak orokorrean.

Hustirapenerako erabiltzen den metodoa gelatxo eta zutabe izenekoa da. Altuera desberdinetako hus-

tuketak egiten dira malkor geruzaren loditasunaren arabera eta modu erregular batean, bost metrotako diametroa duten zutabeak uzten dira lubizi edo erorketarik ez gertatzearen. Sapaia altzairuzko haga, tubo eta kable bidez indartu egiten dute gainera.

Mea harkaitzetik kanporatzeko, material lehergarria erabiltzen da. Lau metrotako luzera duten zuloak egiten dira eta bertan lehergaia ezartzen da.

Troyako meategian urtean 300.000 tona erauzten dira, egunean 900 tona mineral —etengabe lanean ari den **labaderoan**— lantzen dira, larunbata eta igandea barne. Mea lantzeko erakuntzak martxan jartzeko 3.000 milioi behar izan ziren, inbertsio guztiaren heren bat hain zuzen ere.

Produktzio erritmo honetan jarraituz gero, meatoki honek beste sei urtetarako bizitza zuela adierazi zigun Jaime Gonzalok. Dena dela, meatoki berriak aurkitzeko posibilitateaz hitz egin zigun, nahiz eta oraindik ezer zehazturik ez izan. Exminesak iaz 111 milioi erabili zituen ikerkuntza lanetan. Enpresa hau, bi multina-

aproposa bait da bolak irristatzeko.

Asfaltoz esan, asfalto-

harria lurgainera azaldutako petrolioa dela. Oxidazio aldaketek eraginda, petrolioa

gogortu egiten da harri bihurtu arte. Arabako Maeztuko asfalto meategia Europako bakarra da eta oso harri estimatua da errepide eta bi-deak egiteko.

Kareharrira bueltatuz, Euskal Herrian Anboto, Txindoki, Gorbean solte dago eta mea honen Nafarroako hustirapena ere kontutan izatekoa da. Nafarroan, sei milioitik gora kareharri tona atera-

tzen dira 18 meatzetan eta Bizkaian tankerako kantidadea ateratzen da 24tan. Bizkaian, aski porlantegi ere badago, baina zurtasun eta garbitasun berezia behar denean kanpotik ekarri behar izaten da.

Orohar Nafarroa dugu lur gaineko mea ekoizle nagusia. Mea bariatate handiena ere bertan dugu, zazpi mea desberdinekin. Bizkaia dugu jarraian, gero Gipuzkoa eta Araba azkenekoa; Araban, bestalde, meatzaritzak ez du aparteko garrantzirik.

Bizkaiko produkzioa, tonatan

	1986	1987	1989
Kuartzoa	31.434	33.694	22.221
Harea	17.662	20.490	15.680
Harearria	7.999	6.731	6.932
Marga	495.643	444.125	453.828
Kareharria	5.001.473	5.040.594	5.600.709
Marmola	42.038	42.778	76.550

**Meatoki berriak
aurkitzeko inbertsio
handiak ari dira egiten.**

zionalak (akzioen %56a) eta Espainiako bi konpainiek (%44a) osatzen dute.

Produkzio prozesua

Exminesako zuzendariak azaldu zigunez, ekoizpen

prozesuan hiru fase bereiz ditzakegu: xeheketa, flota-zioa eta iragazketa.

Lehenengoan mea pusketen tamaina piskanaka txikitu egingo da, zati bakoitza mea mota desberdin batekoa bihurtu arte. Bigarren fasean, mea bakoitza-

■ Troyako meategiak beste sei urtetarako bizitza dauka●

ren ezaugarri ezberdinen-gatik, aire burbullen bidez galenaz osatuak dauden partikulak berunaren zirkuitora pasatuko dira eta blendaz osatutakoak berriz, zinkaren zirkuitora. Azkenik, behar adina galena eta blenda mineral elkartzea lortzen denean, iragazkailu batetik pasatzen da, lehortu egiten da eta jadanik zink eta berunaren kontzentrazioak lortzen ditugu.

Denetara, 60.000-70.000 tona inguru ekoizten dira, eta kopuru handiena blendak (zinkek) osatuko du. Gero kamioien bidez, zinka Asturiasera (Avilés) eta beruna Murciako (Cartagena) labeetara eramaten dira galda egiteko. Xehetuta dagoen gainontzeko hondakin —230.000-240.000 tona inguru— urtegi antzeko batean biltzen da, inguruko errekek kutsa ez daitezen.

Goierriko bailaran, mende askotan zehar burdina lortzeko meagintzak garrantzi handia izan zuen, burdinola ugari ezarri baitzen inguruko erreka bazterretan. Baina XX. mendearen hasieran desagertu egin ziren. Gaur egun Mirandaolako (Legazpi) burdinola da aintzinako burdintza horren aztarna nagusia.

Jon Olaizola
Xabier Zabaleta

BERGARAKO AZULEN HARITIK

Andalucía eta Palmatik etorri dira hauek, baina berdin Pakistandik, Orleans-Texas, India edo Argentinatik etor zitezkeen. Kotoi-balak dakartzaten kamioitzarrak dira. Bergarako San Antonio Algodoneran sartzen dira erregularki. Bakero-oihala bihurturik irtengo dira gehienak.

OIHAL tipo bakoitzak dauka bere esijentzia maila, eta bakeroentzako oihala izaten da esijenteenetakoa: kotoi hutsa eskatzen du.

Beste zenbait arropetarako kotoia eta poliesterra nahas daitezke, edo-eta kotoia eta likra, zeinean, kotoizko bi hari bakoitzeko, bihurtuta,

gomatxo fin-fin bat tartekatzten bait dute.

1846an sortu zen San Antonio. Ez zetorren bakarria, Bergaran bertan enpresa

sorta baten aurrenekoa izan zen bera. Lan arropa egiten zen orduan batipat (*Bergarako azulak*), baina painoletak eta estanpadoak ere produzitzen ziren. Milaka familia bailara honetakoak bizi izan dira lanbide horretatik; egun ere, zuzenean, zazpirehun baino gutxiago ez dira noski izango.

Fabrika honetako makina gehienak azken hamarkadan sartutakoak dira. Hala dira behintzat lehenbiziko garbiketa automatikoa —tabako izpiak kenduz— egiten dutenak, eta hala —hurrengo pausoa da— kardatzen dutenak ere. 1983 aldean, nolaz ez, birmoldaketa ezagutu zuen enpresa honek, eta zenbait langilek indemnizazioa hartuta aldegin zuen —hala ere bere 200. lanpostuak, orduan ezarri zen lau errelebotako sistemari esker, mantendu ziren.

Ezin gauza bera esan Bergarako beste hainbat adar honetako enpresaz. Otazua, Aranzabal eta Oregi, kasu, duela hamabost bat urte itxi ziren eta Bergara Textilek badu hamarren bat bertan behera utzi ziola —eta seiren bat Lasagabasterrek. Bakarrik Narvaizak (150 langile) eta Movillak (50) segitu diote, nolabait, ofizioari. Baina, Jose Anjel Movillak aitortzen digunez, *plantila —normala denez— asko samar gutxitu behar izan dugu.*

Bergaratik hainbat lantegitara igortzen dira ehundegi hauetako oihalak.

**Kotoia metxetan bilduta
jadanik, irun aurreko
fasean.**

Kardatu eta orraztu eta gero, kotoia *metxetan* biltzen den makinetara goaz. Lantokiko alderdi hauetan nabari da bereziki kotoiak airean utzitako hautsa. Markek *Das Kapitalen* deskribitzen dituen eta ume koskorak enplegatzen zituzten denbora bateko Ingalate-

rrako fabrika itogarriak datozkigu gogora —zorionez, haizea aisago dabil Bergarakoan, nahiz eta, kalitate kontrolaren ardura daukan Mila Etxanizek esaten digunez, «*alergikoa denak ez dauka lan egiterik hemen*».

Hurrengo lantokia: irutea («hilado/filage»). Eteten den

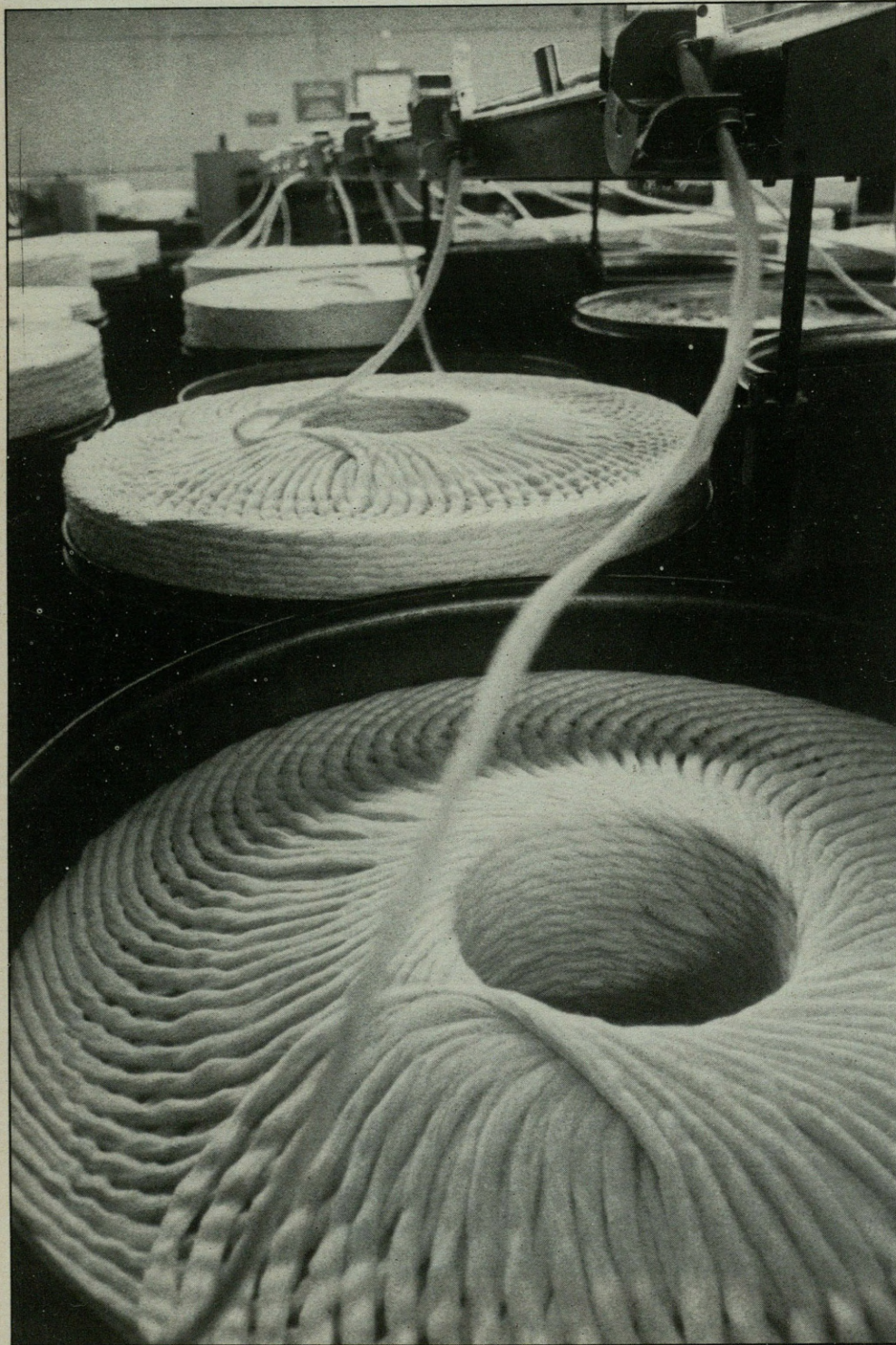
haria lotzeko *enpalmado-rea* duten *autocoro* makina alemaniarretan egiten da berau, eta handik *tako* etan ateratzen da haria. Tako batek 38.000 bat metro izaten ditu, eta 1.056 bobina aridira batera lanean. Zenbat eta gehiago bihurritu eta atezatu haria, orduan eta meheagoa aterako da. Gal-tza bakoetarako, esate batera, 10 metro hariz osatzen da gramoak, alkandora normal baterako berriz, 28 metro behar izan daitezke

**Zazpirehun
baino gutxiago ez
dira noski izango
lanbide honetatik
bizi diren Bergarako
fami-liak**

gramoa osatzeko.

Hurrena irazki egiten da («urdir/ourdir»). Maria Davila eta bere lagunak 1.000 bobina edo tako irazkiten dute egunero igual. Hortik, edo talde berekoa den Tavis-a enpresara bidaltzen da, indigoz (urdirnez) edo —aldi bakanetan— beste kolorez tindatzeko, edo zuzenean *apresto* (kola) bainu bat ematen zaio, sendotasuna emateko. «*Leben, biru-lau plegadore egiten genituen egunean—esaten digu Mariak,— orain berriz, hamabira ere iristen gara inoiz; «noski —erasten du—, haria ez da leben bezainbatetan bausten, baina, hala ere...*»

1.500 metrotako 3.500en bat hari izan ohi duten plegadore tzarrak ehundegian amaitzen dira. *Urdimbre*-hariak goitik behera, *tramazkoak* zehar-

ka (urdimbre azula, trama txuria izaten dute bakeroek, oihalaren barnekaldera begiratzuz oso garbi ikusten dena)... Gure begi aurrean bakero-oihala sortzen ari

da. Makina berriak izango dira, baina guri joan zen mende horietako batean garela inpresioa egiten digu. Harrituta gaude.

San Antoniok Levis eta

beste hamaika firmetara saltzen du bere oihala. Bere inguruan —Valenciako beste bost enpresa erosi eta gero— Europako *denim* (bakero) fabrikatzailerik handienetakoa antolatu da —handiena, laster, urtean 10 mila milioi metro produzitu behar dituen Marokoko lantokia hasiko denean. Arazorik? *«Baita —esaten digu gabineteko teknikoko Uxuek—, sektore hau nabiko inestablea da-ta. Katalunian ere fabrika asko itxi zuten, lehia gogorra dago: alboan Alemania, Italia, Frantzia, Grezia ditugu...»*

Sektoreko fabrika asko itxi behar izan duten garaian, seguru dirudi San Antoniokoak bereari eutsi egingo diola.

GAY almazenak

PUNTAO MODA

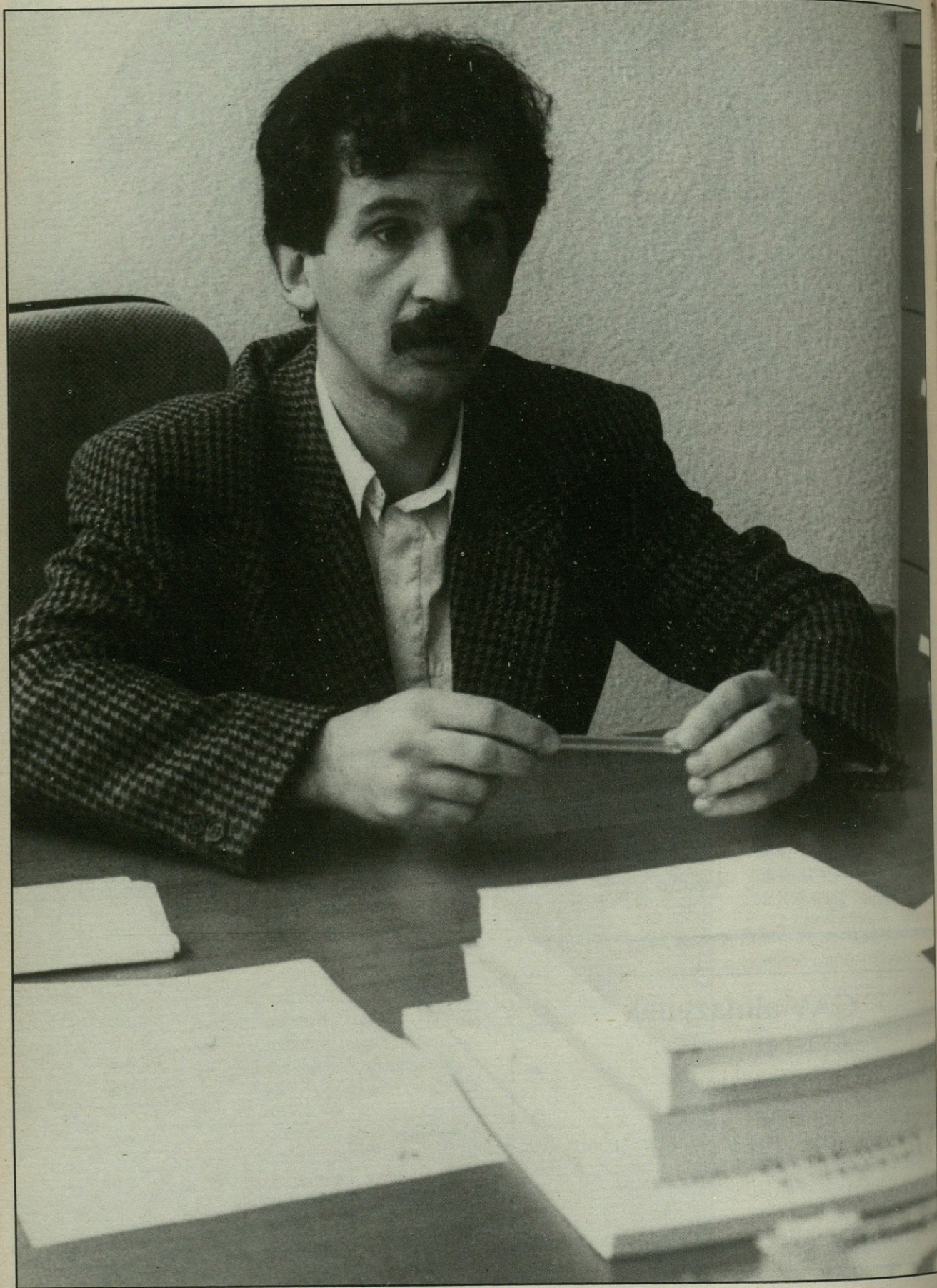

EHUNAK

NOBEDADEAK

Garibai, 10 — 20004 DONOSTIA — Tfoa: 42 88 45

Pablo Sastre

«XIX. mendeko utopiak XX.ean gauzatu dira»

Joseba Agirreazkuenaga Historian Doktore eta Euskal Herriko Unibertsitatean Historia Garaikidearen irakaslea eta aditua dugu. Urte oso bat eman du Erresuma Batuko Oxford Unibertsitatean bertako nazioen historia ikasgai zuelarik. Historia gehixeago ikasteko asmotan hurbildu gara beragana.

ARGIA. Esanaduzu, Euskal Herriko historiografia ikuspegi politikoez mehatxatuta dagoela. Hau beste historiografiaren ere gertatzen da edo gure kasua nabariago da?

J. AGIRREAZKUENAGA.

Hori historiografia guztietan gertatzen da, bai. Behar bada euskal historiografian nabarmenago gertatu izan da. Toki guztietan gertatzen ari da historiaren manipulazio edo erabilpen txar hori. Ni ez nago historiaren subjektibismoaren alde. Posible da Historia gero eta objektibo eta klaruago lortzea eta hori euskal historiografian garbi gelditu da. Duela 20 urterarte subjektibismoaren eremua nahiko handia eta nabarmena zen. Informazio enpiriko sendoetan oinarrituriko jende gutxi ezagutzen genuen. Gaur egun hainbat tesi, hainbat

liburuen ostean, gure eza-gutza askoz ere sakonagoa da. Subjektibismoaren eremua murriztu egin da. Horrek ez du esan nahi erabat murriz daitekeenik, beharbada inoiz ezin izango da,

guk historia egiten dugunean aukeraketa bat egiten dugulako. Baina gure kasuan behintzat azken urteotan subjektibismoaren eremua asko eta asko murriztu egin da. Lehenagoko hainbat mistifikazio eta boluntarismo historiografikok baztertuak gelditu dira.

A. *Nazionalismo aranista mitologia historiko horren ondorioa al da?*

J.A. Nazionalismo aranistak XIX.eko mitoak bereganatu eta egiazkotzat jo zituen eta horrela adierazi ere bai. Baina hori nazionalismo

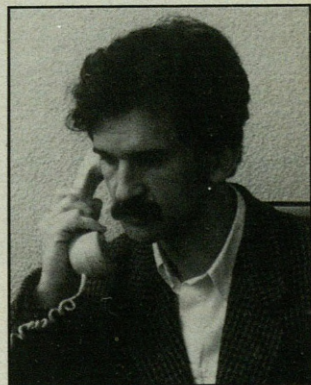
guztiekin gertatu da. Espainiako nazionalismoak bere koadro mitologikoa du eta are gehiago esango nuke nik, Euskal Herrian XIX. mendeko lehenengo erdian zegoen mitogintzak, historizismoak, narrazioak etabarrak bide eman zuten euskal nazionalismo bat sortarazteko eta gorpuzteko baina baita ere, ez dugu ahaztu behar nazionalismo espainiar bat sortarazi zuela. Hau da, mito berberak erabiliak izan ziren nazionalismo espainiarra —Euskal Herrian izan da nazionalismo espai-

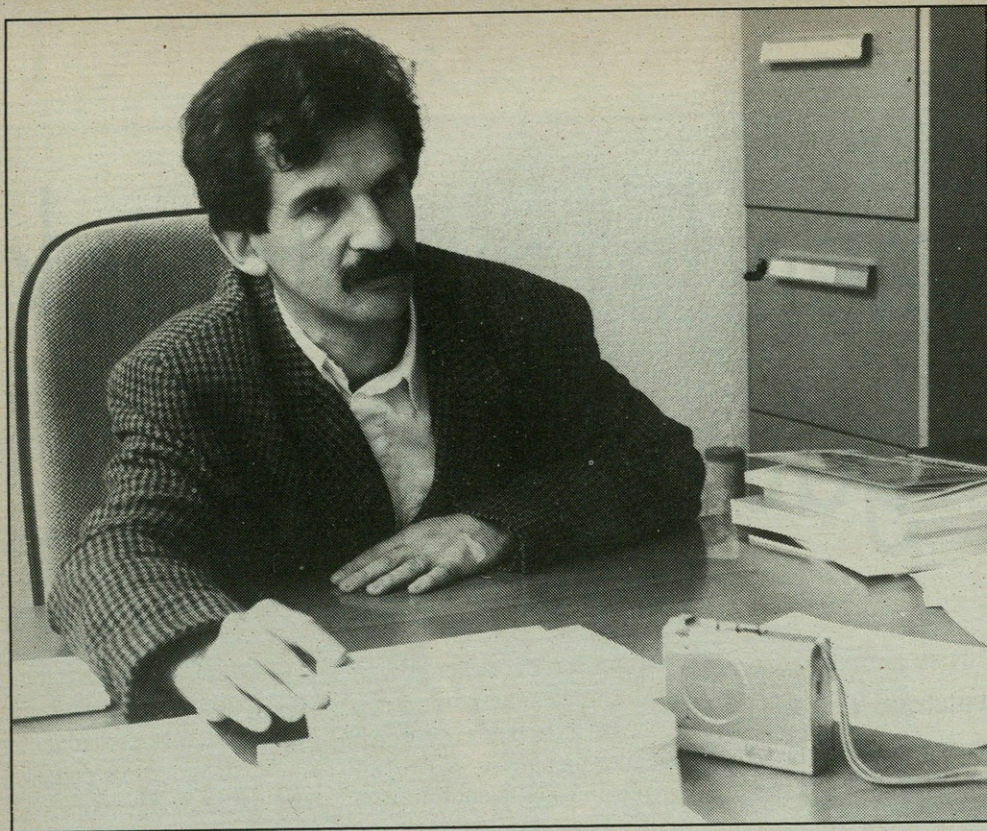
N O R T A S U N A G I R I A

Orain arte kezkatuago arazo sozial eta ekonomikoaz, une honetan kezkatuago arazo kultural eta politikoaz bere ikerketa eremuan● Irakurtzeko modu desberdinak ditu, liburu irakurketa bere ofizioa delako.

Aldi berean mahai gainean dituen 12 liburuak irakurtzen ari da● Jatorrizko

hizkuntzan irakurtzen ditu portaera moduan, etorkizuneko European hiru edo laubidunak izan behar garelako● XIX. mendea bizi ez litzaioke gustatuko gerra zibilez beteriko egonaldia delako● Caro Baroja gustora irakurtzen du baina ez zaio gustatzen murriztatzailea izatea● Une historiko bezala gaurkoa gustokoa du

«Nazionalismo klasikoan fuerismo liberalak karlismoak baino eragin gehiago izan zuen»●

«XIX. mendean mito berdinak erabili ziren espainol eta euskal nazionalismoak finkatzeko».

niarrik eta egon badago eta euskaldun batzuek sortuta gainera—, eta euskal nazionalismoa finkatzeko.

A. XIX. mendean euskal nazionalitatearen kontzeptuaren sorrera dugu fuerista liberalen eskutik. Prenazionalismo edo-eta nazionalismo mota honetatik jaso al dugu ezer?

J.A. Bai, eduki daukaguna asko da eta gainera nazionalismoaren doktrina klasikoan karlismoak baino eragin handiago eta zuzenagoa izan zuen fuerismo liberalak. Azken batean fuerismoa modu teokratiko batez interpretatu zuten karlistek eta liberalek modu pragmatiko eta konstituzional batez, liberalgintzaren testuinguruan. Fuerismo hori XIX. mendean, 1876ra arte, erakunde politiko, ekonomiko eta administratibo batzuk indartzen ahalegindu zen.

Sorreran, eta Sabino Aranak formulatzen duen nazionalismoan fuerismo liberalaren eragina nabarmen-

na da eta sektore bat izan da beti lerro horretakoa. Ildo honetatik XX. mendean autonomismo politikoa sendotu eta finkatu zen eta gaur egun ere bide horren eragina nabarmena da. Euskal nazionalismoak badu esperientzia politiko autonomo bat XIX. mendean eta hori guztiz eragingarria da nazionalismoaren teoria sortzerakoan. Munduko hainbat herrialdetan nazionalismoak artefakto kultural gisa ateratzen dira eta horren ondorioz indartzen dira. Euskal Herriak sortzen du, hala beharrez, bere artefakto kultural ideologiko hori, baina ezin dugu ahaztu autogobernatzeko esperientzia, etorkizuneko formulazioetan garrantzi handia duelako.

A. Beraz, gure historiografia fiktiatik ondorio praktikoak atera ditzakegu gaurko gizartearentzat.

J.A. Gaurko errealitateaz gogoetak egiten ditugunean beti, nahi-ta-ez, pentsatzen

dugu zer izan den iragana gaurko egoerara heltzeko, ze azken batean gu erabaki politiko, sozial, ekonomiko batzuren ondorioa gara eta guzti horrek errealitate sozial-bat sortzen du. Iraganen zer planteatu zen jakin behar dugu, zein bihurtu zen planteamentu nagusi eta zein proiektu porrotean gelditu ziren. Bien azterketa garrantzitsua da, historialariak proiektu guztiak baloratzeko eta ponderatzeko jakin behar ditu.

A. Historiografia burbila eta urruna aztertzerakoan desberdintasunak ugari dira. Ez da berdina lehenengo mendeko historiografia egitea edo duela gutxi historiografia egitea, Ortziren lana bezala, adibidez.

J.A. Gertatzen dena da, behar bada, gaur egungoa aztertzerakoan eta uneen bizi zarela, zure sorburuen aukeraketa modu subjektibo batez egiten duzula, hurbileko gertakizunei buruz urruneko gertakizunei buruz baino gehiago. Urruneko gertakizunei buruz iturriak zein diren mugatzeko gaitasuna duzu. Gaur

egungo sorburuen eremua mugatzeko gaitasuna neke-xagoa gertatzen zaizu. Egin daiteke gaur egungo historia hori, eta beharbada historialariok gero eta gehiago sartzen ari gara horrelako azterketak egiten, esate baterako transizio garaia, batez ere produktu hori gero aztergai bihurtuko delako. Subjetibitatea beti esistituko da. Saiatu behar gara subjektibitate hori ahalik eta ahul-bihurtzen eta sortzen diren produktuak ahalik eta operazionalizatuen bihurtzen. Sortzen baduzu gaur egungo egoerari buruz ikuspegi bat hori ikuspegi bezala hartuko da eta etorkizunean garai horri buruz gogoeta berri bat egitea gura baduzu, egindako gogoeta hori beti lagungarri izango duzu.

Ortziren lana ez dut irakuri eta ikusi gabe ez naiz ausartzen eritzi bat ematera. Ortziren *«Historia de Euskadi»* irakurri dut. Teoria horretan ez dakit zenbateraino bere kezka ez ote den historiografikoa baino politikoa. Garai hartan argi zegoen kezka politiko jakin batetik abiatutako gogoeta historiko bat zela. Krutwigek *«Vasconia: Estudio dialéctico de una nacionalidad»* idatzi zuenean ere gogoeta orokor bat egin zuen. Historialarien artean, guk kezka historiografikoak nahiago ditugu. Eta honen inguruan komunitate zientifiko eta akademikoetan nahiko ezagunak dira. Ez dakit zebateraino kezka historiografiko hauek planteatuak diren Ortziren azkenengo produkzio honetan.

tuak diren Ortziren azkenengo produkzio honetan.

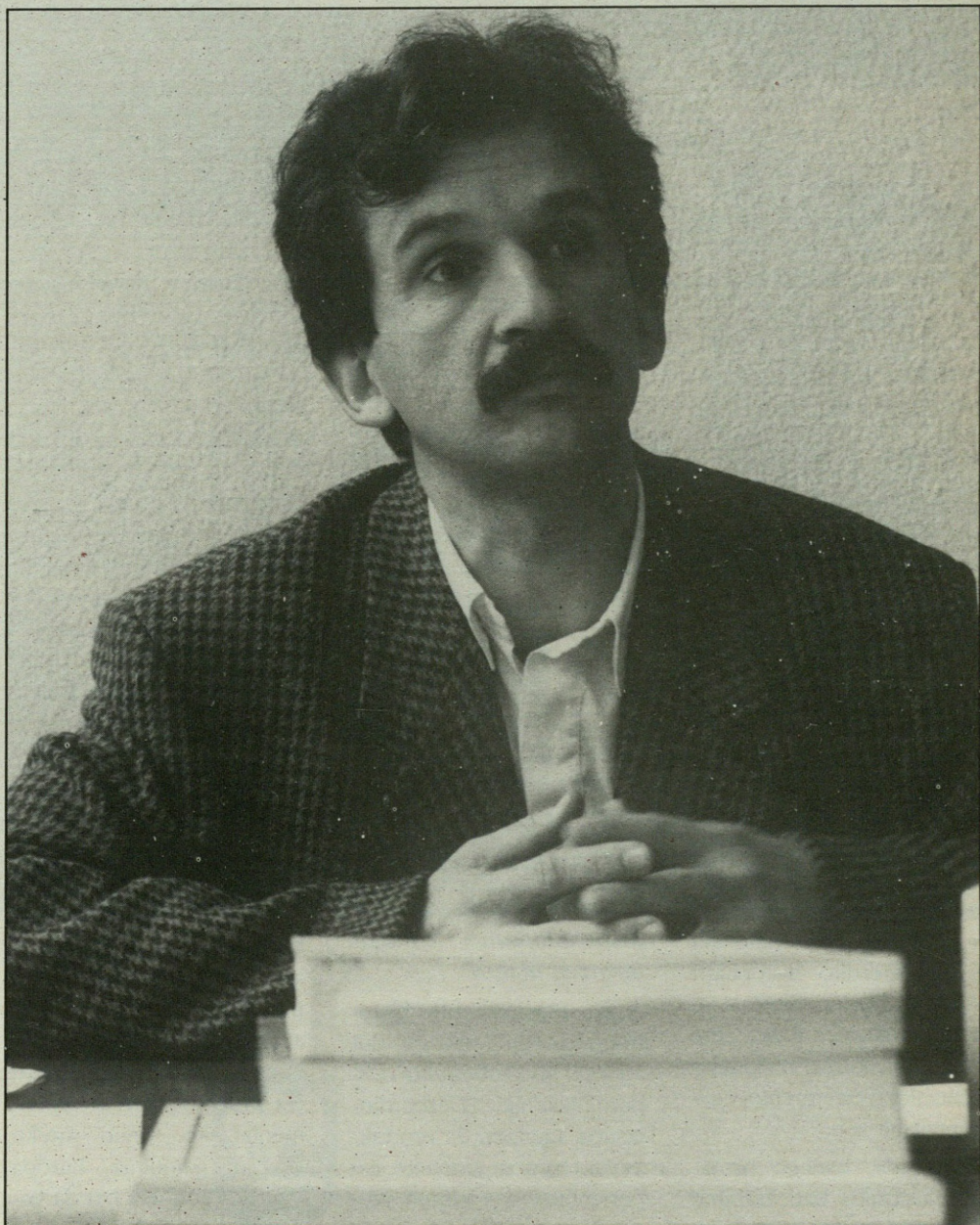
A. *Aurreko urtean Erresuma Batuan izan zinen bertako korrante historio-grafikoak aztertzen. Zein dira une honetan ematen diren korranteak eta zein erizpide ideologikoen arabera egiten dira?*

J.A. Nik izan dudana esperientziaren arabera erizpide ideologikoak beste mundu guztian bezain zabalduak

■ «Igarobide historiko bat bizi dugu, horregatik proiektu berriak planteatzeko une aproposa deritzot»●

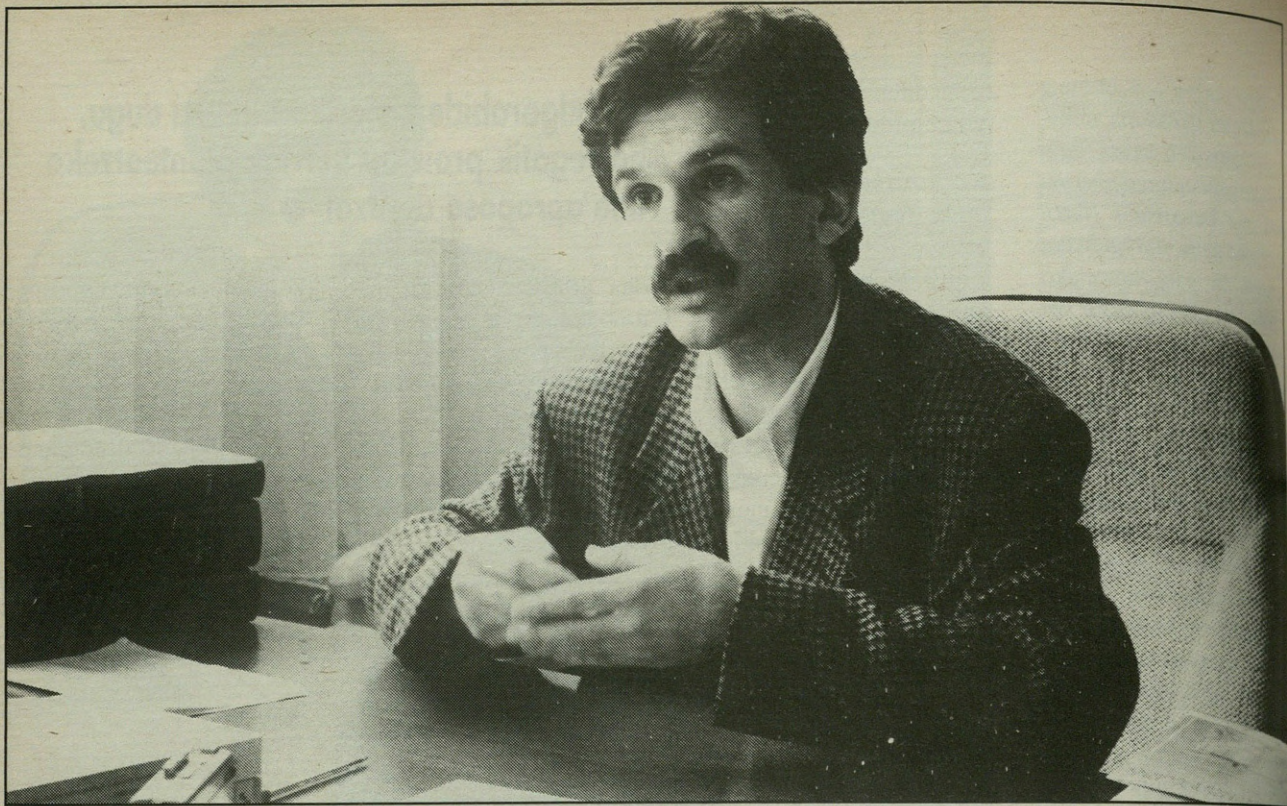
dira Erresuma Batuko historiografian eta joera desberdinetako produktuak daude. Beharbada niretzako lagungarriena izan da Erresuma Batuko historiografian giza esperientziari buruz kezka nabarmena igerri daldala; azken batean sujeto

konkretuei buruz, Erresuma Batuko garrantzi handiko pertsonen historia. Historia biografikoak izugarritzko eragina du gaur egun herrialde honen historiografian. Ahozko historiografiaren bidez pertsona desberdinen historia, mugatua bai-

■ «Ortzik kezka politiko jakin batetik abiatutako gogoeta historikoa egin zuen»●

■ «Gaur egungo historiografia egiteko dugun kezka larriena hurbiltasun subjektiboa da».

«Erresuma Batuko eta Euskal Herriko historiografiaren arteko desberdintasun haundiena produkzioan datza».

na azken batean giza historia eskuratu, azpimarratu eta indartu behar dugula uste dut.

Beste alde batetik, Erresuma Batuko historian *Local History* deritzona tradizio handikoa izan da. Hain zuzen, eremu horretan mugitu izan naiz eta baita ere azpimarratzekoa da Erresuma Batuko historiaren orde, Galeseko historiak, Eskoziako historiak, Ingalaterrako historiak garrantzi berezia daukatela eta arazo nazionalen eta Erresuma Batuko desintegrazioaz gogoetak egiten dira. Historiografia aberatsa dute eta Euskal Herriko historialari askok euren korronteak jarraitu dituzte. Batez ere mende hasierako historialarientzako erreferente garrantzitsua zen.

Bestalde, badago bizitasun historiko bat. Hainbat erakunde autonomo, unibertsitario, tokian tokiko taldeak eta historiazko tai-

lerrak, arau akademikoetatik kanpo daudenak.

A. *Euskal Herrian baino gehiago, ez?*

J.A. Bai. Dena den Euskal Herrian badago, eta ezin da ukatu, historiazaletasuna. Historiazaletasun hori antolatzen saiatzen gara, ondo dago eta beharrezkoak dira arau akademikoak baina erakunde akademikoetatik kanpo ere komenigarria da historialarien taldeak sortzea.

A. *Euskal Herrian ematen diren korronteen aldean, desberdintasun handiak agertzen al dira?*

J.A. Planteamentu historiografikoetan nik ez dut aurkitu horrenbesteko desberdintasunik. Desberdintasuna agertzen da produkzioan, hainbat urtetako esperientziaren ondoren izugarritzako produkzioa dute eta guk egiteko asko dauka-

A. *Gaur egun zein une historiko bizi dugu Euskal Herrian?*

J.A. XIX. mendeko ideiak, utopiak, proiektuak XX. mendean gauzatu dira. Errealizazio horren ostean, XXI. mendearen aurrean, XIX. mendeko planteamentuak beren azkenera iritsi eta paradigma historiko berri bat sortzen ari da, igarobide une garrantzitsu batean aurkitzen gara, bai Euskal Herrian eta bai Europa osoan ere, European orain sortzen ari diren kezkak etorkizunari lotuagoak bait daude. Beraz, XIX. mendeko teoriak XX. mendean praktikan jarri dira. Behin teoria eta praktika ezagutu ondoren aukera onean gaude erakuntza berriak formulatzeko eta proiektu berriak esperimentatzeko, orain arteko akatsak gaindituz. Europa mailako gogoeta bat da batez ere, eta Euskal Herrian batipat. Guk azkenengo 100 urteetan ez dugu izan orain

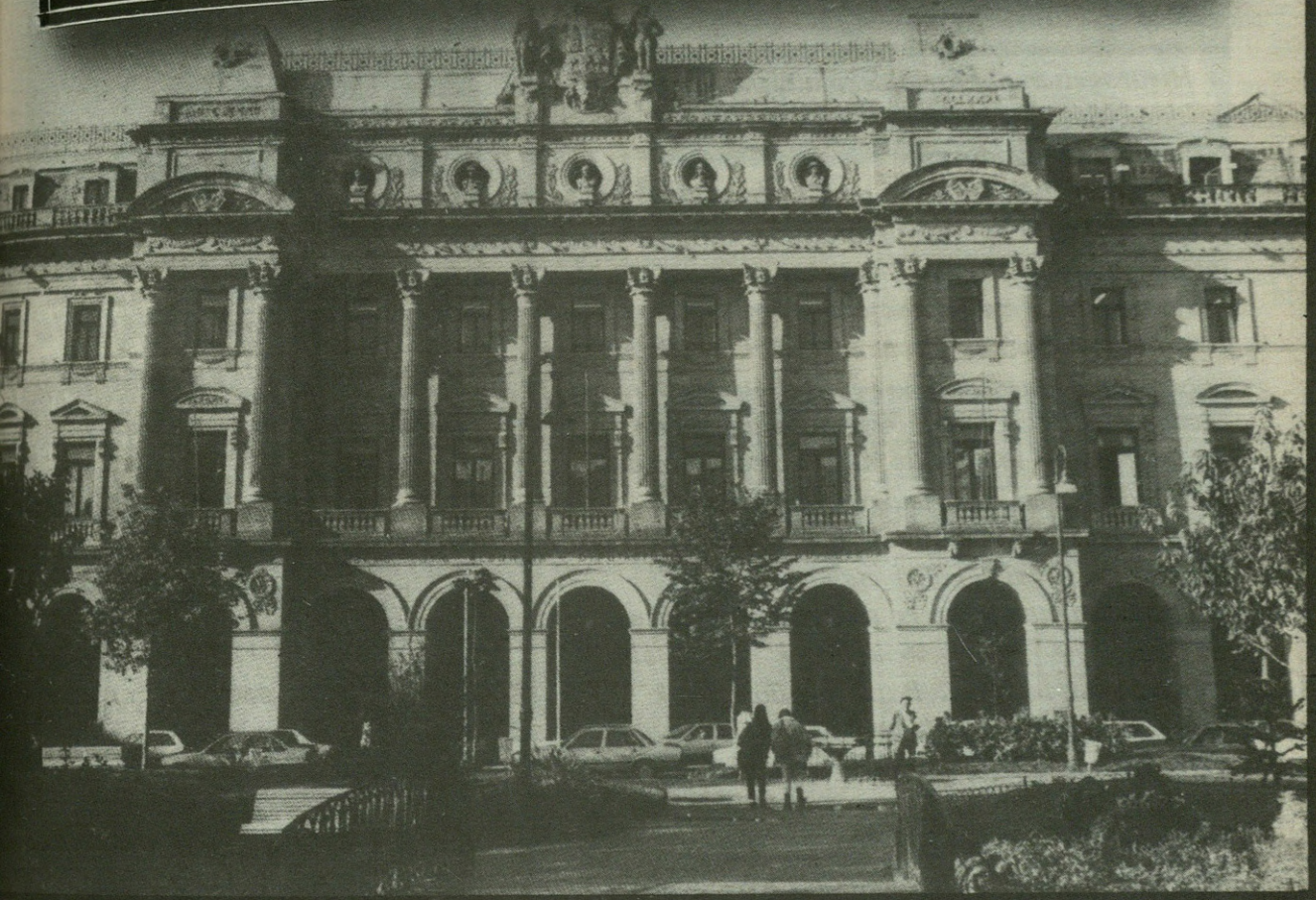
ditugun gaitasun autonomikoak adibidez. Aukera berriak zabaltzen dira, beraz, gure etorkizuna sortzerakoan. Igarobide honetan gure tokia sortzen edo erakitzen ari gara.

A. *Eta etorkizunari begira, zein izango dira paradigma eta aukera berri hoiek?*

J.A. Beno, ni ez naiz profeta. Paradigma garbi bat izango da Europa batua. Europa berri horretan Euskal Herriaren gogoak eta nahiak berplanteatu beharko ditugu. Eta euskal abertzaletasunaren teoria egokitu beharko dugu Europa abertzale horren barnean; azken batean europar abertzaletasun moduko bat sortzen ari da. Geure mitoak, ideiak eta usteak egokitu beharko ditugu.

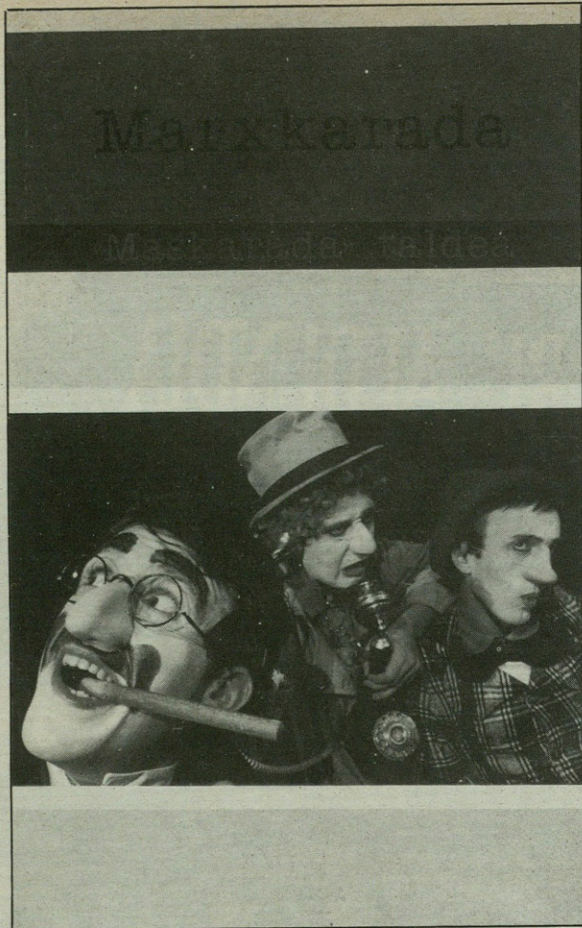
Myriam Gartzia

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

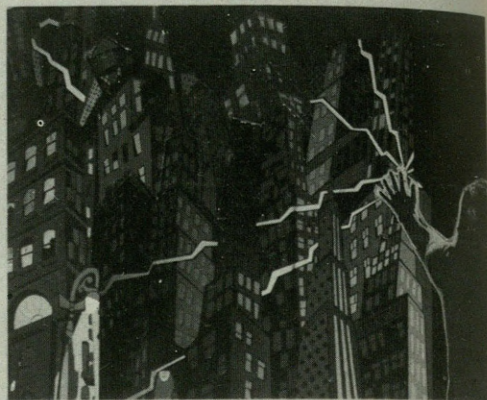
MASKARADA taldea. MARXKARADA. Antzerkia.

Joanes URKIJU, BERBAK LEGEZKO AIZTOAK. Poesia.

JOANES URKIJU

berbak legezko aiztoak

POESIA

Susa

Jon ARANO. MALEZIA SORTA. Poesia.

L I T E R A T U R A

BESTELAKO
HITZAK

Susa

Helbidea:
Industrialdea
1-2 pabilioiak
Lasarte-Oria

Betoak eta kontzientzi eragozpena

TERMINUS hoteletan egindako egondaldiak laburrak izan ohi dira. Telebistako kultur programen iraupena ere halakoxea izatera behartua dagoela ematen du. Oraingoan, Elen Lizarralderi hotela utzi eta aurreneko trena hartu arazi diote. Arrazoa jakina da. Bestelako giltzarriak argitzen digu Miramongo Erredakzioaren Asanbladak kaleratutako agiria:

— **Betoa ohizkoa da, baina ez nahikoa: zenbait gai ukitzera derrigortu egiten dituzte**

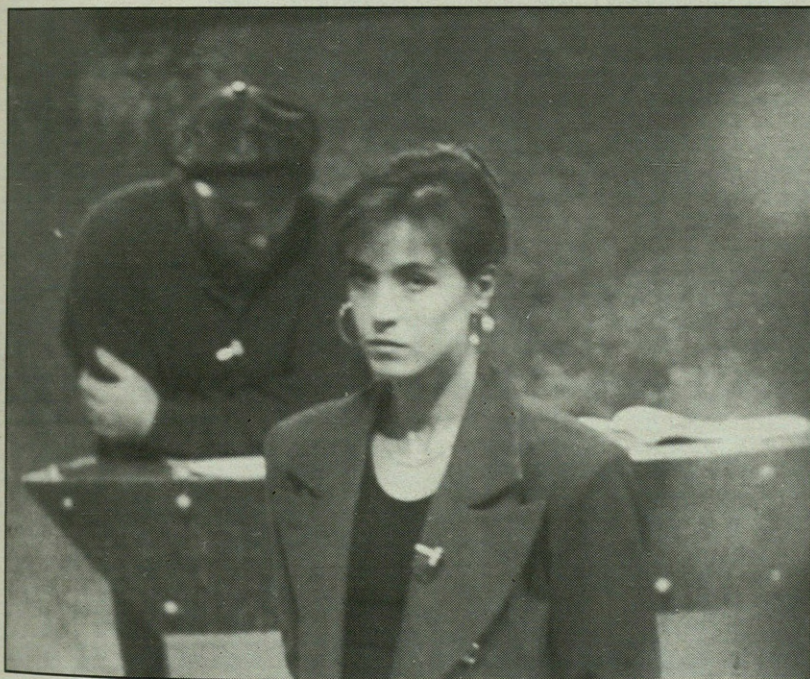
«Ezarri zaion betoa ez da izan zuzendaritzak programa honekiko izan duen balamoduzko portaeraren azken ukitua baino, programa kentzeko gibelik ez, eta dimisioa eragiteko abaleginetan ibardun dutela dirudielarik». Bide batez, Lizarralderen erredakziokideek *«etxeko produktuekiko kanpokoekiko adinako arreia eta babesa»* eskatzen dute.

Isilpean zegoen egoera ezagutarazteko balio izan du azken dimisio honek: *«Ez bait da hau gurean ezarri den lehen betoa izan. Albiste diren zenbait gai eta pertsonaia betatzen diren bitartean, dudamudako interes informatiboa duten beste zenbait agertzera derri-*

gortuak gaude askotan». Betoa ohizkoa da, baina ez nahikoa: zenbait gai ukitzera derrigortu egiten dituztela jakitea ez da datu makala.

GAUZA bera gertatzen da komunikabide guztietan. Logikoa da kazetariak komunikabidearen arau editorialetara makurtu behar izatea. Baina printzipio horrek muga garbiak dauzka: filosofia editorialak idatzita egon behar du, eta idatzita ez dagoen kasuetan kazetariak kontzientzi eragozpena erabiltzeko eskubidea du. Muga horiez haratago jerarki arazoak, etika profesionalaren kontra doaz.

PATUA lagun txarra bide du Amatiñok. Zuzendari karguan aurkeztu duten aste berean, gatazkak berriro ere ETBn. Luis Alberto Aranberrik etxe horretan igarotari aurreko aldi hori izan bait zuen ezaugarri: egoera gatazkatsuekin batera, haserreak samurtzeko gaitasun falta. Tripetan du motorra, eta horretan ez da aldatu. Azken adibidea duela gutxiko bere tertulian eman zuen, beste gonbidatuak ez bezala (Antton Aurre eta Martin Auzmendi), Joxe Mari Olarra bostekoa eman gabe agurtu zuelarik. Ibilegia dugu zuzendari berria, Miramongo erredaktoreen azken puntua ulertzeko: *«Gehiengoaren eritzia ez da bakarra; eta gizartearen dauden ikuspegi guztiak isladatzea da gure lana, al-biste diren neurrian, eta kome-nientzia politikoari begiratu gabe».*

Kontzientzi eragozpena arautu beharra dago komunikabideetan.
(Argazkia: X. Elgezabal /Habe)

Josu Landa

TU-K taldea zenak aldatu egin du musika eta deitura

Piztiak, rock and roll zelatan

Boskote ondarrutarraren lehen diskoak «Huts Nazazu» deituko da eta mini-Lp formatoz kaleratuko da. Bateria da beren azken fitxaketa eta honekin rock & rolla egiteari ekin diote. Denbora nahikoa eman dute bideetan, txoko izkutueta jotzen, eta horrek dexente zikindu ditu.

«**DENAK** moduan institutuan hasi ginen musika inguruan zerbait egiten, biok lagun artean. Urte batzu pasa ziren, nahikoak, eta gitarra jotzen ikasi genuen. Lehen maketaren grabaketa etorri zen jarraian 'Esisten zia! deitu zena'. Hauek izan ziren beraz, TU-Ken lehen urratsak. Txomin eta Josu ziren bi lagunak eta baita gurekin berba egiten jardun zutenak ere. Txominnek kitarra joz, Josuk baxua. Ahotsak, bien artean.

Hasierako lanean saxoa sartu zuten, eta bateriarik aurkitu ez eta erritmo kaxa erabailtzera behartuta egon ziren. Erritmo kaxaren erabilpenak ekarri zuen taldearen izena, «tu-tu-k, tu-tu-k erritmoa eragiten bait du honek».

Beren bigarren lana «Bel-tza» deitutako maketa izan zen. Honetan beste gitarra bat (Pernan) eta teklatuak (Justo) egokitu zituzten,

nahiz eta bateriarik gabe jarraituko zuten. «Berrogei kontzertu inguruko bira mundiala egin genuen. Asko da, ez da ala? Mementu bartan izan genuen diskoak grabatzeko aukera» dio Txominnek.

Pop-rocketik rock & rollera

«**S**ei kantako mini-Lpa kaleratuko dute laster oraingo Piztiak: «Huts Nazazu». «Pentsatu genuen hasteko hobeto zela mini-Lpa kaleratzea. Lpa luze egiten da, hamar kantu asko dira. Nolabait esateko, mini-Lpa formato eroso da entzuteko» uste du Txominnek.

Diskoaren grabaketak aldatuta nabariak dakartza ondarrutarren taldean. Deituraren aldaketak berak pentsarazten du taldearen musika ere aldatu egingo dela. Bestetik kontuan hartu

beharko da hemendik aurrera baterian Karlos izango dutela eta beste indar batez arituko dela taldea. Azkenean osatu dute boskotea.

«Huts Nazazu» diskoaren grabaketan ordea, ez da Karlos bateriajolea egon, ondoren parte hartzen hasi bait da taldekide bezala. Delirium Tremenseko Txufluk (J.J. Iurrieta) bi kanta eta beste lau Itoizeko bateriak izandako Jimi Arrabitek jarri dute perkusioa. Bestalde, Eduardo Iurrietak bi kanta grabatu ditu piano akustikoaz, eta Itziar Alberdik hiru kantutan ipini du ahotsa.

«Aldatu egin dugu pisikat. Beti pop-rock mugan ibili gara. Orain lehenago

■ «Lehen poperoak ginen eta rockeroak orain. Lehen astero dutxatzen ginen, hilean behin orain» ●

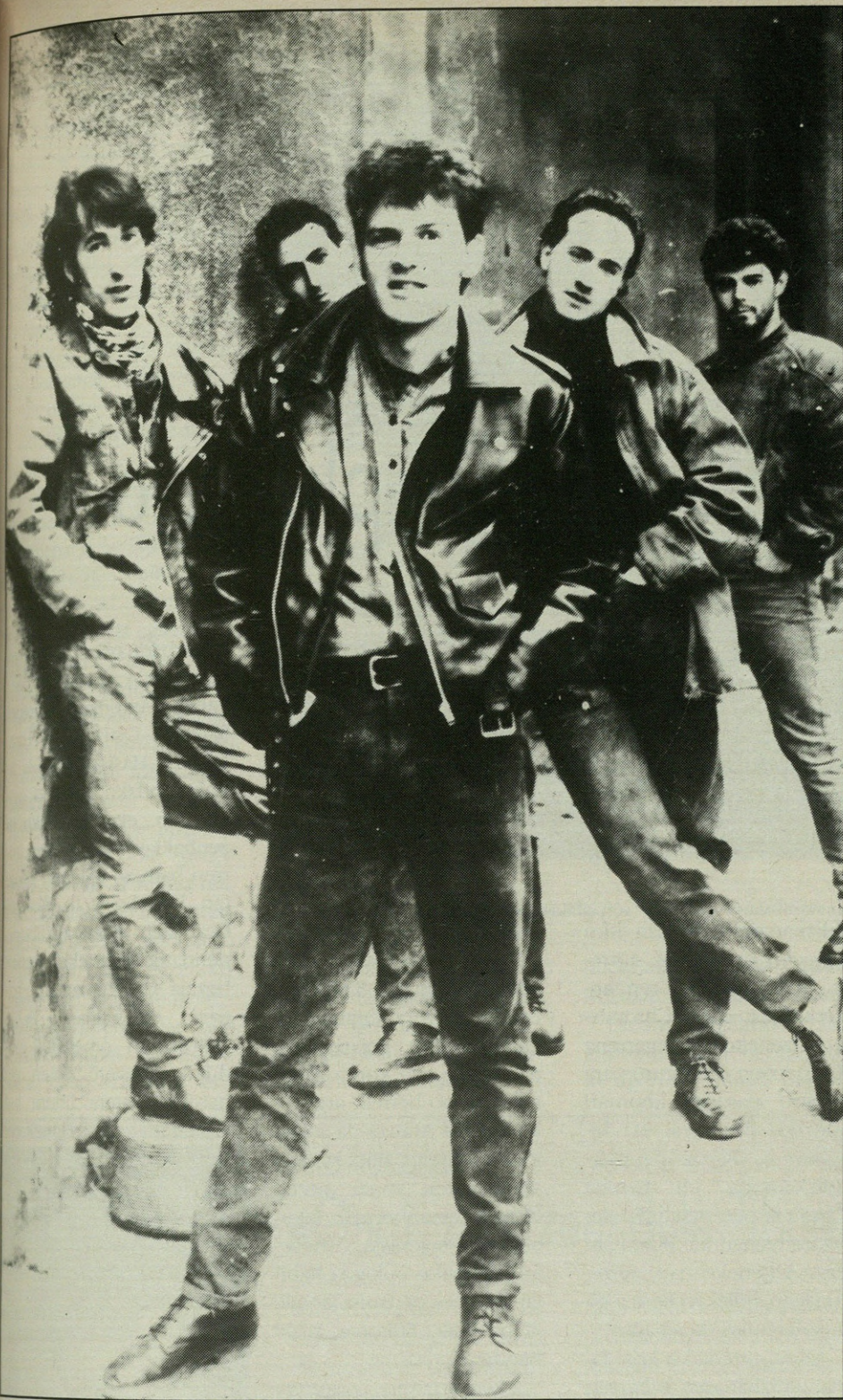
bidetik jarraituz, rock dera galbiltza errenta. TU-Kn bertan itzelezko daketa egon zen lehen maketatik bigarren. Gero zuzenean hainbat ditan jota, nolabait garra piztu da, eta gero entzuten dugun musika ere joera aldaketarik egon da» nabarmendu du Josuk.

Bi solaskideak nork harrapatuko dabilta solaskide. Orainartekoa bide ulertzeko bi argibide egokiak. «Lehen poperoak ginen eta rockeroak orain» dio Txominnek; Josuk aldez, «Lehen astero dutxatzen ginen hilean behin orain».

Aldaketak eboluzio bat ondorioa izan omen da. Musika ezberdina ateratzen eta tzaiera konturatu ziren taldeak batean, eta gustokien zutela gainera joera berria. «Ez da izan Euskal Herria orohar gertatzen ari den rockarako joerara murriztea, berezko garapen bat baizik».

Punka heldu zenean

Ikarrizketak aurrera egingo ahala, gai topikoak egingo

Bi kitarra, baxua, teklatuak eta bateriak osatzen dute Piztiak taldea.

ekidin izan genituen. Euskal Herriko musikaren egoera norantz abiatu den, mensaiaren eduki aldetik gauzak aldatu egin ote diren, eta tankerakoak. Josuren iduriko, «orain kontuak

lasaiago daude, musika beste era batetara ikusten da. Punka basi eta hamar urtetara hona heldu zenean, talde gebienek bide hori hartu zuten, batzuk besteek baino sorte

gebiagorekin. Orain jendeak garrantzi gehiago ematen dio musikari, baina lehen mensaia gehiago baloratzen zen. Talde berri piloa sortzen ari da, eta gazte askok dibardu musi-

■ «Pentsatu genuen hasteko hobeto zela mini-Lpa kaleratzea. Lpa luze egiten da. Hamar kantu asko dira, eta formato txikia eroso da entzuteko» ●

ka egiten».

Piztiak taldearen hitzak Txomin, Josu eta Kirmenek egin dituzte. Ez omen dira zuzenean gogorak, «eguneroko bizitza isladatzen dute, eta gogorak baldin badira bizitza gogora delako da». Ez dute kutsu politikorik izango, eta aldiz, gertaera pertsonalak isladatu nahiko lituzkete.

Zuzeneko emanaldiei dagokienez, beti asko zaintzeko kezka izan dute, baina diskoa kaleratzeak indartu egingo du oraindik ardura hori. «Zuzeneko emanaldiak bereziki landu beharko dugu, jende gehiagok ezagutuko bait gaitu» dio baxujoleak. Horretan arreta berezia jarri beharko dugu hemendik aurrera».

«Huts Nazazu» diskoaren grabaketa Elkar etxean egin dute, Jean Phokas teknikariarekin. Produktzioan berri, hiru bloke ezberdinetan banatu dute lana: Juan Karlos Perez alde batetik, Jean Phokas bestetik, eta Piztiakeko bost lagunak azkenik. Diskoa hilabete honen bukaeran plazaratuko dela espero dute. «Besterik ez bada albumaren kontrazala ikusteko» erostea merezi duela egin digu gomendio Josuk.

Jon Olaizola

Isilune luzea eta gero, aurten lau aldizkari kaleratzeko asmoa dute

«Pamiela», liburuaren plazerra

Zulo beltzean pasatu ditu «Pamiela» argitaldaria bizpahiru urte. Diru arazoei buelta ematen hasita, berriro gogor heldu diote aldizkaria eta liburuak kaleratzeari. Aurten lau aldizkari ateratzeko asmoa dute, eta liburuetan ere lehengo kopurura itzuli nahi dute. Argitalpeni aldetik irakurleei plazer gehien emandako liburuen argitaletxea indarrean dugu berriz ere.

HIRU urte t'erdi igaro dira «Pamiela»-k aldizkariaren azken zenbakia kaleratu zuenetik. Indar berriz heldu diote argitalpen lanari, eta aurten beste hiru zenbaki gehiago ateratzea dute helburu. Liburuetan ere proiektu ugari dituzte. Izpiritua, lehengo bera. «*Pamiela, jende heterogeneo multzo aldakorrenaren dedikazioak sortu zuen, elkarren desberdintasunak bere egiten jakin izan du beti*», dio 13. zenbaki berriko sarreran. «*Adiskideta -suna baino baratago, idatzi, ezertarako ez*», sententziatzen du.

Hamahirugarren zenbakian ageri diren lanak, aspaldikoak dira gehienak. Aurreko epokako azkenekoan kabituz ezinik geldituta. Bitxikeriarik badu, ohi bezala. Gehigarrietan egin dute apostu handia,

aldizkariarekin batera hiru *separata* bait datoz: aurrena, Jules Laforgue-ren antzerki lana, «Pierrot bromista» izenekoa; bigarrena «Txepetx»-en «Un futuro para nuestro pasado» liburuari buruzko dossierra; eta hirugarrena «Bertze pamiela» aldizkaritxo, J.E. Urrutia Kapo eta bere koadrila alegeraren sinadura alderagaitzaz. Azkeneko hau, aurretik aldizkari berezi gisa kaleratuko da agian.

Azken urteotako krisi larria, aldizkariaren isilunean ezezik, argitaratutako liburuen kopuruan ere antzematen da, 1988-89 urteak

erreferentzia bezala hartuta: urte batetik bestera pasatu ziren 33 liburutik 8 besterik ez argitaratzera. Oraingoan, garai bateko goiari eutsi nahi diote, eta kontu zahar nahiz asmo berriak argitze-ko Txema Aranaz da solaskide egokiena. Bera izan da «Pamiela»-ren zortzi urteko historia emankorrean izkurtuko protagonista, Konsejuko Plazako bulegoa habitatzen duen pertsona langilea bakartia. Editorea, hizki handiz idatzia.

Aldizkariaren sorrera «Auzolan» liburudendari lotua dago. Txema Aranaz bertako langilea zen, eta ha-

ra hurbildu ohi ziren zenbait idazlerekin adiskidetu zen: Pablo Antoñana, Miguel Sánchez Ostiz, Pello Lizaralde... Hasierako ideia librudendako boletina egitea zen, eta aurreneko bi zenbakiak perspektiba horren barruan kaleratu zituzten. Uste baino harrera hobea izan zuenez, librudendatik aparteko zenbait bezala jarraitu zen. Laugarren zenbakian Pablo Antoñanari omenaldi modukoa prestatu zioten, eta harekin batera liburu bat argitaratu zuten. Honek ere harrera ona izan zuen, eta haren ondoren beste liburu batzuen ideia sortu zen: «Navarra insólita», «E pericoloso esporgersi», «Alkohol poemak»...

**Liburuen
% 75k zorra
sortu**

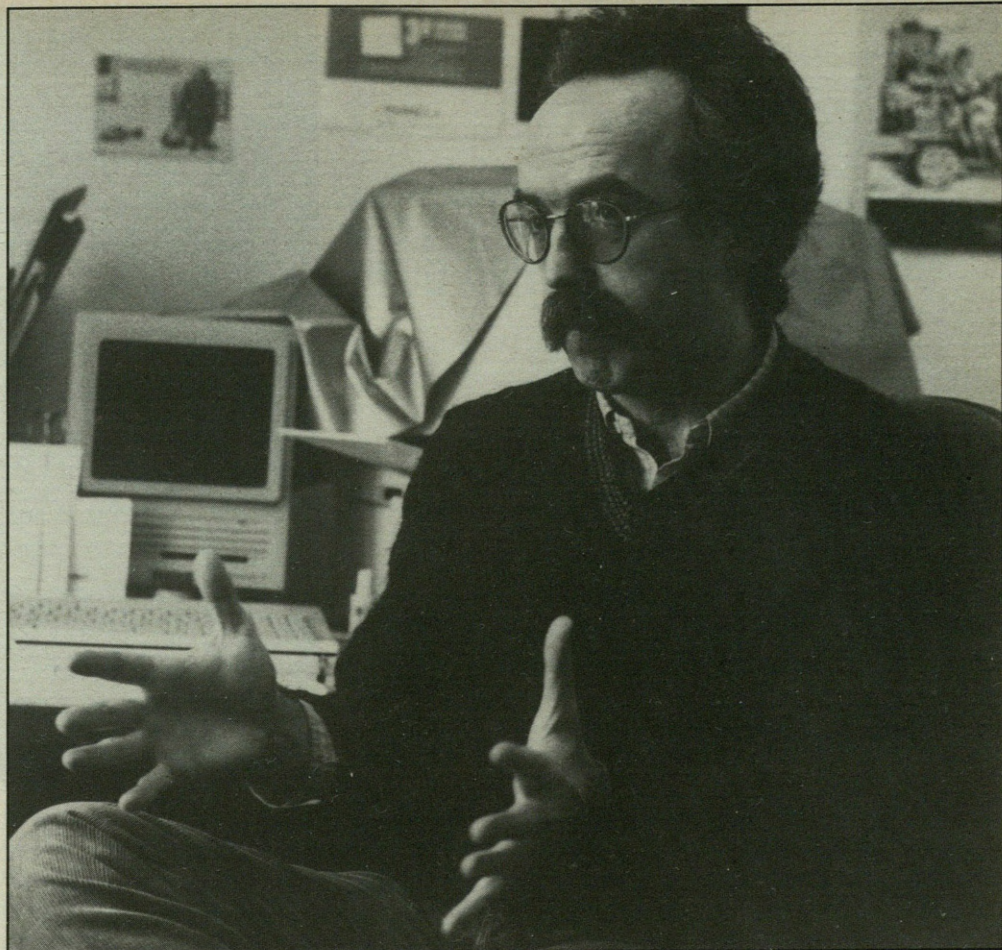
Handik aurrerako eboluzioan, inflexio puntua. Soñua diskoetxearekin elkartu zirenekoa izan zen, 1985 urtean. Urtebete baino gutxiago egin zuten elkarrekin. Haiekin apurtu ondoren, oso egoera larrian

«Literatura ulertzeko beste modu bati erantzun nahi izan genion; zenbait pertsona heterodoxorekin, nolabait esatearren, egin genuen topo» ●

ibili ziren, ia urtebete lokalik gabe. Buzoi bezala «Auzolan» liburudenda erabili behar izan zuten. «Orduan ikusi behar izangenuen ea seriotan segituko genuen proiektuarekin, eta hortik aurrera eman izan ditugu urrats nagusiak. Gauzak gehixeago kontu egiten ere hasi ginen orduantxe».

Urteotako bilakaeran, ekonomian izan dute ikuspegi aldaketarik. Denboraren poderioz konturatu dira jendearen lana ordaindu egin behar dela. Batzuek ez dute nahi izaten, baina beste batzuek eskatu egiten dute eta arrazoi guztiz egiten dutela uste dute. «Horrek eraman gaitu ekonomikoki ere gauzak hobeto eramatera. Barruan gauzak nahi bezala eraman ditzakegu, baina kanpora begira zaindu egin behar dira».

Liburuen % 75k zorrak sortu dituzte «Pamiela»-ren historian. Horrela iritsi ziren duela bi urteko egoerara, lauzpabost milioi pezetako zorrak itota, ia liburuak ateratzeari utzi behar izan ziotenean. Haren ondorioz sortu zuten «Lamiak» en-

Txema Aranaz izan da «Pamiela»-ren historia emankorrean izkutuko protagonista.

presa komertziala, konposaketa eta diseinu lanetara emana gehien bat. Horretara dedikatu behar izaten du denbora gehiena, argi-

taldariak sortutako zuloa nolabait estali ahal izateko.

Lanaren erritmoa bere kabuz ezin antolatzeaz, ke-xu ageri da Aranaz. Denbo-

raren % 80 edo 90, kanpotik inposatua izaten omen du.

«Azken aldian, horren kontzientzia hartuta, erdia behintzat neronek auke-

Tere Irastortza

«Ongi zaintzen dute liburuaren edizioa»

rrearen bitartez. «Orduan ez zen oso ezaguna, baina argitaratzen hasi ziren liburuak estimatu nituen» gogoratzen du Irastortzak.

«Argitaletxe berri bat zen, txikia, orain den bezalatsu. Horrek erakarri ninduen, enpresa egiturakoa ez izateak, nahiz eta abantaila askorekin batera arazoak ere badi-tuen».

Irastortzak plazaratu zi-

tuen lehen liburuetakoa produkzioan ez zuen zuzenean parte hartzeko paradarik izan. «Pamielak ordea horretan ere sartzen zaitu neurri batean: azala aukeratzekoan, liburua burutzeko prozesuan». «Osin berdeko kantoria» Iruñeko argitaldarekin atera eta gero, hurrengo ere bertan agertzea erabaki zuen: «Derrotaren fabulak». «Oso

gustoko dut liburuak nola egiten dituzten, nola zaintzen duten edizioa, grafia, irudiak. Eta ez liburuak objektu indus-trialak balira bezala».

Irastortzak beste arrazoirik ere aipatu zigun, «beharbada sentimentalegia izango dena: argitaletxea Nafarroakoa izateak ere eragina izan zuen Pamielara burbil nendin».

Bergarako Uned uni-bertsitatean zegoelarik ezagutu zuen Pamiela Te-re Irastortzak, Txema La-

Eduardo Gil Bera

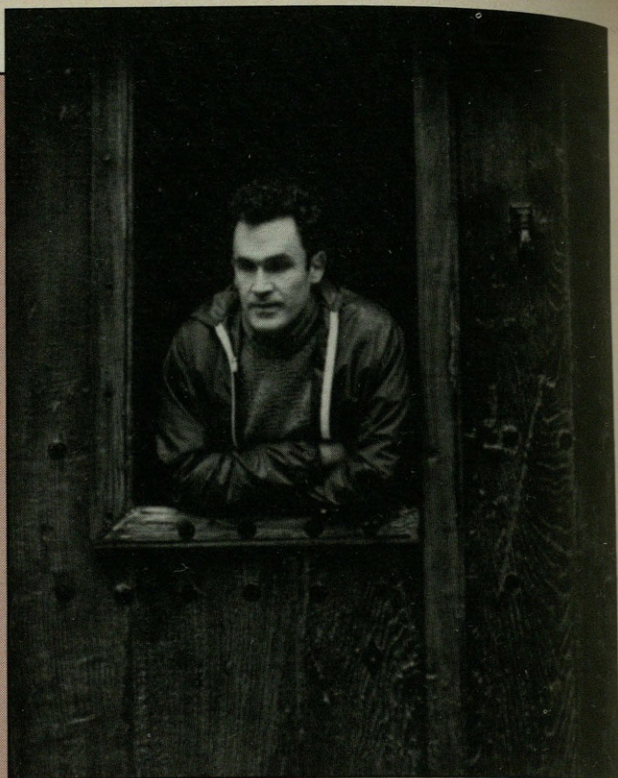
«Pamiela euskal mugimendu standarretik landa ikusten dut»

Bost liburu plazaratu ditu Eduardo Gil Berak Pamiela argitaldariaren eskutik: «Atea bere erroetan bezala», «Patxiku Parranda», «Murtxanteko lapurrak», «O tempora, o mores» eta «Fisikaz hara-tago». Erriberako idazleak beste bi lan gehiago ditu laster batean kaleratzeko: Jean Miranderen «Haur besoetakoa» nobelaren espainolezko itzulpena eta Chanfort frantziararren gogoeta eta alegiak.

«Aspalditik ezagutzen genuen elkar Txema Aranazek eta biok. Harremanak hagitz espezialak izan dira beti eta ongi moldatzen gara» ai-

patu zigun Gil Berak berehala. «Xalbador saria irabazinu 1987an, eta orduan izan zen nere lehen publikazioa». Hurrez geroztik Pamielak gehien argitaratu duen idazlea izan da.

«Pamiela euskal mugimendu standarretik landa dagoen argitaletxea bezala ikusten dut. Ikuspegi zabalekoa, euskal literaturia ez bait da akitzen Tolosan edo Donostian. Gainera, ekonomia-merkatu legegari ez dio estriktoki begiratzen. Errentagarria ez den lana egiten ari da, bere arrisku guztiekin».

Meritu handiko lana derizkio Gil Berak Pamiela egiten ari denari. «Liburuak egiten berebiziko arreta jartzen du Aranazek. Hori hagitz pozgarria da denontzat».

Idazleen lana ere ordaindu beharra dagoela uste dute «Pamiela»koek.

ratua izana bartzat hartu behar bezala. Gauza bera liburuekin. Konturatzen zara liburua hortxe betiko gelditzen dela, eta ez da posible liburua ehun eta berrehun butsekin ateratzea». Horretarako hobe da presarik gabe hartzea, Txemaren eritziz, eta hutsik gabe argitaratzeko hiru hila-bete itxaron behar bada, merezi egiten du atzeratzea. Hori bai, aitortzen duenez, batere hutsik gabeko liburua argitaratzea oso zaila da, eta bakan batzuekin lortzen da.

Argitaldaren hasieran ez zirudien euskarazko liburugintzari arreta berezia eskaini behar ziotenik, nahiz eta horrekiko kezka agerikoa izan. «Iruñean egoteak asko eragiten dizu. Hemengo giroa oso arrotza

da euskararekiko. Horren kontrako erreakzioagatik besterik ez bada, hasieratik zerbait egin nahi izan genuen euskaraz. Ez zegoen planik, ia guztiz instintiboa izanzen». Bestetik, euskal literaturako argitaletxe handiekin konpetitu ezina nabarmena zen. Hailere, piskanaka hainbat jende hurbiltzen joan zitzairen.

Iruñea-Bilbo ardatza

Literatura ulertzeko beste modu bati erantzun nahi izan genion. Zerbait pertsona heterodoxorekin, nolabait esatearren, topo egin genuen, eta horren inguruan liburu bilduma konkretuen ideiak sortuz

joan ziren». Txemak harrotasun tipiaz gogoratzen du duela hiru urte Gil Berari, esate batera, inork ez ziola libururik argitaratu nahi.

Oinarri sendoa osatu du Pamielak Bilbon: Txema Larrea, Kapo, Luigi Anselmi... «Pamiela»ko arduradunak berak aitortzen du Bilbo-Iruñea ardatzak argitaldarian duen pisua. Erakarpin horren arrazoia argitzen saiatu gara: «Hasieran adiskidetasun butsak bideratzen zituen harremanak. Gero, liburuen tajukerak apur bat erakarri

egiten du jendea, eta ez dakit oker nagoen, baina uste dut badagoela beste faktore garrantzitsua: literatura panorama taldeak eta modu itxian antolatua zegoen momentu batean, tirabira eta eztabaida ugariaren artean, beharbada hemengoa zerbait neutralago bezala ikusi zuten».

Orain arteko katalogoa ikusiz gero, erdia baino gehiago orain ez litzukeela kaleratuko, diosku Aranazek. Denborarekin batera, ingurua eta baldintzak aldatuz doaz, eta «hasiera ba-

■ «Liburuak iraun egiten du, eta kalitatea zaindu behar da; protagonista nagusia irakurlea da, ez egilea; horregatik liburu txar bat kaleratzeak ez du justifikaziorik» ●

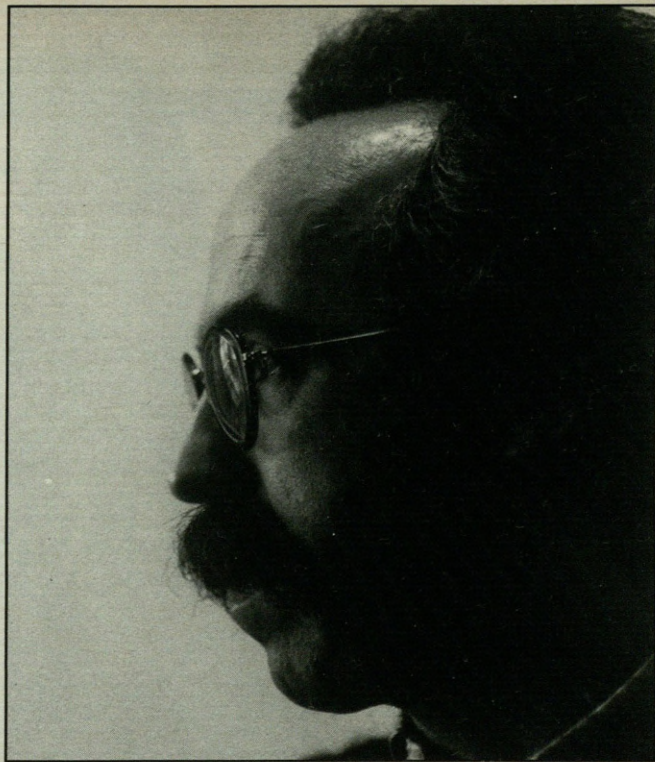
tean boluntarismo gehiegi ez ote zuten izan, uste du. Orain, lehen bezala, egile hasi berriak bultzatu behar direla pentsatzen segitzen du, baina kalitateari garrantzi handiagoa emanez. «Liburuak iraun egiten du, betiko, eta horrek behar-tzen gaitu kalitatea ere gehiago zaintzera. Protagonista nagusia irakurlea da, ez egilea. Liburuak irakurtzeko dira, eta niri interesatzen zaidanagero eta irakurle gehiago egotea da. Alde horretatik liburu txar bat argitaratzeak ez du inolako justifikaziorik». Gero eta erradikalago jokatzen du «Pamiela»-k alde horretatik. Ezetz esaten ikasi du, nahiz eta izaten dituen unerik gogorrenak, hain zuzen, horiek izan: egile bati liburua ez diotela aterako esatearena.

Hasiera batean duda zuen gauzak hobe egitea garestiagoa edo merkeagoa ote

zen. Iruñean lortu daitezkeen paper motak ere, adibidez, oso mugatuak dira. Erabaki zuten material arrunta erabiltzea eta horri ahalik eta etekin handiena ateratzea. «Azkenean konturatu naiz gauzak ondo egitea ez dela garestiagoa. Denbora gehiago eskatzen du eta denbora dirutan neurtzen duenarentzat garestiagoa izango da, baina niretzat ez».

Artisau modura

Bere lanerako, uste du inportanteagoa izaten dela astean pare bat goiza liburudendak miatzen pasatzea, etengabe bulegoan lanean egotea baino. Kanpoan egiten diren gauzei aldioro erreparatzea. «Maila gutxietan nahiago izaten dut gauza on bat plagiitzea, modu zuburrean noski,

«Liburuak presarik gabe egin behar dira».

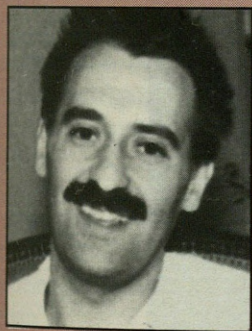
orjinalkeriak egiten has-tea baino. Horretarako ezinbestekoa da bestee-
k egiten dituzten gauzen se-
gimendu estua egitea».

Papera aukeratu, tipografiarekin esperimentatu, ilustrazioen erreproduzioa, enkuadernazioa, kolorea... Gehien gustatzen zaion lana da, eta horrek ematen dizkio satisfazio handienak. Material merkeei ahalik eta etekin handiena ateratzeak badu inprimaketan ere isladarik. Normalean erabiltzen duten inprimategia, Garrasi, oso txikia da, eta bertan inprimitutako liburuak oso tailer txikian enkuadernatzen dira, eskuz eta modu ia erabat artesana-lean. Zenbait libururen azalean agertzen diren koloretako kromoak, esate batera, banan-bana itsasten dira. Prozesu neurri handi batean artesenal horrek ere eragina badu liburuek izaten duten xarma berezian.

«Pamiela»-ren berrindartzea berri ona izan da, liburu-
a eskuartean hartzearen
plazerra maite dutenentzat.

Joxemari Iturralde

«Pamiela esan eta kalitatea esan nahi du»

bogei urte ingurukoak».

Geroztik Pamielako kolaboratzaileetako bat izan da Joxemari Iturralde, bai aldizkarian bai liburuetan. «Zikoinen kabinan sartuko naiz» eta «Ijitoak dauzkat nire etxean» argitaratu ditu.

«Aranazek ez daki euskaraz, eta Txema Larreak eta geronek ere lagundu izan diogu euskarazko gauzetan». Iturralde ere edizioaren txukuntasuna nabarmen-tzen du Pamielaren ezau-garri nagusi bezala. «Be-gibistakoa da hori, libu-ruarekiko maitasuna.

Adibidez, azalean aka-tsen bat izan dela eta, Txemak atzera botako du edizioa, txikikeria bada ere. Eta hori ez dute bestek egiten. Zalantza-rik gabe, Pamiela edizio kontuetan eredu bihurtu da eta ildo bat zabaldu du euskal liburugintzan. Orain obartzan hasi dira besteak ere».

«Pamiela esan eta kali-tatea esan nahi du» azpi-marratu zigun Iturralde. «Hemen obituta gaude negoziari begiratzen, baina Pamielak ordea, beste filosofia bat dau-ka».

Iturralde Iruñean es-tudiatzen zuenean eza-gutu zuen Txema Aranáz, oraindik Pamiela sortzeko zegoela. «Pott taldearen garaian joaten ginen ba-ra aldizkariak eta saltze-ra. Ordukoak dira lehen barremanak, orain dela

Gorka Arrese

Josu Landa

Ana Laura Alaez eskultoreak New Yorkera abiatzeko asmoa du

«Hemendik aldegitako premia daukat, informazioa agortzen ari zait»

Orain arte Donostiako Artelekun erakutsi izan ditu bere obrak. Artista gazte garrantzitsuenen artean aipatzen duten bilbotar honekin solas egiteko aukera izan genuen, bere azken erakusketako lanak biltzen ari zen bitartean.

ARGIA. Noiz hasi zinen eskulturak egiten?

A. LAURA ALAEZ.

Eskulturaz ulertzen dena egiten orain bi urte hasi nintzen, nere heziketa berez piktoriakoa izan bait da. Beti margotzen aritu izan naiz, eta eskulturari orain dela bi urte ekin nion. Hala ere bien artean ez dago bereiztasun handiriik. Eskulturaren emaitza nabarmenagoa da, nik nahiago dut. Nahiz eta orohar eskultura egin, margotzen jarraitzen dut baita ere.

A. Zu beti artista gazte garrantzitsuenen artean agertzen zara. Zergatik dela uste duzu?

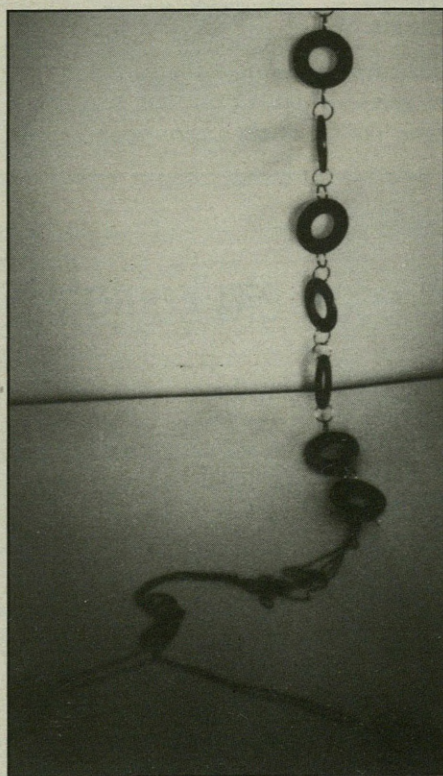
A.L.A. Ni eskulturaren emaitza ari naizen erantzunak

nabaritasun puntu oso garbi bat dutelako izango da. Nire obrek estetika erradikala daukate. Erabiltzen ditudan materialengatik gre bada.

Hemen Euskal Herrian eskultura deitu izan den horretan kontraesanak eta heziketa estetiko konkretu bat daude. Nire lanek beste lengoia mota bat daukate. Gainera, nik egiten dudana eskultura dela adierazten saiatzen naiz, nire obrak eskulturak ez direla esango lukeen jendea dagoelako.

A. Zure obretan formika, nylon, aluminioa, ironfix, latoia erabiltzen dituzu. Zergatik materiale hauek? Zer aukerak eskaintzen dituzte?

A.L.A. Eskultore bati gal-

Izenburua:
«Inversion
del corsé».
Neurria: 4
metro.
Teknika:
eraztun
metalikoak.
Urtea: 1991.

detzen badiozu zergatik erabiltzen duen burdina, materialeen balioaz hasiko zaizu hizketan. Nik nitaz gertuago dauden gauzetaz hitzegin diezazuket. Orain, adibidez, nire gorputzaren

neurriko nireak diren jantziak erabiltzen ari naiz, nire gorputzaren neurrikoak eta egunerokoak diren beste batzuk. Ebidentziarekin lan egitea interesatzen zait momentu honetan.

Adibidez, goraize hauek eskaintzen badizkizut, goraizeak direla hain argi da goenez, agian, goraize iza-teari utziko diote. Artean dena da posible eta aldi berean ezer ez da posible.

A. Zer eragin nahi duzu jendearengan, zer adierazi?

A.L.A. Ikuslea oso garantzitsua da artegintzan lan egiten duen edonorentzat. Zuk egiten duzuna osatzen duena da. Zu nire eskultura bat ikustera joaten bazara, kortse bat adibidez, zuk kortse bat ikusiko duzu, objektu horri aldaketarik egin ez diodalako. Ezarrez bakarrik aldatu dut. Normalki agertzen ez den era batean jarri dut. Orduan, nahiz eta zuk kortse bat ikusiko duzun, beste irakurketa bat ere egin liteke. Onerako ala txarrerako, baina lengoia al-dakorra lortzen da.

Nik erakutsi edo deskribatu nahi dudun gauza bakoitza desberdina izatea nahi dut, jendeak ni *standard* den zerbaitean ez ikusteko.

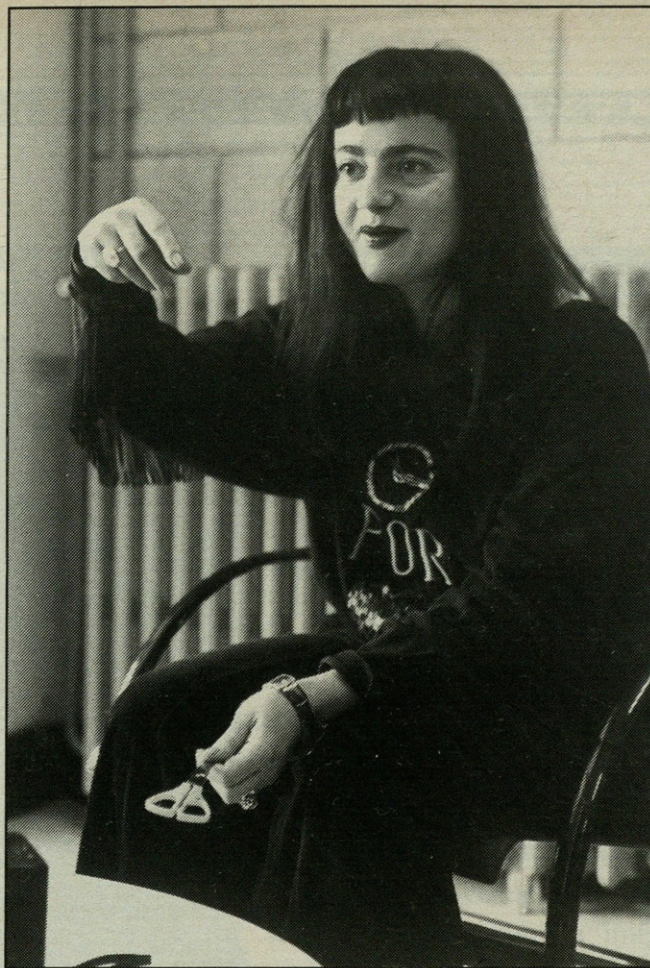
A. Zer gustatuko litzaizuke jendeak esatea zure obra bat ikusi ondoren?

A.L.A. Errespetatu nazaten nahi dut bakarrik. Neurritan, hastangarria naizelako ematen ditudan zenbait mezutan. Eta bestalde, emakumezko artisten estetika esan ohi direnekin bat ez datorrelako, «sentikortasun femeninoa» eta horrelakoeekin.

Gizartearen alderdi satirikoak agertzen saiatzen naiz.

A. Eskulturaz gainera besterik egiten al duzu?

A.L.A. Nik ez dut lehenik eskultura egiten, gero idatzi eta ondoren paseatu. Niretzat dena gauza bera da. Eskultura dena izan liteke. Nire bizitzako hainbat daturen

Alaez-en ustez bere obrek estetika erradikala daukate.

pilaketaren ondorioz egiten dut obra bat.

Artean beti daude inspirazioa, materialeak, koloreak, hitzak. Nire kasuan, egiten ditudan artelanak nire bizitzaren hedapenak dira. Bizitzak inspiratzen nau.

A. Arte Ederretan ikasi zenuen. Zer moduz?

A.L.A. Bai, lizentziatua

«Nire bizitzako hainbat daturen pilaketaren ondorioz egiten dut obra bat. Nire bizitzaren hedapenak dira artelanak»●

naiz. Horri buruz hauxe da erantzuna: gaizki. Espezialitatez aldatzeagatik hartu nuen eskultura. Gaizki nengoen irakasleagatik eta gauza guztien kontzeptuarengatik.

Fakultatea zahartuta dago eta ez dago mugikortasunik. Eta okerrago, mota askotako exigentzien ondorioz, balioko jende asko bota egin dute edo joan egin behar izan du. Ni ahalik eta gutxien joaten nintzen. Bi urtetan bi eskultura besterik ez nituen egin.

A. Bekaren bat al daukazu lan egiteko?

A.L.A. Orain arte neure proiektuen onarpen txiki batzuk lortu ditut, baina orain ez dut bekarik eta gogor lan egitera behartuta nago. Gaur egun ez dut so-

«Arrasateko Hamabostaldian ibilitako lagun batzuk bi astez izan ginen New Yorkeko galeria alternatibo batean»●

sik. Bilbora itzuli beharko dut eta osasun ekonomikoa lortzen saiatu.

A. New Yorken izan zinen. Zertan?

A.L.A. Arrasaten izan zen 'Hamabostaldian' ibilitako lagun batzuk bi astez izan ginen New Yorkeko galeria alternatibo batean erakusten. Musika minimala egiten zuten, eta gure lanak atsegin zituen kanadiar batzuren birtatez joan ginen hara, Manhattanen dagoen arte areto alternatibo batetara.

Mundu honekin zerikusirik ez duen mundu mugikor bat da hura. Erakusteko aitzakiarekin joan ginen New Yorkera, baina nik hemen-dik aldegin nahi nuelako joan nintzen. Gaur egun hemendik aldegitiko premia daukat, informazioa agortzen ari zait. Leku honetan bizitzeaz nekatu egiten zara, hemengo dinamikaz. Dena oso ebidentea eta aspergarria da, oso itxia.

New York bezalako hiri bat desafio bat izango litza-teke. Ezinbesteko behar bat da. Ez dut ia ingelesa hitzegiten, eta han esku hutsik egongo nintzateke. Baina niretzat desafio bat izan daiteke hiri horretan sortu ahal izatea.

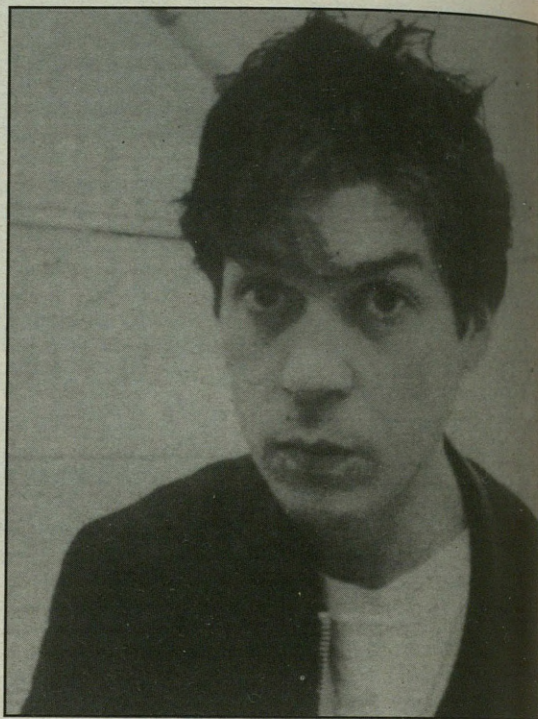
New Yorkera noa. Galeria horretan leku bat eskaini didate.

Joxi Goikoetxea

Eskaintza ugaltu eta kalitatea zaindu

Hilabete gutxitan Galizian lau argitaletxe berri

Pil-pilean dago letra galegoen mundua. Idazle Galegoen Elkarteak proiektuz beterik agertu da zuzendaritza berriarekin eta oso denbora gutxian alternatiba eta bide desberdinak markatu nahi dituzten lau argitaletxe plazaratu dira, *Edicións Positivas*, *Laiovento*, *Novo Século* eta *Babia*. Etorkizunerako iradorkizunez beteriko izenak.

Xelis de Toro, «Edicións Positivas»-eko burua.

ESKEINTZA ugaltzea eta bide alternatiboa saiatzea da Xelis de Toro eta Francisco Macías-ek gidatzen duten *Edicións Positivas* aldizkari-argitaletxearen xedea, idazle berriei tokia emanez: «*Argitaletxe haundiren grinarik gabe baina erizpide profesionalekin. Apostua egin nahi dugu eta arriskatu, baina argitaletxe konbentzional butsa izan gabe*». Eta leku gisa beraiek kaleratzen duten *Animal* aldizkaria, kultur eztabaidetarako guinea, abangoardien bozgorailua. Narraziotzintzan bi idazle hasberriren lanak eta Alvaro Cunqueiro eta Quim Monzó-ren galegozko bertsiok izan dira lehen libu-

ruak. Poesian Bukowski-ren itzulpena aipatu behar da eta Suso de Toro-ren hainbat prosa entsaioan. Eta bukatzeko Kiosko-literatura deitu den horretan ere egingo dute apostu, Guillaume Apollinaire-ren «*As once mil vergas*» eta Jeronimo buruzagi indioaren autobiografia. «*Galizako normalizazio kultural eta politikoa bultzatu nahi dugu ikuspegi plural, zabal eta progresistatik, nazionalista, zalantzarik gabe*». Horrela mintzo dira *Laiovento* argitaletxeko buruak, hizkuntz-arauen gainetik kalitatea zainduko dutela agertzen duten aldi berean. Otelu Pedrairen obra batetik ateratako izenaren

pean literatura eta entsaioa kaleratuko dute eta, lehen alorrerako, ituna sinatu dute Ferroleko Kontseiluarekin erakunde horrek urtero antolatzen dituen sarietako lanak argitaratzeko.

Bide berbera aukeratu dute «*Novo Século*» koek haur literaturaren sailean eta Caixavigo-rekin burutu dute akordioa bai galegoz bai gazteleraz saritutako lanak argitaratzeko. Hala ere ez da haur eta gazte literatura argitaletxe honen aukera nagusia, pentsamendua eta entsaioa baizik. Filosofiako Elkarte Galegoaren adierazbide eta entsaio filosofikoetarako espazioa sortu nahi dute ikuspegi interdisziplinarrarekin.

Aipatuko dugun azken sorkuntza eskola liburuen munduan izan da, «*Babia*». Merkatu horretara sartzea zaila izaten den arren, materiale osagarrien alorra jorratzen saiatuko dira: hizkuntz-ariketak, gramatika, literatur testuen bildumak... Bihoa ongi gertorria laurontzat.

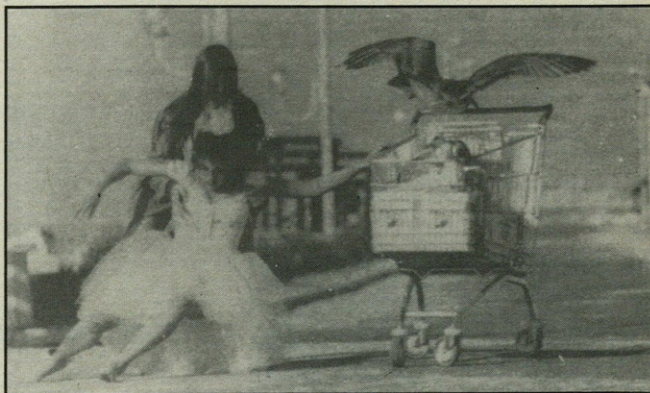
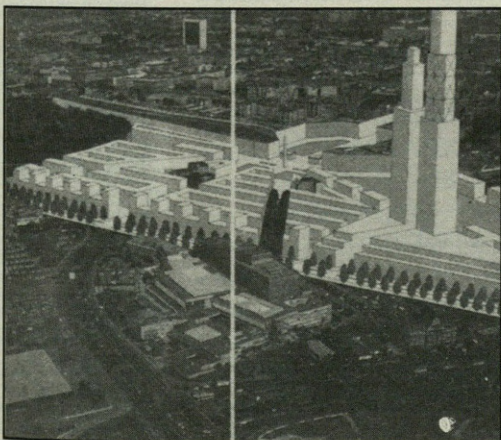
Eta ongi gertorria, halaber, Idazle Galegoen Elkarteko zuzendaritza berriari. Besteak beste Uxio Novoneiro aukeratu dute lehendakari eta Miguel Anxo Fernández Vello idazkari. Azken urteotako moteltasunetik irten, idazle berriak inguratuta eta gizartearen presentzia handiagoa eskuratzea dituzte berehalako lanak.

Lumière anaien fotogramak Parisen ikusgai

Duela ehun urtetako irudiak dira, zinemaren hastapenetakoak, Lumière anaiek 1896 eta 1897 egindako filmeetako fotogramak, publizitaterako gordetzen zituztenak. Eta orduko ikusleek izan zezaketeen sentsazioa isladatazko Maximo Gorkik 1896an egindako bi aipamen ekarriko dizuegu: «Mahaiaren inguruan jezarrita kartetan ari dira gizonak. Parrez lehertzen ari dira baina ez da ezer entzuten. Betirako kartetan ibiltzera kondenatuta dauden hildakoak direla dirudi». «Haurrak txakurrarekin jolasean, bizikletariak mugitzen eta oinezkoak kalea zeharkatu nahiean. Dena mugitzen da, bizitza dario, eta bapatean pantailaren ertzerantz heldu eta desagertu egiten da, auskalo nora.»

Berlin berria eraikitzen

Datozen hogeitaz urteetan milioi t'erdi biztanle berri izango omen ditu Berlinak. Datozen urteetan metropoli bilakatuko omen da azken berrogeitabost urtetan aldeketak gutxi izan dituen Alemaniako hiriburuak. Eta horretarako hiria prestau egin behar da, espazioa berritxuratu, Potsdamer Platz famatua barne. Agintariak zernolako hirigintz-lehiaketak egin behar dituzten eztabaidatzen duten bitartean Paul Joseph Kleihues arkitektoak bere ametsetako plaza diseinatu du. Etxebizitzak eta etorkizunaren aurreko desafioaren onarpena diren bi dorre handiak. Hitzak baino argiago, hortxe duzue irudia.

«Mercie la vie» filmea hautsitakoarekin osaturiko puzzlea

BERTRAND Blier zinegile frantziarraren azken lanaz ari gara, orain gutxi estreinatu berria, eta zentzu osoa hartzen dute bertan bai «hautsi» bai «puzzle» hitzek.

Hausketaren gainean jardunez gero filmearen egitura bera hartu behar dugu, musika Vivaldirengandik Phil Glasera aldatzen da supitoki, Felliniren izpi batzu ikusten ditugu, eta Buñuelen aztarna, eta Godarden hondakinak Chaplinen errautsekin batera. Bi neskak autoestopean eta gainerakoa atzean dator, batek jakin nora baina ziztu bizian.

Kupidagabe astintzen du ikuslea Blier-ek eta gainera horren erantzunkizun osoa hartzen du, berak egin du gidoia, aktoreen aukera, filmaketa... «Bakarrik egiten dut lan. Zinegintzan bisi nintzenen, oraindik egitura klasikoak zeudenean gidoiak idazteko lege bat bazegoela esan zidaten: bi izatea, bestela akaboa zen. Kontrakoa uste dut nik. Bakarrik, errezagoa da (...) Nola bukatu ez dakidan

eszena bat dudanean pertsonaiek zera esaten dute «Tira ba, ez dakigu zer egin». Zinea da, ez gogoeta intelektual zorrotza».

Eta horrela, Trintignant eta Anouk Ferjac bezalako aktore ezagunak esaldi pare batetarako agertaraziz eta gailurrean dagoen G. Depardieu-ri bigarren mailako pertsonaia emanez, osotu du Blier-ek lana.

Jarraitailerik fidelenak ere harritu, tronpatu egin nahi ditu zuzendariak, etengabeko irudi eta ekintza bonbardaketarekin. Arazo eta egoera guztiak pantailaratzen ditu IHES-a, gurasoak, alabak, inzestoa, larru kontuak... Eta dena ondo nahasteko koloreak ere aldatzen dira, zuri beltza noizbait baina ez flash-bakka egiteko. Horrela mintzo da zuzendaria Seguru nago filmeak harrapatu egingo dituela ikusleak. Bukaeran zein egoeratan aurki ditzakezun, hori beste kontu bat da».

J.M. Heritz

T E I L A K

HAMABI PIEZA EUSKADI IRRATIAREN TRIKITI LEHIAKETAN

SANJOSE egunean jokatu zen Donostiako Anoeta Kiroldegian Euskadi Irratiak antolatutako Trikiti Pieza Berrien lehenengo Lehiaketa. Sei fandango eta sei trikitixa pieza izan ziren finalean, gehientsuenak gazteek konposatuak.

HOGETAZAZPI PARTAIDE IRUÑEAN KANTU TXAPELKETAKO FINALEAN

LAKUNTZA, Tafalla eta Donezteben egindako kanporaketen ondoren, hogeitazazpi partaide izango dira Euskal Kantu Txapelketaren Iruñeko finalean martxoaren 24ean. Hamalau talde, hamar bikote eta hiru bakarlarik izango dira orotara lehiatuko direnak. Aurtengo edizioan kantu berri gutxi entzun izan da.

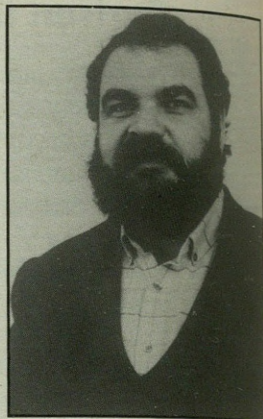
UDAZKENEAN EGINGO DA GIPUZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA

GIPUZKOAKO Bertsolari Txapelketa azkeneko aldiz 1967an jokatu zen, Txomin Garmendia txapeldun izaki. Ordutik hona ez da gehiago egin, nahiz eta Txapelketa Nagusirako kanporaketak bai. Aurtengo udazkenean edizio berri bat egitea erabaki zuen Bertsolarien Elkarteko Zuzendaritza Batzordeak martxoaren 12ko bileran. Beraz, txapelketan deliberatuko da 1993ko Txapelketa Nagusira nor pasatuko den, kanporaketa bitartez egin ordez.

NAFARROAKO BERROGEI UDAL ETA KONTZEJU EUSKAL IRRATIEN ALDE

BERROGEITAHIRU udal eta kontzejuk mozio bateratu bat onartuz, Xorroxin eta Euskalerria irratientzako frekuentzia legalaren eskaria egin dute. Nafarroako irratik frekuentziak banatu zirenean euskal irratik biok deus gabe geratu baziren ere, martxoan bi frekuentzia berri emango zituela adierazi zuen Urralburu lehendakari nafarrak. Baina Gobernuak horren berririk ez du gehiago aipatu gaur arte.

F E R R A N A K - F E R R A N

«Bakea besarkatu behar dutenek, biolentoek, ez dute ez ipuinik irakurtzen ez ezer irakurtzen».

Mario Onaindia.
El Sol, 1991-III-15.

«Aspalditxotik ziren zalantzaketa eztabaidak [bertso txapelketen inguruan]. Hasiak dira dagoeneko seriozko bilerak eta baliozko ibilerak. Gipuzkoan zer: txapelketarik egin behar da ala aski litzateke kanporaketa? (...) Lehiatik ibesi ez goaz inora. Nor-geio! erabaki behar den guztian Txapelketa beharko du izan derriortz».

Jexuxmari Mendizabal.
Euskaldunon Egunkaria,
1991-III-14.

«Trikiti Pieza Berrien Lehiaketako partitura gebienek huts txikiak dauzkate. Normala da, aurreneko aldia izango baita da gebienentzat partiturak idazten dituztela. Kontakizun onak egiten dituzten idazle batzuk ere izaten dituzte ortografi akatsak. Horri ez zaio bainbeste begiratu behar».

Joxe Mari Otermin.
El Diario Vasco, 1991-III-13.

TXUTXUMUTXUKA

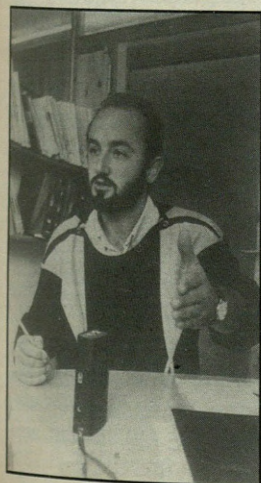
Euskadiko egoera elebiduna
gaur egun giza taldetan
banatuta dago eta ez
gizabanako bakoitzean.
Beraz, elebitasunaren
perfekzionamenduan egin
behar dugu aurrera,
bizilagun bakoitzak bi
bizikuntzen jabe izandadin.

Joseba Arregi.
Deia, 1991-III-14.

Ikastolen Elkartea bat dator
EAJ, EA eta EE alderdiek
sinatu duten Gobernu
Akordioarekin eta bertan
zera jasotzen da, euskararen
normalkuntzaren alde
jaurlaritzatik eta orokorrean
instantzia politikoetatik
burutu daitezkeen joera
positibo ekintza bideak
ezezik, gizarte zibila dela
euskarari aldeko erantzuna
eman behar diona. (...)

Horregatik Ikastolen
Elkartea, jorrabide
honekin bat datorren
beinean, Korrika 7a
bultzatzen du.

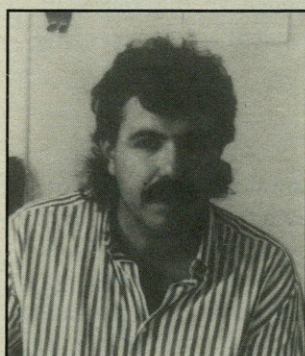
Iñaki Etxezarreta.
Euskaldunon Egunkaria,
1991-III-15.

LEKEITIOKO HERRIA ETA «GASTIBELTZAREN KARABINAK»

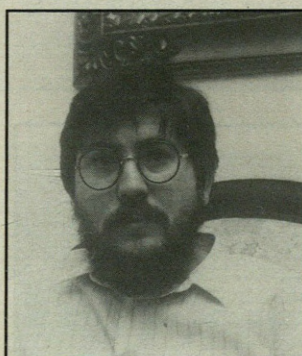
LEGASSE idazlearen «Gastibeltzaren karabinak» pastoral moduan antzeztuko du Lekeitioko herriak uztailaren 14ean, Lekeitioko Nazioarteko Kale Antzerkialdiko azken egunean. Lekeitioko bertsolari eskola bertsoak osatzen hasia da Jon Sarasuaren zuzendaritzapean. Musika egokipena Natxo de Felipek egingo du Udal Musika Bandarentzat. Eta muntaiaren koordinatzaileak Karlos Panera eta Maskarada antzerki taldeko kideak izango dira. Orotara berrogei-tamarretik gora lagunek parte hartuko dute.

NOR - NORI - NOR K

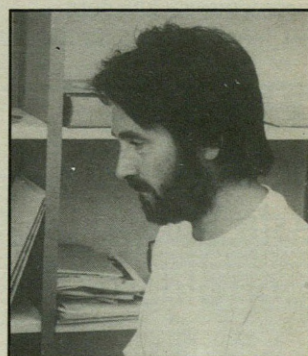
JOSEBA TAPIA

ez da izango aurtengo
Trikitilari Txapelketa
Nagusian, nahiago izan bait
du ez parte hartzea, eta
berdin Leturia Tapiaren
adiskide panderojoleak ere.
Aurreko edizioko
txapeldunek ez ezik, Kepa
Junkera eta Motrikuk ere
erabaki berbera hartu dute.
Berrizaleenik gabe
burutuko da txapelketa●

SERAFIN RUIZI

orain hogeitabost urte etorri
zitzaion arkeologiarako
zaletasuna. Gorbeako
Zubialde haitzuloan 75
pintura aurkitu ditu, duela
hamabost mila urte
egindakoak. «Sekula
bizitzan berririo egingo ez
dudan aurkikuntza egin dut,
badakit hau baino
ederragorik ezin egingo
dudala» esan du●

JOXEAN AGIRREK

idatzitako nobela laburra,
«Gizon bat bilutsik pasiloan
barrena» Elkar argitaldaria
kaleratuko du ekainean.
Polizia bat hil izanaren
akusaziopean hotel batean
atxilotutako gizon baten
istorioa kontatzen du.
Gizonak ordea ez du bere
iragana gogoratzen, eta
asmatu egingo du gartzelan
dagoela●

Kirola

Bi gurpilen gainean

Goi mailan dabilen kirolari euskaldunik ere ez da falta motoziklismoan. Egunotan ari da Herri Torrontegi Munduko Abiadura Txapelketan, 24an Japoniako Suzuka zirkuitoan eta apirilaren 7an Australian izango den 2. proban Eastern-Creek-en. Gertuago ere badabilkigu Jose Mari Sagardogi 21 urteko azpeitiarra Super-Wikes Estatuko Txapelketan 4. proba puntuagarria korritzeko dagoelarik lehenengo postuan. Kirolari asko dabil dauden modalitate desberdinetan: abiadura, trial, moto-cross, enduro

eta aurtengo udarako hastekoa den ziklomotore txapelketa berrian Hegoldean bakarrik 300 bat federatu inguru dira. Ikusgarritasuna ukatu ezin zaion kirola dugu motoziklismoa, eta honekin batera modalitatearen arabera abiadura, trebetasuna eta era berean erregulartasuna uztartzen dituen kirola da. Hala ere, bada lan ugari instalazio eta zirkuito iraunkorrak sortzen, Pablo Leonet EAEko Motoziklismo Federakuntzako Lehendakariak agertu digunez, eta horixe litzateke kirol honek egun duen

premiarik larriena, alegia, urte osoan zehar kirol hau praktikatzeko zirkuito iraunkorren beharra. Gazte mailan badu segidarik eta goi mailan urtetik urtera etorkizun handia esperoan dutenak ari dira sortzen dagoeneko. Bi gurpilen gainean.

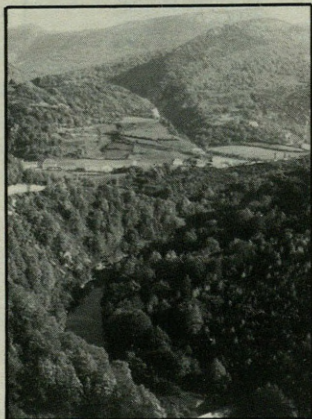
Instalazio eza da kirol honen arazo nagusia.

● Irati Txirrinaz egiteko asmoa dute «Girizia» mendizale taldekoek Martxoaren 23an.

Bidaiak

Aste Santuan, Iparraldera

HAINBAT lekuetara joateko aukera izaten dugu Aste Santuko oporretan, eta baita aukera hori aprobetxatu ere. Ez da gauza txarra izango noski egunerokotasunetik ihesalditxo bat egin eta gorputz eta buroia arnas berritzea. Horrexegatik, eta Euskal Herritik atera gabe gainera, iparraldeko zenbait txokoetara joateko interesgarri izango zaizkizuen datu eta telefo-

Irati Europako bigarren baso handiena da.

no batzuk jarri nahi izan ditugu, hauexek dira ba: Baigorri ezagutzen ez duenak oraintxe du okasioa, bertan baserri eta apartamentuez

gain alokagai bait daude ere bertako etxeak. Taldeka ala indibidualki joateko aukera dago. Interesatuak zaudenentz honako zenbakira deitu: (3359) 374728.

Sara herri lapurtarra eza gutzen ez dutenentzat beste hainbeste, bertako «Amordio» urbanizazioko etxe bizitzak alokatu bait daitezke ere. 2 gau pasatu nahi izan ez gero 6000 pezeta pagatu beharra dago bikotea joatekotan, lau lagunentzat berriz 9000, aste osorako hurbildutzekotan 21.000 pezeta dira ordaindu beharrekoak lagun koa-drila batek. Bigarren hau le-

hen hori baino gehiago atsegin izan bazaizue, hauexek duzue telefono zenbakia: (3359) 542905.

Iparraldean segituaz, Irati tiratzen bada joaterik noski. Lagun hirukoteatik hasi eta dozenaraino, garesti samar baina aukeran dira ere bertako instalazioak. Sukaldea, kalefakzio sistema, eta beste hainbat zerbitzu eskaintzen zaizkio bisitarrari. Hirugarren aukera honen zaleentzat hauxe dira telefonoak eta bietan ere Pierrerengatik galdetzea ez ahaz: (3359) 287070 eta (3359) 285129. Bietan ere Pierrerengatik

Zientzia

Gastronomia

Muskuluak, «txilborraren giltza»

Gezurra badirudi ere, batzuk gizenak eta beste batzuk argalak izatearen arrazoia beren zuntz muskularretan egon omen daiteke. Muskuluetan, zuntz motelak daude batetik (gantz-azidoak kontsumitzen dituztenak) eta zuntz bizkorak bestetik (glukosa erabiltzen dutenak). Eta zuntz desberdinen horien proportzioa oso aldakorra da batetik bestera; koadrizepsean, adibidez, (zittereko muskuluan), zuntz motelak % 13-96 bitartean egon daitezke. Beraz, zuntz motelen proportzioa zenbat eta handiagoa eduki, hainbat eta gantz-kontsumo handiagoa eta hainbat eta pertsona argalagoa.

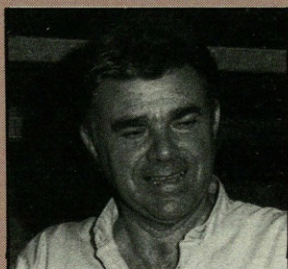

Pipiei kasu egin

Azken hilabeteotan, Mexikoko Yukatan-eko biztanleek bitan jasan dituzte dermatitis (hazkurea, gorriuneak) «epidemiak». Bost urte baino gutxiagoko ume eta emakumeek bereziki. Arrazoia: Hylesia alinda jeneroko pipiak; milaka aletako izurriteak erori bait dira herrialde horretara.

ELHUYAR

JUAN JOSE LAPITZEN BIDAIA

Ernioko «Via Crucis»a

Ernioko gailurra Gipuzkoako erdigunea da ia, bertara tradizio eta sentimentu erlijiosoei atxekitutako mendizaleek ostiral santuko ohizko «Via Crucis»era igotzea atsegin dute bere malda guztietatik.

Errezil eta Bidaniako enparantzatik abiatzen diren pistek Zelatun ingurura kotxez joateko aukera ematen dute. Mendia kutsadura eta kotxe eta motorretako zarataz libre maite duen batek ordea, igoera oinez hastea aholkatzen dizuet, bai Iturriotzeko bentatik gora, bai erdieroria den Errezileko ostatutik edota Urkizu auzo tolosarratik. Nahiz eta azken aukera hau luzeagoa izan samurragoa ere bada, abiapuntua altura dextentean dagoenez Zelatun ospakizunaren eskenatokiaz bereizten duen aldapatxoa igo gabe ailegatu bait daiteke gailurrera.

Bakoitzak eramandako hamaiketakoa egin ondoren, eguna naturatik hurbil pasa nahi dutenek jakin bezate bai Iturriotzeko bentan, nola Urkizun edota Bidaniako plazan (leku-eder) badirela jatetxe ugari non babarrun eta arrain ala txuleta ederrez (erlijio aurreiritzirik ez duenarentzat behinik behin) urdail zorrotzena ere asetuko bait den. Errezile-ra jeisten direnek berriz, gainera doan karretera har bezate eta herritik bi kilometrorra dagoen jate-txean izango dute ere bertako jaki gozoezin gozatzeko aukerarik.

JUAN JOSE LAPITZ

O sasuna

Zer gertatzen da sprayekin?

ASKO hitz egin izan da azken aldi honetan aerosolen erabilpenak dakarren arriskuaz, baina inork gutxi daki zehatz-mehatz zertan datzan arrisku hori. Ez bait dira spray guztiak kaltegarri, ezta gutxiago ere.

Izan ere produktu hauek partikula mikroskopikoz osatuak daude, eta hauek grabitateari ere ihes egiten

diote askotan. Honela, beti gorantz jotzeko joera dute.

Ozono geruzari dagokionez, karbono fluorez eginitako aerosolak dira kaltegarrienak, herri askotan neurri erabakikorrak hartu direlarik hauen deuseztatze-ko.

Beste arazo bat aerosolek pertsonengan izan dezaketen eragin kaltegarria da. Ez da legez behartzen zer produktuz osatuak dauden aipatzea, beraz produktu bat kaltegarria dela konturatzeko jende asko egon

daiteke kaltetua.

Dena den, kremekin batera benetan arriskutsuak egiten dituen propelen-teak dira, produktu hauei gas itxura ematen dieten osagaiak hain zuzen ere.

Zinema

Schlesinger-ren etxeak

BRITANIA Handiko zuzendari dokumentalista ohi honek EE.UUra jo behar izan zuen «Pacific Heights», «De repente un extraño» gaztelatua, errodatzera.

Thriller klabeetan kontaturik, intimitatearen inbasio ilun eta maltzurra gorpuzten zaigula. Intimitatea norberaren azken gotorleku eta babesleku gisara deskribaturik. Schlesinger zuzendari europearrari filme-

ko giroetan bere pertsonaiak muturreko egoerataraino bultzatzea laket zaio; orduantxe norberaren egiak ateratzen zaizkigulako ustea baitu batetik. Egoera horietan geure inguruan ditugun «babes-koltxoiak» jausten zaizkigulako aburua. Egoerotan, besetik, amore eman behar izaten dugulako.

Intimitatearen sinbolo gisara etxea. Etxean bikote gaztea, bapatean alokatzaile bitxi bat arrastaka xomorroen eran limurtzen, irrisatzen dela. Ironiaz josirik.

● Donostiako Kresala Zine Clubak antolatuta, hilaren 25ean «Bagdad Kafe» eta 26ean «Rosalie eroske-

teta doa» filmeak izango dira ikusgai Kutxako ekitaldi aretoan.

Musika

● Hegoaldean nahiz Iparraldean izaten dira urte osoan Minxoriak taldearen kantaldi nahiz dantzaldiak. Oraingo honetan, hilaren 29an, AEKk antolatuta, Nafarroako Lekunberriko pilotalekuan izango dira, gauerdetik aurrera. Ordutegi berarekin arituko dira Muskildin, hilaren 30ean, Zuberoko ikastolen alde, herriko plazan.

● Lapurdiko Saran, martxoaren 23an, larunbatez, Omordian, Eltzegor taldeko Bixente Garzia kantariaren omenez, Guk, Erramun Martikorena eta Jojo Bordagarai izango dira kantari gaueko 21,00etatik aurrera.

Sasoi argiak

BADIRA hamar urte «Sasoi Ilunak» taldeko partaideak musika munduan lehen akordeak jotzen hasi zirenetik. Izan ere, taldea osatzen dutenen kurrikuluma begiratu ez gero, oraingo experimentu berriari sendotasun eta heldutasunaren bidean, «La viuda de Lopez», «Boikot» eta «Tuk ahula» esperientziez osatu zerrenda luzea topatzen du batek. Ez da beraz kasualitatea, urte askoren lanaren ondorioa baizik, «Sasoi Ilunak» taldearen lehen maketa honetan orohar somatzen den kalitate eta ez ohizko pertsonalitate garbia.

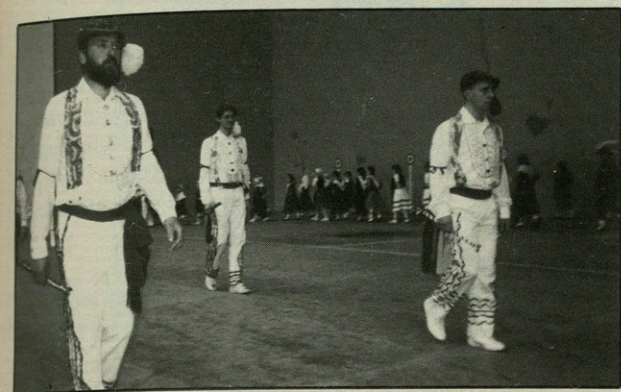
Lau kantez osatua, musikari dagokionean estruktura eta desarroiloan ondo eramanikoak laurak, abestietako hitzek isladatzen duten unibertsu propio eta berezia da akaso maketa entzuten ari denaren arreta gehien deitzen duena. Hitz landuak oso, poetikoak ere neurri handi batean, maizegi deskuiduan behar aina lantzen ez den alor hau da taldearen atraktibotako bat.

Hitzekin batera, musika ezitia, entzuteko erraza eta samurra. Ahotsaren gora behera onak eta instrumentu bakoitzeko konbinaketa egokia. Ez usteko galanta izan da maketa berri hau aditzea orain arteko ibilbidea segi ez diedan nerretzat.

Apustu egitekotan heuren alde egingo nuke nik. Beren lekua irabazi nahian etorriko zaizkigu lehen maketa honekin eta ezin esan hutsaren bidetik abiatu direnik.

Dantza

Antzerkia

Luzaideko Bolantak Martxoaren 31an

PRIMERAKO aitzakia dauka pazko igandez Luzaidera inguratu nahi duen guztiak, egun horretan eskaintzen bait dute Luzaideko bolanteek urtean zehar egiten duten dantza saio bakarra.

Garai batean prestakuntzak errege egunaren ondoren hasten ziren, ihauterietan Luzaideko auzo bakoitzak bere saioa burutzen zuen. Gaur egun ekitaldi bakarra eskaintzen dute. Goizean goiz, gosalduta ondoren, herriko kaleetan zehar desfile motz bat burutu ondoren, meza nagusia entzun eta Nafarroa Beherako Arnegi herriantze abiatzen dira kortesiazko bisita egitera. Itzuleran, bolanteek (izena

dantzariak zeukaten arintasun bikainagatik dagoen) ordu terdiz Nafarroa Beherako dantza sorta ikusgarria eskainiko dute makilarien saio harrigarriak tartekatzen direlarik.

Arratsaldean prtean eta herriko pilota lekuan, beste behin bolanteen «antra-xanta» eta makilarien ekitaldia ikusteko aukera egoten da, jaialdiari bukaera emanez.

Aitortu behar da, urteetan zehar zenbait aldaketa nabarmen eman dela «bolant egun» honetan, bati-pat dantzarien jantziei dagokienez, garai bateko originaltasuna eta ikusgarritasuna galduz.

AITOR SARASOLA

• Euskal Herriko hainbat dantza ikasteko aukera eskaintzen du Bilboko Salbatzaile Dantza taldeak 16 urte arteko gaztetxoentzat. Saioak larunbatero egingo dituzte Castañon kaleko 11. zenbakiko 1. plantan.

Antzerkiaren eguna Donostian

MARTXOAREN 26rako, Antzerkiaren Munduko Eguna dela eta, Donostiako Victoria Eugenia antzokian, gaualdeko 22,30etan, Antzerkiaren Jaialdia antolatuko du Euskal Aktoreen Batasunak. Bertan, hainbat lanen pasarteak izango dira antzezgai.

Egun hori dela eta, Alfonso Sastre gaztelar eta Bernardo Atxagak euskaraz prestatutako idazki bat irakurriko dute.

kurriko dute. «Asociación de amigos del teatro Txema Zubia» elkarteak, bestalde, sari bat emango dio bere lanagatik nabarmendu den aktore bati.

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
2004 DONOSTIA

Bertsoak

Sagardotegietako bertso kanpaina

GARAI bateko giroa baztertu egin da sagardotegietako joeraren igoera dela eta, nabarmendu denez. Garai batean patxadan joan txiriko garaian eta beste batekin topa ez gero bertsoak eta kantuak bata beste teko trapu zaharrak ateratzeko balio izaten zuten. Gaur aldera egon, sagardoa dastatu, eztabaidatu eta esan zitekeen sagardoa eta

bertsolaritza loturik zihozela. Baina gaur egun, leku guztietako jendea eta modu guztietakoa biltzen da. Hau dela eta erdara barneratu da, nagusitasuna hartuaz. Beraientzat ohitura asko desberdinak dira, eta ondorioz, bertsoak ere baztertuak izan dira. Jende multzoarena euskara eta bertso giroarentzat atzera pauso bat izan da.

Dena den Astigarraga eta Hernaniko udalek bertso kanpaina antolatua dute euskara zuzper dadin. Gau-

zak bere lekura ekarri behar dira, eta bertsolaritzaren eskola berri eta sendatu.

BOTA PUNTTUBA

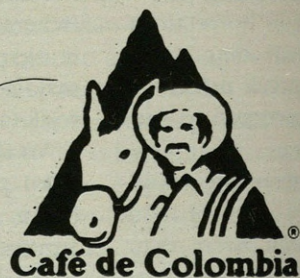
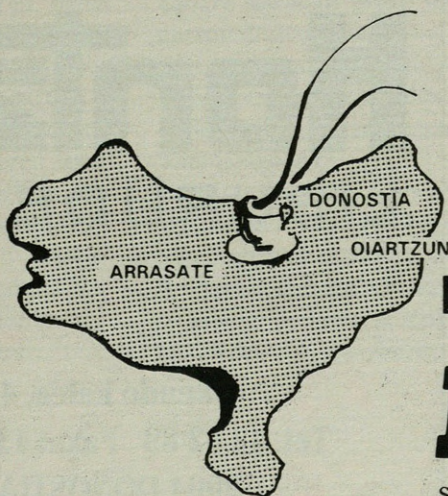
● Jaialdia dago iragarrita Martxoaren 23rako Beasaingo polikiroldegian. Bertan, gaueko 22.30etan

Garai bateko euskal giroa asko galdu da

hasita, Tapia eta Leturia eta Pantxo eta Peio arituko dira. Ondoren, Sebastian Lizaso eta Xabier Amurizak bertso saioa eskainiko dute gai librean.

● Hilaren 23an ere Irungo «Arano Jatetxean» eta Txingudi ikastolak antolatutako, Lazkao Txiki, Euskitze, Peñañarikano, eta Imanol Lazkano izango dira. Gai jai jartzaile lanetan Joxerra Gartzia arituko da.

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra:

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12-35 49 14

Artea

Aintzindarien jarraitzailea

BILBOKO Arte Arte Ederretako Museoan dagoen erakusketa Parisen ikusi nuen lehendabizi. Ordurarte ez nekien Francois Kollarik esistitzen zenik baina bere argazkien argia, itzal eta grisen aniztasunak mende hasierako Frantziatz asko esan zidan.

Norbaitek argazkian sinetsi badu Francois Kollar da hori. Horregatik korrante batean sartzea oso zaila da, argazkilaritzaren arlo guztiak ukitu zituelako. Agian, «ukitu» hitza ez da egokiena argazkilari honen garapena aztertzeke, arlo bakoitza bereganatu bait zuen. Publizitatea, kazetal argazkian eta argazki artistikoan aritua, ohizko sekuentzia irudi artistikoa bihurtzen du. Beti erromantizismotik edota erabateko objetibitate urrun. Beti urrun, sekuentziatik kanpo.

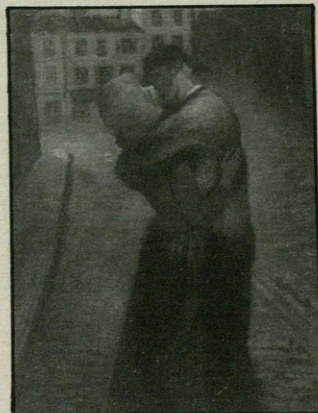
1920 eta 30. hamarkadetan ez zen oso erraza teknikoki argazki onak ateratzea. Baina Kollar argazkilari bikaina izatetik aparte, laborategi lanetan ere ez zen makala. Beste argazkilari batzuen positiboak berak egiten bait zituen. Fotomontaia erabiltzen zuen kutsu artistikoa nabaritzeko, sekuentzia sinplegia zenean. Itzalen mundua azpimarratzen du objetua lehen irudia bada, bere itzala bigarrena izango da eta itzal honek objetuaren atzealdearen islada erakutsiko digu.

Frantziar argazkilariak betidanik aintzindariak izan dira arte honetan. Aintzindarien jarraitzaile zuzena dugu.

KEPA GONZALEZ

Steinlen, pinturaren konpromezua

ASKORENTZAT Theophile-Alexandre Steinlen XX. mende hasierako pintore sagratua da. 1859an jaio eta 1923an zendua, eguneroko bizitzaren sekuentzi eta irudiak dira bere lan gehien oinarria. Garaiko burruka sozialekin konprometitua, bere obrak pobreenen aldeko ohiua dira bat baino gehiagoetan. Honela, mundu zuzenago baten alde eginiko aldarri-

kapenak gaurkotasan osoa du tamalez oraindik ere. Steinlen pinturen ikustera joan nahi duenak erakusketara Bilboko arte Ederretako Museoan izango du ikusgai Maitzaren 5a bitartean.

Antzerkia eta kamara

PARIS hiriko 1880. urteko antzerki obren argazkiak daude ikusgai Bilboko Arte Ederretako Museoan Apirilaren 28ra arte. Bertan, garaiko leku eta eskenatokien argazkiak medio, sasoi haietako genero nagusien islada diren hamaika argazkietan murgiltzeko aukera du bisitariak. Paul Nadar frantsesak 1891ean errejistraturiko magnesio

lanpara sistemaz kaptatuak, antzerkigintzaren argazkilaritzak antzesle, obra eta eskeinatokien konbinaketa une egokienean arrapatzen ditu.

● Martxoak 31a bitartean ikusgai dago Gasteizko «Independencia» aretoan «De-go» artistaren erakusketa. Lanegunetan 19.00etatik 22.00etara eta jaiegunetan 12.00etatik 14.00etara.

● Aquerreta pintalariaren paisai eta erretratuen erakusketa dago zabalik Martxoak 26arte Donostiako Hamasei Galerian. Ordutegia: 11.00etatik 13.00etara eta 17.00etatik 20.30etara.

Telebista-Irratia

BOTOIA SAKATU AURRETIK

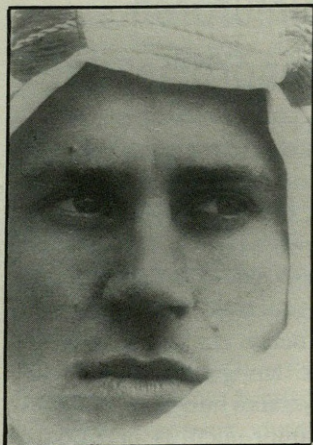
Basamortuko heroi britaniarra

Osteguna 21ean

21.30etan, «Lawrence of Arabia».

Zuzendaria: David Lean. Antzezleak: Peter O'Toole, Omar Sharif, Jack Hawkins

Britaniar pertsonaia historiko handiaren inguruan egindako filmea, superproduzio ikusgarria dugu «Lawrence of Arabia» izenburuko hau. Bertan, medio handiekin eta milaka extra medio, basamortuaren edertasunaren erdian arabiar eta turkiarren arteko burruken berri ematen zaigu. Lehenengoen buru, Arabiako Lawrence; turkiarrek ez ezik bere sorterrir-

koak ere kontrari izango dituen.

Istoarioari 1.925. urtean emango zaio hasiera, zein pelikulako protagonista dena erahila izango bait den Britania Handiko herrixka paketsu batetan. Honela, heriotza abiapuntu

hartuaz, hildakoaren bizitzaren iraganean murgiltzen da pelikula.

Ugariak eta handiak dira beraz, protagonistaren bizitzan zehar filme honek egiten dituen atzera eta aurrerako saltoak. Ugariak diren bezala, basamortuan burutu eta zine pantaila handirako errodatuak izan arren, telebista lehio txi-

kian ikusteko modukoak diren burruka ikusgarrietako sekuentziak.

Errepartua ere ez da nolalahikoa, Peter O'Toole Arabiako Lawrencearen, Omar Sharif eta Jack Hawkins bigarren mailako partetaren. Batetik eta bestetik, badu filme honek ezaugarri erakargarriak, ahal izan ez gero ez galdu ba.

● Ostirala 29

21.15etan, Zinea: «Erregeen errege»

Zuzendaria: Nicholas Ray. Antzesleak: Jeffrey Hunter, Robert Ryan, Siobhan McKenna, Hurd Hatfield.

Jesusen bizitza dela medio eginkizun eta kontenplazioaren arteko aukera aztertzen da. Era berean askatasuna, maltzurkeria eta bortizkeriari buruzko ideiak azaltzen dira ere.

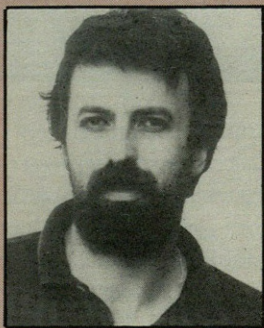
● Igandea 31

15.10etan, Bazkal Osteko Zinea: «Putreak ehizan»

Zuzendaria: Michael Schultz. Antzesleak: Richard Benjamin, James Coon, Scatman Crothers.

Miltor Parker dirudun xelebrearen lehiaketa ikusgarri bat antolatuko du bere dirua nori eman erabakitze-ko.

TXORI BATEK ESAN DIGU

■ «Hitzetik Hortzera» programako zuzendari eta aurkezlea den Joxerra Gartzia saioa uzteko asmoa du Ekainean. Hori dela eta, eszedentzia eskatu dio ETBko zuzendari-tzari. Hala ere, bertso munduan segituko du Joxerrak. Izan ere, «Etor» argitaletxeak bertsolaritzaren historiari buruz argitaratuko duen hamar liburutako bildumaren koordinazio arduraduna izateaz gain, hamar horietatik bat Joxerrak berak idatziko du. Bilduma horretan, besteak beste, Jon Sarasua, Pello Zabala, Inaxio Mugika, Jesus Mari mendizabal eta Patri Urkizuk hartuko dute parte.

IKUSI BAIETZ...

● Astelehenez hilaren 18an 21.30etan «Hau da A.U.» Artista kontratazio bulego eroa.

● Hilaren 31an (igandea) 14.15etan «Hitzetik hortzera» Bertso munduko berri eta gora beherak.

● Martxoak 30 (larunbata) 19.45etan Futbola Barcelona—At. Madrid.

T elebista-Irratia

Edurne Aitzakiende: «Eusko Jaurlaritzak ahaztuta gaitu»

Gernika Irratiaren uhinak itsasalderaino batetik eta Durango eta Galdakaoraino heltzen dira bestetik. Nekazal eta arrantz zonaldeen erdian, Eusko Jaurlaritzatik dirua jaso ezean publizitatea du diru iturri bakarra.

ARGIA. Zertan datza zuen programazioa?

E. AITZAKIENDE. Apur bat denetatik. Gastronomía, medikuntza, magazinak, meza aurrerapenak eta abar. Egunez botatuko saioak gauez errepikatzen ditugu eta 24 orduz aritzen gara. Gaur egun irrati gutxi dago gu bezala, kate handirik gabe zaila baita oso. Guk lortutako publizitatetik bi-

zi gara eta egia esan, ez da nahikoa. Eusko jaurlaritzak ahaztuta gaitu, irrati gehienek laguntza eskaintzen bait zaie.

A. Gernika ingurua nahiko berezia da. Baserri eta arrantz munduen erdian bait dago, hala ere hiri gu-neetara ailegatzeko zaretu ere, nola daramazue egoera hau?

E.A. Beno, alde batetik Bermeo, Lekeitio eta Mungiaraino heltzen gara. Bestalde Durangora eta azkenik Galdakao eta Barakaldoraino. Aniztasun hau barneratzeko izena aldatu-ko dugu, izaera ez hain lokalista izateko. Aurki «On-da VAsca Gernica» izenez kaleratuko gara. Bestalde arrantz eta baserri mundurako saio bereziak egin ohi ditugu, eta astean zehar albiste garrantzitsuak egon ez gero, horien berri ematen diegu ere.

A. Gernika historia handiko herria da. Izaera historiko horri eutsi al zaio?

E.A. Nik uste baietz. Baina Gernika irratiak ez du baka-rrik Gernika barneratzen. Ingurua ere kontuan hartu behar dugu eta ez hain loka-listak izan.

A. Zuen entzulego gehiena euskalduna izango dela su-posatzen dut...

E.A. Aniztasun handiko entzulegoa dugu. Galdakao eta Barakaldon euskaldunen kopurua ez da hain altua. Horregatik gure emisioa elebiduna da. Goi-zen euskaraz eta eguerditik guerarte euskaraz.

MYRIAM GARTZIA

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Erantzunaren erantzunkizuna

Politika profesionalen aritzen direnek izugarritzat jotzen dute

komunikabideek duten eragina, telebistarena batipat. Ondorioak, daudenean eta ez daudenean, ikusten dituzte, nonnahi. Eta beren jezarlekuan banatuko dituzten hauteskundeak hurbiltzen direnean, paranoiaren zurrumbiloen murgildu eta lamin elektronikoen atzetik hasten dira.

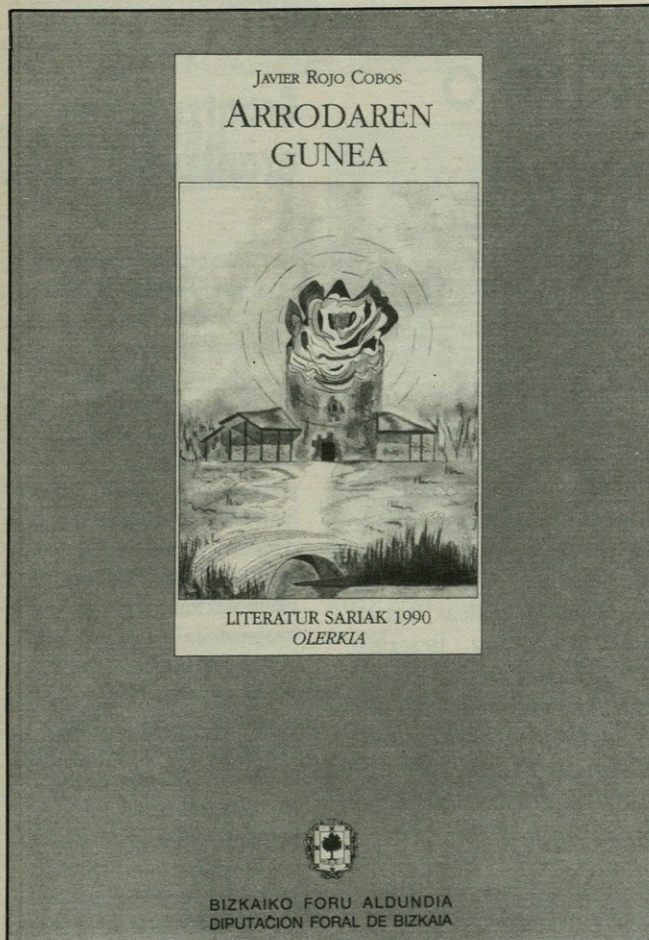
Azkena, «Terminus» izan da, telebistan zenbait berrikuntza ekarri arren ikusentzuleen artean arrakasta handirik lortu ez omen duen saioa. Bertako profesionalak zertaz eta korrika-7az hitz egitea, eta nor eta Gorordo gonbidatzea otu zitzaion. Ateraldi horren aurrean, kontrol bide arruntak alde batetara utzi, eta gerran bezala, salbuespeneko neurria hartu zuen gorago dagoela eta agintzen dakien batek. Zentsura hutsa. Erronkari dagokion erantzuna eman dio maiseatutako saioaren zuzendariak.

Dimisioa, debekua bezain sarri agertzen ez den erantzun duina da. ETBko profesional bikainengan sinisteak segurtasun bat dakar: honelako beste desafiorik luzatzen bazaie, honelako erantzuna emateko erantzunkizuna izango dutena.

Ez dadila hau azkena izan.

R. MARTIN SABARIS

Liburuak

Zauriek odol-eztia isurtzen dutenekoa

Arrodaren gunea. **Javier Rojo Cobos.** Argitaratzen du: Bizkaiko Foru Aldundiak. 60 orrialde.

PAMIELAREN esku trebea ikusten da Bizkaiko Diputazioaren lehiaketetan saritutako lanen argitalpen txukunetan, nahiz eta ene ustetan horrelakoak argitaletxeen ohizko bildumetan txertatuz gero, liburuak irabazi egingo lukete bai distribuzioan bai

merkatuan izango duten iraunkortasunean.

Javier Rojo poeta gazteak kaleratzen duen lehen poema liburuak da eta askoz gehiago espero izateko esperantza sortzen du, zinez, lehen saio honek. Liburuaren tajuketa zaindua (gaika edo tonuaren

arabera sei ataletan banatua); lexiko sujerentearen erabilpena; poemaren egituraketari eskeinitako arreta; nolabaiteko diskurtzibotasuna (kolokialismoa eta abstrakzioaren arteko oreka; surrealismoari lekuri utzi gabe, sinbolismo garbia nagusitzen da); egunerokotasuna eta betiereko gaiak (denbora, heriotza) nahasteko joera... Liburuaren ezaugarri guzti hauek azken bolada honetan euskal poesian indar hartzen ari den *sentsibiltate* berri baten harian kokatzeko oinarri ematen digute: Marijose Kerejeta, Iñigo Aranbarriren azken liburuak, Andoni Tolosa, Jon Iriberri...

Akatsño batzu badira euskarari gagozkiola, azken errepassoaren falta salatzen dutenak; erritmoa apur bat zainduz gero, zenbait poemek asko irabazi dezaketelakoan nago; erabilitako imajinerian oso ezagunak egiten zaizkigun irudi eta hitz klabeak agertzen zaizkigu; baina ez ahots pertsonala itotzeko moduan.

Ez daukat lehiaketaren epai-mahaia osatu zutenen berririk, baina, euren lana hain kolokan jarririk dagoen honetan, euren alde esan dezadan nere ustez kasu honetan behintzat ez direla oso erraturik ibili eta sorkuntzaren berritasunei antzematen asmatu dutela, hain arrunt den anakronismoan erori gabe.

GERARDO MARKULETA

Egilea: Uwe Timm.
Itzultzailea: Xabier Mendiguren.
Titulua: Rudi Mutturko txerri lasterkaria.
Argitaratzen du: Elkarrek.
176 orr.

Gaztetxoentzako nobela honetan, Rudi izeneko txerritxo bat da protagonista. Zozketa batetan Zuppi izeneko neskatila bati tokatzen zaio eta hortxe hasten dira komeriak.

Egilea: Xabier Etxaniz.
Titulua: Gola katu trapezista.
Argitaratzen du: Pamielak.
43 orr.

Gola katuak bere bizitza eta esperientziak kontatzen dizkigu, trapezioen alturretatik ikusita, nola ikasi zuen bizitza maitatzen, e.a.

"MIEL DEPREAK JOTA DAGO"

GOIZEKO BOSTAK. ASTELEHENA.
GAUR ERE TABERNA ITXI ARTE
GELDITU ZAIGU MIEL.

NAZKA EGINDA NATXIOK.
LAGUNEK KALE EGIN ZIDATEK
NEZKETARAKO EZ DIAT BALIO
ETA LANETAZ NAZKATU NAUK,
EZIN DIAT GEHIAGO

SUIZIDATU EGINGO
NAUK!!

TIRA HOTEL! DENOK IZATEN DIZKIAGO
HONELAKO TEMPORADA TXARRAK, AURRE
EGIN BEHAR DIOK BIZITZARI, HOTEL!
! AURRERA !

ARRAZOIA DAUKAKI ZURRUTA
UTZI ETA AURRERA, BUENO
BANIAKI

Ei! ITXARON! KONTUA: 6 GIN-KAS,
10 GARAGARDO, 4 KUBATA ETA 3 WHISKY
DENA: 10.500

ENE! HORI DIRU PILA!
ATERA BESTE WHISKY BAT

Gurutzegrama

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3					■					
4		■					■	■		
5				■						
6			■						■	
7			■				■			■
8			■			■				
9				■	■					
10										

EZKERESKUIN : 1.- Lehenera itzuli. 2.- Korrika, lasterka. 3.- Atzizkia. Burdin erakargailua. 4.- Uranioa. Kasik. Tititerdia. 5.- Nire buruak. Magala. 6.- Emearen osagarri. Zerbait egiteko modua. Potsaioa. 7.- Gurutzegramazaleon jainkoa. Zoo flotagarriaren asmatzailea. Berrogeitabederatzi. 8.- Aditz bukaera. Galioa. Landare arantzaduna. 9.- Euskal sindikatua. Mus jokoan erabilitako hitza. 10.- Aurreratua.

GOITIK BEHERA : 1.- Lagun multzoa. 2.- Gaiso. Azpikozgora jarri. 3.- Hilda. Kanpo. 4.- Nirea. Galizako alderdi abertzalea. Azkena. 5.- Nerbioi hasieran. Trebea. Mendebaldean, trebea. Lehena. 6.- Sortalde. Lehen bukaera. 7.- Irakaskuntza Ertaineko Erreforma. Infusio mota. Olerki mota. 8.- Ate, hitz konposatueta. "Nik zu maiteago txoriak bere umeak baino". 9.- Eskuzkoetan, hogeitabi. Toki. 10.- Behi zainak. Gipuzkoako herria.

Balantze aldia

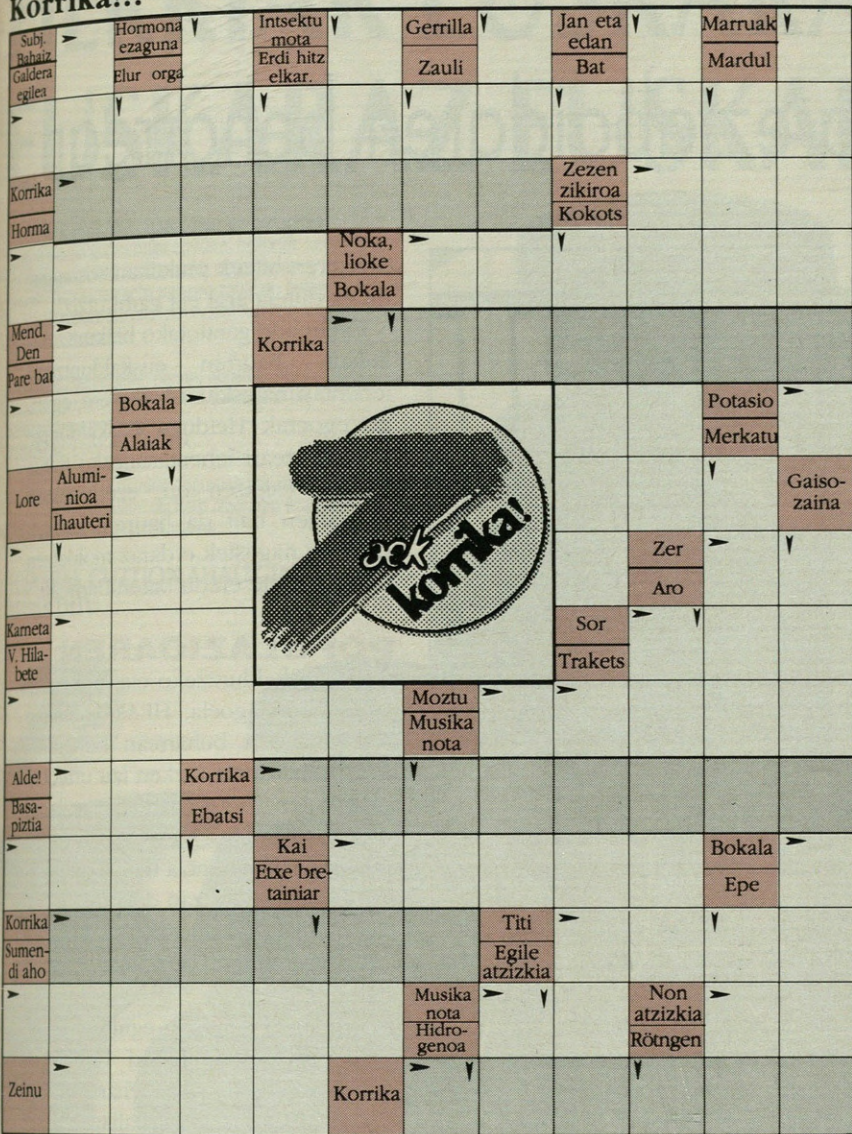
EKAN buruzagi-aldaketa izan dugu berrikitan. Kargudun ohiak triste eta pozik ditugu batera. Triste, herriaren zertuzuan gehiago egiten ezin jarraituz. Pozik, eginbeharra kunplitu bete izanak eman ohi duen barne atsegin sakon horretaz gainezka. Ikusagun gizaseme prestu horietariko bostek non pasa behar dituzten ondo merezitako oporrak, zein sailetan ziharduen bakoitzak eta zertan inbertitu dituzten lan-sariak, gainsoldatak, eskupekoak, mozkinak etab.

1. **Jontxu Atzapartsu** langile finak **Kontu Kontalaritzan** lan egin du eta ez du **bunker antiatomikoan** sosik bat ere xahutu. Eraikuntza horretan inbertitu duena, ordea, **Alpujarrasera** joana dugu bakantzez gozatzeraz.
2. **Tragaperralaritzan** aritu dena ez da **Acapulcora**, ez eta **Balira** joan.
3. **Iñaki Kozkorraundieta**, iturri fidagarrietatik jakin ahal izan denez, **Bahamasetan** dugu jadanik. Honek ez du **Telefonican** inbertitu, ez eta **koka birfindegian** ere.
4. **Jontxu Atzapartsuk** ez ditu gogoko **Baliko** dantzarisak eta, ondorioz, ez da paraje haietara hurbildu. Bestalde, **Tabacaleran** inbertsioak egin dituena ez dakigu nora arraio joan ote den.

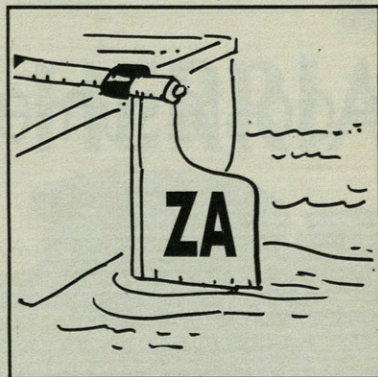
5. **Iztipendigoilaritzan** ihardun duenak, negozio kontutan argi ikusten dutenetakoa izaki, **koka birfindegian** sartu ditu bere aurrezkiak, Vitoria-Gasteiz aldean sektore horren tira gero eta nabariagoa dela ikusirik. Ez gara, ez, **Jexux Goratagoraz** ari.
6. **Xebera Latasa** abertzale zailduak Espainiako **Bonos del Tesoro** direlakoetan eginak ditu inbertsioak. Badakizue, kapitalak mugitu behar ta. Bestalde, **Xeberok** ez ditu ez **Arbi Hazkuntzako** ez **Zipaiotzako** bulegoak ezagutzen.
7. **Arbi Hazkuntzan** ziharduenak ez da **Alpujarrasera** bideteari lotu.
8. Ez dakigu **Sabin Aberastegi** non inbertitu duen, ez eta **Miami Beach**erako boeing-a zeinek hartu duen..

IZENA	SAILA	ZERTAN INBERTITU	OPOR LEKUA
J. Atzapartsu			
I. Kozkorraundieta			
X. Latasa			
S. Aberastegi			
J. Goratagora			

Korrika!!!

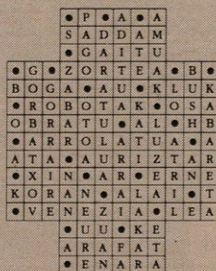
Hieroglifikoa

Lehoien harrobia

Aurreko asteko soluzioak

Etorkizuna golkoan...

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Barnetegia. 2.- Eria. Os. Ll. 3.- Laprastada. 4.- Tu. K. Takoi. 5.- Zaporatu. T. 6.- Akitu. Urdu. 7.- R. Ki. E. laz. 8.- Abokatuak. 9.- NATO. Oskia. 10.- Atxakia. Tt. GOTIK BEHERA: 1.- Beltzara-na. 2.- Arauak. Bat. 3.- RIP. Pi-kotx. 4.- Narkotikoa. 5.- E. A. Ru. A. K. 6.- Tosta. Etoi. 7.- Esta-tu. USA. 8.- G. Akuriak. 9.- Ildo. Dakit. 10.- Alaituz. At.

Hieroglifikoak

Bi aste.

Logika Jokoa

IZENA	ALDERDIA	IZENGOTIA	HOBBYA
Patrizio Ezkerkoetxea	OTR	"Camarada Garcia"	Aero-modelismoa
Vladimir Bilbao	OIC	"Gorri"	Makrame
Santos Pardiez	PTR	"Potenkim"	Karakolak
Joe Iriarte	EAI	"Bermejo"	Heraldika
Manolito Kanpandegi	MIC	"Heliodoro"	Mistika

KAXKU

Ativ

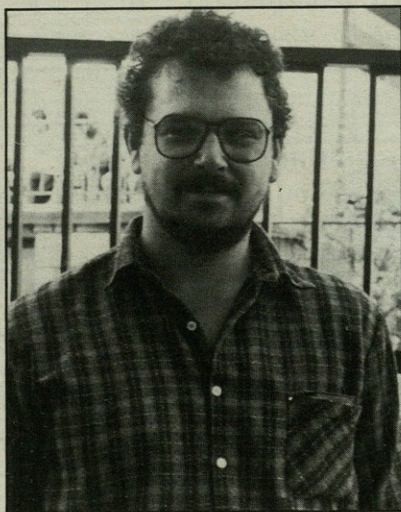

Adostasun eta eztabaidaren beharrea

DUELA gutxi, Joseba Arregi Kultur sailburu denak, AEKk eginiko eskaintzari erantzun nahian edo, AEKk, HABESEA legea, nola beronen ondoren etorritako ebazpen guztiak onartzen ez dituen bitartean elkar hizketatuko ez dela adierazi du publikoki. Erantzun honetan, Helduen Euskalduntze Alfabetatzerako (HEA) eratutako markoaren aldaketaren beharrik ez dagoela gaineratu duelarik.

Lehenengoari erantzunez, nik uste, AEKk, orain arte eratutako legedi eta funtzionamendua bere horretan onartuko balu, ez legokeela zertaz hitz egin beharrik, izan ere aipatu markoaren oinarriak eta beronen aplikapen estuak izan bait dira sailak, euskalduntze alfabetatzea amaierarik gabeko gatazka bidean murgilduz. Beraz, orain arteko egoerari ganorazko aterabiderik bilatu nahi bazaio, ezinbesteko da, administrazioa eta sailean gabiltzan guztion artean orain arte egindakoaren balantzea eta aurrera begirako proposamen eta egitasmoetan adostasun batetara iristea. Eta prozesu honetan AEKrekin, eta sailean dabiltzan gainerakoekin, kontatu behar da, baztertze joerak ekidituz. Prozesu honetatik HEA ez ezik euskara bera ere irabazle atereaz.

ARREGIK, AEK akusatuen aulkian etengabe kokatzeko joera berezia behin eta berriz erakusten duen arren, ez du autokritikarako joera berezirik aspadi gidatzen duen kontseilaritzaren urteetako ihardue-

ERRAMUNOSA

AEKko Batzorde Nazionaleko partaidea

rari begira. Areago, milaka milioi irentsi dituen HABE erakunde burokratikoaren emaitza ezin eskasagoak begi bistan dauden une honetan. Zoritarrez, aurrekoa egin beharrean, aspaldi diseinatutako ildoari darraio, bide honek bere mugak ez ezik herri hau berreuskalduntzeko tresna eraginkorra ez dela argiro erakutsi duen arren.

Beste sail batzutan behin eta berriro kontsentsuaren beharra azpimarratzen den arren, ez dirudi hau dena Kultura Kontseilaritzaren jarraibidea, are gehiago, orain arteko zigor politikari eutsi nahian dabilela dirudi, honela, Helduen Euskalduntze Alfabetatzea desagertzera kondenatuz.

Hala ere, Arregik AEKrekin biltzeko asmorik ez duela adierazi duen arren, paktu hirukoitza osatzen duten alderdi guztiak, AEKrekin elkar hizketatzeko prest azaldu dira, euskararen eta HEAren egoera aztertu delarik bilera hauetan. Honek denonek,

Arregiren hitzek praktikan sostengurik ez dutela argi eta garbi utziz.

Orain arte garatutako hizkuntz politikak, haurren euskalduntzeari lehentasuna eskaini badio ere, egungo egoerak Helduen Euskalduntze Alfabetatzeari lehentasunezko tratua ematea esijitzen du, ezen eskasa suertatzen bait da haurren euskalduntzea nagusiek erdaraz moldatzen duten gizarte eredu baten barnean.

POPULAZIOAREN

%75a euskalduntzeko eta %25a alfabetatzeko dagoela, HEAk goranzko tendentziaren beharrea beheranzkoan diharduela (azken lau urteotan matrikulen %40a galduz), sailaren efektibitatea jeitsi egin dela, helduen euskara-irakaskuntza titulu baten lorpenera bideratu izan dela (titulu horren beharrik ez duen multzo handiak albo batera utziz)... kontutan hartzen badugu.

Eskaintza banandu egin behar delako ustearekin, HEAri hezkuntza formalaren oinarriak beharrea formarik gabeko heziketa baliagarriagoa zaiola, helburutzat subentzio-politikak dohaintasuna bermatzea hartu behar duela,... guzti hau eritzi, HEAn, badago zertaz hitz eginik eta zertaz eztabadaturik.

Norberaren zilborrari begira egon beharrean eta autojustifikaziorako joerak ekidituz, geure hizkuntza bakarra zena berreskuratzeko, HEAri begirako bestelako oinarriak eratzeke garaia da. Denon adostasunez eta parte hartzeaz.

HERRIAK EUSKARA EUSKARAZ EUSKAL HERRIA

HERRIAK EUSKARA. Euskal Herrian bizi garen guztien batasungunea dugu euskara, historian zehar eta gaur egun munduan izandako eta garenaren oinarria. Herriarren gehiengo oso zabalak, behin baino gehiagotan, Euskal Herri euskaldunaren aldeko gogo bizia adierazi du.

Horixe da beraz, gure, denon, apostua, herri osoarena, guztiona den helburua nabardura eta desberdintasun guztien gainetik:
EUSKARAZ EUSKAL HERRIA.

* Hona hemen euskararen inguruan eta euskaraz sortzen den batasunaren eta herri izaeraren ezagutza aldarrikatzen duten lekukotasunak.

**EUSKARAK GUZTION AHALEGINAK
BEHAR DITU**

"Zer Euskal Herri litzake bere hizkuntza ere galtzen duena!"

X. AMURIZA

"Euskara jaso dugun, bereganatu gaituen giza balorea da, euskara gurea ezezik, gu euskararenak garelarik".

MIKEL UGALDE

"Gu euskaldunak gara. Ez dugu nehoi zorrik. Euskara gure mintzaira da. Euskaldun orok euskara jakin eta transmititu behar du".

ITXARO BORDA

"Euskara zergaitik ikas Hura gabe zerbait eskas Mitikilen noizbait entzuna zinez egia dugula: Euskaldun hiz euskara gabe, mandoa zaldi bezala".

J.L. DAVANT

"Batzu Herriaz orroitz, euskaraz ahanzi; Bertzek euskara maita, Herria gaitzetsi; Hizkuntza ta Herria berex ez doatzi, Berex nahi daukute konpreniarazi Bata bestea gabe ez daizkela bizi".

XALBADOR

"Euskaraz mintza, euskaraz kanta Bai euskaraz elgar susta. Euskal mintzaira hil eta Euskal Herririk ez baita".

IRATZEDER

"San Juan loreek usaina dute eta herriek arima, Euskal Herria euskara barik irin gabeko ogia".

T. MONZON

"Ez dezatela ondorengoak gugaitik euskara galdu zala Euskal Herrian esateko biderik izan".

"La obligación que tiene cada pueblo de amar y defender su lengua se funda en la necesidad de conservar su propio ser como pueblo".

J.M. BARANDIARAN

"Elkartu gaituen eta elkartuta mantentzen gaituen funtsezko oinarria, gure arteko nabardura guztien gainetik berezitasuna ematen diguna zera da: euskara Euskal Herriaren hizkuntza propioa dela aitortzeko garaian dugun batasuna".

IÑAKI ETXEZARRETA

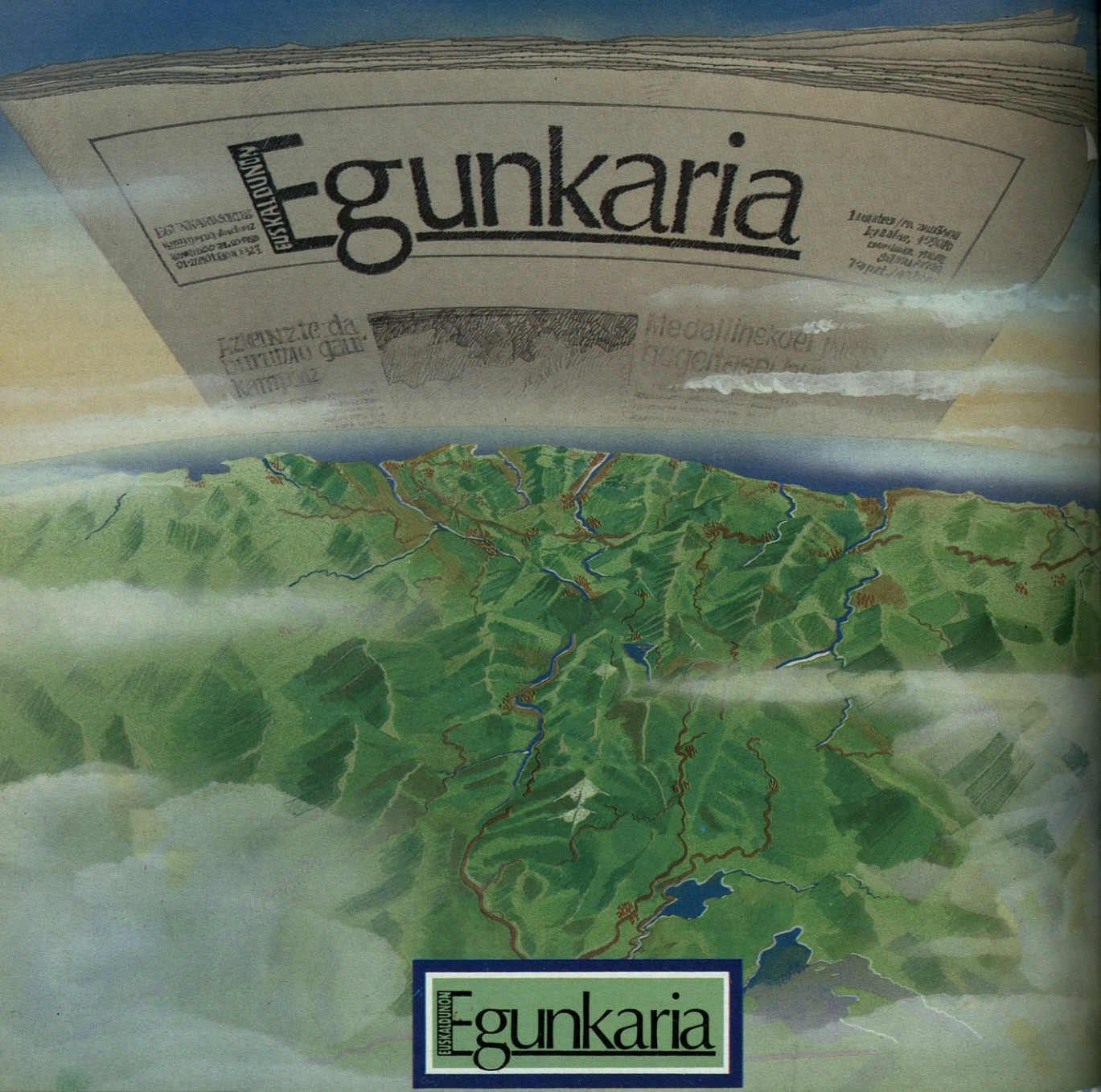
"Euskararik gabe ez da Etxerik jasoko; ez da hemen Gizarterik osatuko; Euskal Herria ez da bizitzeko leku on bat izango".

BERNARDO ATXAGA

EUSKARAK *aek* BEHAR DU

Euskal Herriko Egunkaria

Zure Egunkaria

EUSKALDUNEN
Egunkaria